GİDE GİDE 9 FİKRET OTYAM

fikret otyam

korku
kaymakam
babo
köprü
kara
tohum

gide
gide
9

O t y a m'ın şimdiye kadar üzerinde durulmamış olan sanatçı yönü, O'nun yazılarını yaşatan ve canlı kılan en belli başlı özelliktir.

Otyam, Türk halkının sorunlarını, insafsız zorluklara karşı sonsuz direncini, büyük bir sevgiyle halkla birlikte yaşayarak bize iletiyor. Bunu yaparken her türlü aracı, bu arada fotoğraf ve ses alma makinasını da kullanıyor. Ama ortaya çıkan sonuç bir sanatçının damgasını taşıyor.

Böylece Otyam, eserlerinde bir «röportaj» gerçekçiliğini aşarak, daha etkili bir düzeye erişmektedir.

ORHAN DURU

fikret otyam

GİDE GİDE 9 DA TOPLANAN YAZILAR 1966 VE 1967 YILLARINDA CUMHURİYET GAZETESİNDE YAYIMLANMIŞTIR.

Dizgi - Baskı : Başnur Matbaası
Ankara 1967
Kapak düzeni ve
fotoğraflar : Fikret Otyam
Genel dağıtım : Hür Dağıtım.
İstanbul

"Bak birdenbire bir dünya nasıl bozulur,
Nasıl atar bir başka dünyanın temelini"

Mevlanâ

Yazarın öbür betikleri:

Gide Gide 1 — Ha Bu Diyar (1959)*
(1957 Ankara Gazeteciler Sendikası tek röportaj armağanı)

Gide Gide 2 — Doğudan Gezi Notları (1960)*

Gide Gide 3 — Harran - Hoyrat - Mayın ve Irıp (1961)*
(Türk Dil Kurumu 1962 Edebiyat Armamağanı - Gezi Bölümü)

Gide Gide 4 — Uy Babo (1962)*

Gide Gide 5 — Topraksızlar (1963)
(Ankara Gazeteciler Sendikası «Yılın Gazetecisi» Seri Röportaj Altın Kalem Armağanı)

Gide Gide 6 — HÛ Dost (1964)

Gide Gide 7 — Bir Karış Toprak İçin (1965)*
(«Yılın Gazetecisi» Altın Kalem Armağanı)

Gide Gide 8 — Oy Fırat Asî Fırat - Denizi Yiyenler - Yaşama Duvarı - Kızamık Melekleri (1966)

* Tükenmiştir

YAŞA OTYAM

ÇETİN ALTAN

Fikret'le birbirimizin hayatından koparılmasına imkân olmayan yığınla ortak anılarımız var.

Afganistan hudutlarında geçirdiğimiz gecelerden, Hazer kıyılarında selamladığımız şafaklara ve Roma akşamlarında aradığımız meyhanelere kadar..

Fikret bütün dünyada, evinde dolaşır gibi dolaşmasını bilen, bütün halklarla kasıntısız ve kuşkusuz dost, belki de yeryüzünün bin yıl sonra erişeceği katıksız bir insancıl sevginin adamıdır.

Halk yığınlarının dertleri, neş'eleri, türküleri, maceraları Fikret'in ağzında, kaleminde, fotoğraflarında ve fırçasında öyle bir renklilikle biçimlenir ki, onlarda Fikret'in sanatını değil, Fikret'in sanatında onları seyredersiniz.

Fikret'de halk, sanatkâranelik göstermek için bir araç değil, sanat, halkı göstermek için en etken ve ondan kopmaz bir taşmadır.

Fikret'in Gide Gide'leri, yüzyıllardır Türkiye'nin bir türlü gelemediği kendisidir.

Ve Türkiye kendine gelecekse, Fikret'in gittiği yerlerden gelecektir.

Çetin Altan

"FİKRET, İNSANA YAŞAMA, DÜNYAYI SEVME DUYUSU VERİR."

ORHAN KEMAL

«Fikret

Bu gece senin Gide Gide'leri yeniden okurken, Gide Gide'ler değil de, topyekûn Fikret Otyam üzerine bir şeyler yazmak geçti içimden. Bir kıyıya notladım bunları. Sabahleyin, yeniden gözden geçirince hiç de fena şeyler olmadığını gördüm.

Şâyet eleştirmenliği kendime yeni bir meslek olarak alsaydım, pekâlâ da yayınlayabilirdim. Ama hayır, henüz buna kadar vermiş değilim. Bununla birlikte, her sanatçının içinde bir kendi özel eleştirmeni, ya da estetik müşaviri yaşar. Önemli olan, başkaları için bu görevlerini kullanmayı iş edinmek. Buysa, sanatçılık kadar, hattâ ondan da çetin bir iş. Sanatçı yaratır. Eleştirmen ? O da neden yaratmış olmasın? Hattâ herhangi bir mektup yazarı bile bir yaratıcıdır. Kısaca, bir sanatçının sanatçı olarak tükendiği yerde onun eleştirmen yanı ortaya çıkabilir.

★

Bütün yazıları, çizileri, hattâ fotoğraf çekilerine rağmen Fikret Otyam bence her şeyden önce alabildiğine yakın bir dost.. Bu dostluğun rengi, kokusu, tadı var. Meselâ dallarda geveze bir bülbül, güneş vurmuş pırıl pırıl bir su, yamaçlarda yanıyan çapkın bir aşk türküsü, Picasso'dan rasgele bir kaç desen, hatta Sait Faik'in «Hişt Hişt» hikâyesindeki Burgaz baharı yüklü taptaze bir pasaj..

Fikret Otyam'la tanışalı hemen hemen on sekiz yıla yaklaşıyor. O zamanlar Fikret, henüz yirmilerindeydi yaşının. Omuzunda uzun kayışıyla asılı fotoğraf makinesi, bugünkü haşmetinde olmasa da gene de bıyığı, şakası, esprisi, yer yer pata-

vatsızlığıyle sevimliydi. Fikret Otyam, o zamanlarda da resim yapar, fotoğraf çeker, büyük tandanslı, dramatik romanlar tasarlar, toplum sorunlarına değinmek değil, göbeğine atılma cesaretini gösterirdi. Sonraları bu yanı Dünya gazetesinde çok gelişti. (1953) Gerçekten de dramatik röportajlar yazdı ama, insan -yâni ben- O'nun yarattığı dram karşısında hep güldüm. Hani tiyatro ya da sinemada ağlanacak yerde gülen, gülünecek yerde de ağlayanlar gibi.. Herkesin göz yaşları karşısında kahkahasını atana «Çüüüüş!» diye bağırırlar ya, öyle işte. Ama elde değil. Benim için Fikret, neş'esi, yaşama bağlılığıyla insanı hep güldürür. Yâni insana yaşama, dünyayı sevme duyusu verir. Onun için Otyam'ın dramatiğine ağlıyamam. Tabiî ağlamak şart değil. Zâten gözü yaşlı bir milletiz. Neden ağlamalı kişi? Irkek gibi, katıla katıla gülmemeli de, düşünmeli! Acı acı düşünmeli hattâ.. Ama olmuyor bende bu.. Acı acı düşüneyim demeğe kalmıyor, aklıma Fikret, Fikret'in bıyığı, bakışı, bir esprisi gelince «acı acı düşünme ve ibret alma» niyetim tuzla buz oluyor. Başkaları, yâni Fikret Otyam'ı benim kadar yakından tanımamış olanlar için böyle değildir bu. Röportajları da, başka yazıları, fotoğrafları, resimleri de kişiyi acı acı olduğu kadar, tatlı tatlı, hatta öfkeyle düşündürür. Gel gelelim bana nedense bu duyular gelmez de -bütün iyi niyetime rağmen- gülerim. Otyam'ı ciddiye almadığımdan değil, ne bileyim, tuhaf bir duyu işte bu.

Kısacası şu duyumun: Fikret Otyam'ı okurken çokluk «-Hadi ulan» demek gelir içimden... Gülmek gelir, ıslık çalmak, güzel bir kadının ardından gitmek, iskarpinlerimi boyatmak gelir.. Bütün bunlar az şey midir? Kişide bu etkiyi yazıyla, resimle, fotoğrafla, ne bileyim, ıslıkla, bıyığının kımıldanışıyla, gözlerinin rengiyle, davranışlarıyla yaratabilmek!... az şey midir kişiyi çeşitli bunalımları içinden alıp feraha çıkarmak, topyekün bir sevgi melodisi hâline getirmek?

Gide Gide'ler bende, daimâ dehşetli sesler, acı renkler mahşerinin, ya da kıyametin orman gümbürtüsüdür. Öyle bir gümbürtü ki, bana, yukarıda da belirttiğim gibi, ağlamaktan çok öfkelenmek, düşünmek sonra da «-Hadi'lan!.» deyip elimden atarak gülmek isteği verdi. Bunda yazıların, yazılarda anlatılanın gayrı ciddiliği değil, Fikret Otyam'ı çok, ama çok yakından

tanımanın suçu var.. Tabii suçsa.. Bence değil.. İsterim ki, Fikret'in yazılarını okumaktan çok, kendisi yanımda olsun, birlikte kalkıp dalalım İstanbul'a.. Artık neresi olur? Bilemem bunu. O bilir.. O, Ankara'da yaşadığı, benimse bütün günlerim İstanbul'da, İstanbul'un çeşitli yanlarında geçtiği halde, ne zaman gelse İstanbul'a illâki bana, ya hiç tanımadığım bir yeri gösterir, keşfettirir ya da görüp geçtiğim başka yanını sevdirir.

O, daha çok röportajlarında, dramatiği bir kol çengi hâline getirmiş has bir sanatçıdır. Resimleri, fotoğrafları, röportajlarıyla atbaşı.

Bilmem hiç beste yapmayı denedi mi? Aklıma gelmemiştir. Gelse, esse, esiverse mutlaka burnunu sokar ve hiç şüphem yoktur ki, röportaj, resim ve fotoğraflarıyla atbaşı getiriverir..

Fotoğraflarına psikolojiyi sokuyor bir güzel. Gide Gide'lerinden birindeki bir candarma önünde hınçla yürüyen hârikulâde güzel bir kızın yalın ayaklı anası. Kadın öfkeden kendini yitirmişçesine yürümekte, kızıysa, belki o da anasının türünden öfkeyle kadının sırtına sırmış. Objektife öylesine bakıyor ki, ancak bu bakışı Fikret'in objektifi yakalardı. Bu yakalayış doğru, yerinde amma, nedir bilir misiniz? Bu yakalayışın belirttiği anlam, Fikret Otyam'ın kendisidir işte. Fikret de vaktiyle, belki de Aksaray'da, (Niğde) eczacı babasına kızdığı zaman böyle bir korkunun hıncıyla, kişiye dehşet vermekten çok gülmek veren bir bakışla bakmıştır.

İstanbul'da açtığı son fotoğraf sergisi.. ANAYASA DİYOR Kİ. sergisi yâni... Orada hemen hemen hep bu duyuyu kişiye veren, başarılı, çok başarılı fotoğraflar var: Dama çıkmış keçi, sırtında kocaman kabağıyla iki kat seksenlik kadın, hele hele KIZAMIK MELEKLERİ'indeki küçük kızların acı güzellikleri!.. Bu, yâni korkunç sefalet içindeki hârikulâde güzellikleri yakalayış, benim «AYDINLIK GERÇEKÇİLİK»le de yakından ilgili.

Yâni Fikret'in sanatında, Fikret'in şuuru dışında, Fikret'in şuurundan müstakil olarak var olan gerçekle birlikte bizzat Fikret var. Fikret ve O'nun kişiyi karamsarlığa değil, aydınlığa götüren, zorla yaşama bağlıyan gücü...

Orhan Kemal

OTYAM'LA BUNCA YIL

ORHAN PEKER

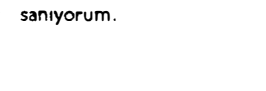
Tanıştığımız yıl kaytan bıyıklı bir delikanlıydı. Aydınlık gülüşü, dost yüreği ile hemen sevdirirdi çevresine kendini. O günlerde başlıyan arkadaşlığımız duralayıp kesilmeden, türlü şartlar içinde, en güç durumlarda bükülüp iğrilmeden bugüne dek süregeldi. Aslında Fikret yüreğini, evinin kapısını, sofrasını tüm dostlara cömertçe açık tutar. Birinin başı derde mi girdi ya da vatandaşın birine haksızlık mı edildi; Fikret hemen kolları sıvar yardıma koşaraktan. Bunu yaparken de herhangi bir arddüşüncesi yoktur. İsteği dileği kimseye, kimselere kötülük, haksızlık edilmemesidir.

Yukarıda andığım yıllarda Güzel Sanatlar Akademisindeydik. Resim yapmak iyiydi hoştu ama Fikrete bu kadarı yeterli görünmüyordu. Daha çok yazıyla kalemiyle anlatacaktı inandıklarını. Gazeteciliğe başladı giderek. Acele etmeden, işleri oldu bittiye bağlamadan sabırla, çıraklığın gereğini, önemini kavrıyarak çalışmağa koyuldu. Daha çok reportaj türünde başarıya ulaşması raslantıdan değildir. Fikret masa başlarında oturup kalamazdı. Çok kişinin gözünü korkutan zor yolculuklara yaz kış, sıcak soğuk demeden girişmek Otyam için mutluluktur. Çıkınını sırtına vurup düşer yollara. Nereye mi gider? Memleketi dolaşır. Kuzeye gider, Güneye gider. Batıya, Doğuya gider. Toprak dağıtımlarında haksızlıklar olanda köylüler zor duruma düşende, Doğuda kızamık başlayınca, yaz kış demeden, yağmura kara bakmadan düşer yollara. Anında vatandaşların arasında yanıbaşındadır. O çok sevdiği çocukların, onun deyimi ile «BEBELER» in başucundadır. Üç çocuk babası Otyam yeryüzünün tüm çocuklarını sever. Bir adam çocukları seviyorsa yarına, ya-

rınlara inanıyor demektir. Fikret kimsenin çoğunu kendi çocuklarından ayırdetmez. Onun için önemli olan tüm çocukların hasta olmaması, aç kalmaması, kış kıyamette üşümemesidir. Gezi dönüşlerinde hasta çocukları anlatırken gözlerinin yaşardığını hatırlıyorum. Anadolu çocuklarının en çok, en iyi fotoğraflarını da Otyam çekmiştir.

Evet, bir de fotoğrafcılığı var Fikretin. Günün birinde baktık ki Fikretin fotoğrafları -özellikle siyah-beyazları -uluslararası ünlü foto ustamız ARA'dan hiç te başarısız değilmiş! Konuya yaklaşı açısından Fikretin şansı daha da büyük oluyor. Çünkü Otyam bir gazeteci olarak bir kişi olarak aralarına girdiği insanların gerçek dostu, dertdaşıdır. Adnan Benk'in dediği gibi bizde foto ve yazı ile yapılan reportaj türünün de ilk sanatçısı ustası Fikret Otyamdır.

Evet, Otyam sanatçıdır. Kimselere tepeden bakmayan, çıkarı uğruna dostlarını görmemezlikten gelmeyen, inandığının tersini savunmaya yeltenmeyen dosdoğru, güzelim kişiliği ile sanatçıdır. Dilinin, olaylara bakış açısının okuyanı saran sürükleyen yanı da bu gücünden geliyor sanıyorum.

GİDE GİDE

İLHAN SELÇUK

Fikret Otyam'ın üç kızı var: Boy sırasıyla Elvan, İrep, Döne. Elvan gerçekten Elvan'dır, İrep gerçekten İrep'tir, Döne gerçekten Döne'dir. Hepsinin gözlerinde karanlık Anadolunun ışığı vardır. Fikret Otyam kızlarının adını Anadolunun yörelerinden derlemiştir.

Fikret Otyam'ın bir sürü de kitabı var, kitaplarının adları da kızlarının adları gibi Anadolu dilindendir. Çünkü **«Gide Gide»** yazar Fikret... Çocuklarının adını nasıl Anadolunun kaynağından derlemişse yazılarının kaynağı da Anadoludur. Eskiden saz şairleri, sazlarını sırtlarına vurup orası senin burası benim dolaşırlardı. Otyam da teyp'ini sırtına vurup dalar Anadoluya.. Anadolu konuşur Fikret yazar, Anadolu konuşur Fikret yazar...

Bu işin kolay olduğunu sanmayın. Anadolu kimine dilsizdir, kiminle konuşur. Çocuk gibidir Anadolu, çocuk gibidir Anadolu köylüsü. Hani beş yaşında bir küçük kıza sataşırsınız:

— Söyle bakayım adın ne senin?

— ...

— Ne oldu dilini kedi mi yuttu?

Anadolunun dilini bir kedi yutmuş. Yüzlerce yıl konuşmamış Anadolu. Aydınlarla hiç konuşmamış. Aydınlar da hiç mi hiç konuşturamamışlar Anadoluyu; yalnız kendileri konuşmuşlar. Hem de tepeden, gururla, küstahlıkla, papaz edasıyla, üstünlük duygusuyla:

— Çalışmak iyidir, şapka giyin, kadınlarınızı çarşaftan çıkarın, okuma yazma öğrenin, hurafelere saplanmayın, medeniyet öğrenin.. diyerek.

Anadolu köylüsü ne de olsa bin yılların verdiği durulmuşluk içinde, kentli aydına

— Sen ne söylüyorsun efendi! o senin dediklerini ben nasıl yapacağım? diye çıkışmamış.

Susmuş, oturmuş.

Giderek bu susma suskunluk, ve sonra kırgınlık olmuş; bu kırgınlığın kızgınlığa yöneldiği yerler ve zamanlar da var.

İşte Fikret, Anadoluya nasihat vermek için çıkan aydınlardan değildir, Anadoluyu konuşturmak, Anadolunun dilinden anlamaktır Otyam'ın sanatı. Yazarlıkla gazeteciliği bu yönde bağdaştırması, röportaj sanatını ressam ustalığıyla uyuşturması, soyut lâfları bir yana iterek elle tutulur olaylarda gerçekleri aramasıdır ki **«Gide Gide»**yi birbirini tamamlıyan bir bütün niteliğine yükseltmektedir. Fikret'in röportajlarının herbiri, çağımız Anadolusunu kâğıda vuran birer belgedir. Dağlar, tepeler, ırmaklar ,sular, insanlar, kadınlar, çocuklar, erkekler, bacılar, emmiler, kardaşlar, ağaçlar, toprak damlar, ormanlar, tezekler, rüzgârlar, kâğnılar, inekler, koyunlar, kısraklar, yağmurlar, bulutlar ve güneşler, geceler ve gündüzler birbiri ardına birbirini tamamlıyarak bir bütün meydana getiriyorlar. Bu bütün içinde Fikret tebdil dolaşıyor: Kimi zaman yazar, kimi zaman gazeteci, kimi zaman fotoğrafçı, kimi zaman ressam, kimi zaman yalnız bir insan.

Şu türküyü onun bir kitabında okumuştum:

Dert ekerim
Derdim çok
Dert ekerim
Çiftim gam
Tarlam hicran
Sürdükçe dert ekerim
Ağlarım bilenim yok
Gözyaşım silenim yok
Yarelerim tazelendi
Dermana gidenim yok.

Ağalık, Bektaşilik, Alevilik, kızamık, Sünnilik, topraksızlık, açlık, tokluk, kan dâvası, iyilik, kötülük, şeyhlik, karanlık, aydınlık, tefecilik, faizcilik, particilik, hastalık, zelzele, yangın, sel felâketi, çaresizlik... hepsi Fikret'in yazlarında bir geçit resmi:

Dert ekerim
Derdim çok
Dert ekerim
Çiftim gam
Tarlam hicran
Sürdükçe dert ekerim

Sürdükçe dertleri deşmek, gide gide Anadoluyu anlatmak ve Anadoluyu tanımak, tanıtmak..

Anadolu gerçek bir öğretmendir; eğer aydın onun rahlesi önünde diz çökmeyi bilirse.

Bizim onun memelerinden emdiğimiz sütü ona helâl etmemiz için çok çalışmak gerekiyor. Anadolu bir gün kurtulacak.. O günü biz göremiyecek miyiz? Anadolunun en uzak köyündeki insanının kurtuluşunu elbette göreceğiz. Ve bu kurtuluşun her bir neferi gibi Fikret de çocuklarına güzel bir miras bırakacak. **Gide gide** bıraktığı bu mirası yarın halkçılığın, toplumculuğun terazisine vuranlar:

-- Fikret Otyam çağının sorununu anlamış ve yüklenmiş bir yazardı.. diyecekler. Elvan'ın, Döne'nin, İrep'in de ilerde kavuşacakları en güzel miras Fikret'in kitapları olacak.

İhsan Selçuk

korku... korku... korku.., kork

GÜRÜ YÜZTAŞ SİLAHLAR PATLAYINCA YERE DÜŞTÜ... GÜRÜ ÖLMÜŞTÜ... SONRA ÖLÜSÜNE TAM 60 BIÇAK GİRDİ ÇIKTI...

«Ama dağlar gözümü korkutmadı benim hiçbir vakit. Bilmiyorum oralarda sen ne haldesin»

A. KADİR

B O T A N çayı, bir yere kadar Berahgevri dağlarına eş akar. Korkunç uçurumlar, insanı yutacakmış gibidir.

Katırdan gayrı araç (!) geçmez yollarından... Dağlar yükselir, yükselir, bir bakarsınız o Botan, taaa aşağılarda sicim gibi akmada!. Ayağınızın kaydığını düşünürseniz tüyleriniz diken diken olur, daha bir dikkatli yürümeye çaba harcarsınız.

Yer yer ağaçlar görürsünüz. Dağdağan derler adına. Gövdeleri tüylü gibidir. Melengiç'ler o kadar sık değildir. Meşe daha fazladır. Amma illâ o Dağdağan ağaçları!

Bana, cini anlat deseler Dağdağan'ı tarif ederim.

O kayalık, uçurumlu, o, insana ürperti veren yalçın dağlara gelmeden, Botan köprüsünün hemen yamacında, yeni yeşeren otların üzerine uzandım. Tepemde masmavi gök vardı, iliğim kemiğim ısındı güneşten... Son yağan yağmurların etkisiyle, Botan deli-fişek akıyordu.

Dağdan yana, İki Akbaba kavisler çiziyordu mavinin altında, kara.

Gevelediğim taze otun sapı, ağzımı acıttı, tükürmek için başımı kaldırdım...

Eller öpülüyor...

Katırlı üç beş köylü gelip yamacıma durdu. Bunları diğerleri izledi... Yadırgı, yadırgı bakıyorlardı.

Çizmenin tekini çıkardım, bayırdan inerken içine kaçan ufak taşı attım. Yamacımdaki köylüler, iki ihtiyarın ellerini öpüyorlardı. Ben de vardım yanlarına, anlatımsız bir içgüdüyle ihtiyarın birinin elini öptüm!...

İhtiyar, elleriyle iki yanağımı tuttu gözlerimden öptü, sırtımı sıvazladı, okuyordu... Kıpır kıpırdı dudakları. Diğeri elini öperken avucunu çevirdi, sonra o da iki yanağımdan tutup, öptü gözlerimden. Beni, diğer köylüler izledi.

Katırım geldi

Kiraladığım katırı getiren köylüyü, kıvrıla kıvrıla inen ak yolda gördüm. On dakika sonra geldi, heybe çantamı katırın sırtına vurduk, iyi bir bağladık. Yirmi kişilik bir kafile olmuştuk, birbirimizden habersiz!

Yola koyulduk.

Bir dal kesmiştim. Dalla taşlara vuruyor, uçan kuşlara, dağlara, Botan çayına, önümde yürüyen kadınlı, erkekli köylülere, özel bir dikkatle katırlara bindirilen, ellerini öptüğümüz ihtiyarlara bakıyor, ellerini neden öptüğümüzü çözmeye çalışıyorum.

Bir türkü tutturayım dedim, olmadı. Kimseden ses çıkmıyordu. **«Kime dost dedimse umut kesildi, her yanda tükendi çarelerimiz»** türküsü dudağımın ucuna geliyor, amma yol arkadaşlarımın suskunluğu avazlamamı engelliyordu!

Kimseden ses çıkmıyordu. Gittikçe korkunç bir görüntü olan o uçurumlu yolun, Botan çayı tarafındaki yerden giden katırlara atılan taşlardan başka çıt yok... Birden patlayan bir ses, yankılanan «diheey» Dağlar cevap veriyor, «diheeeeeey» Sonra yine sessizlik.

Köylülerin bir kısmı, yani çocuklar ve ihtiyarla katırlara binmişlerdi.

Sıkı bir yürüyüştü bu. Hani «arkandan atlı mı geliyor?» derler ya, o yürüyüşten.

İki saat oldu yola çıkalı. Durmadan, dinlenmeden yürüyoruz.

Kimse, kimseden geri kalmak istemiyor!.

Matramı kafama dikip bir yudum su içerken bile yürüyorum, o sele kapılıp...

Pınarın başında...

Bir pınarın başında konakladık nihayet!. Yola çıkalı üç saat olmuş. Matramın suyunu tazeledim, katırın sırtındaki çantamı tutan ipleri sıkıladık. Sonra, köylüler gibi bir kayaya sırtımı dayadım, sigaramı savurdum. İki fotoğraf makinam var. Birisiyle, o uçurumlu yolları, uçurumun kenarından keyifle giden

katırları çektim. Filmi değiştirmek için makinayı açtım. İçinde film yoktu!... Kafam yerinde değil mi ola?

Yol ikiye ayrıldı...

Kalktık, yol ikiye ayrıldı, katırlı üç köylü sağa, bizim çoğunluk sola vurdu. Sulardan geçtik, bir vadiye girdik. Sıcak daha bir arttı. Botan çayı yoktu artık... Küçük dereciklerden geçiyorduk, sık sık... Sulara çizmelerle dalıyor, ayaklarımı serinletiyordum. Etraf çok güzel... Yaban çiçekleri elvan elvan... Keklikler ötüşüyor. Bir yılan kıvrılıveriyor kayaların altına.. Kaplumbağalar tembel..

Vadiden çıktık, dağlar yeniden başladı, ama ne var ki, o kovalamacalı yürüyüş ayni tempo ile devam ediyor!.. Bir saat sonra, tabiatı uçaktan seyrediyor gibiyim.

Mağaramsı bir yerde durduk, mağaranın üstü kayalık, tertemiz. Su var mağaranın içinde, soğuk.. Yol arkadaşlarım yıkanıp yundular, namaza durdular.

Mağaranın üzerinde yatıp kalkan sağa sola baş çeviren köylüler, Dağdağan ağaçlarıyla karışıyor insanın içini bir hoş eden görüntü oluyordu. Ötelerde, katırlar tepişiyordu.

Namaz bittikten sonra çıkınlar çıktı, otlu peynir ve çantalarda, mendillerde kurumuş pidelerle karınlar doyuruldu. Daha üç saat yolumuz vardı. Katırları toplayan köylüler, yaşlıları yine ustalıkla katırlara bindirdiler.

Zorlu bir çıkış başladı, o, katırın bile rahat yürüyemediği dapdaracık yolda.. Bazen ayağım kayı-

yordu, elime gelen ilk kayaya yapışıyordum... Ayağı kayan yalnız ben değildim..

Konuşmuyordu kimse.. Suskunluk bana da çökmüştü.. O acaip ağaçları görünce fotoğraf makinasını çıkardım, film koymuştum amma, yine de gözden geçirdim!. Fotoğraf çekerken yanımdan geçeri birisine ağacın adını sordum, «Dağdağan» dedi ve yürüdü geçti.

Kimse, gerilerde kalmak istemiyordu..

Çöl Köyü

Bir köy göründü ta uzaklarda.. «Neydi bu köyün adı?», «Çöl» dedi yanımda yürüyen. Gece incelediğim haritayı gözümün önüne getirdim, sağımızdaki köy Günışık, ötelerdeki de Helila olacaktı. Demek daha çok yolumuz var..

Bu kadar kalabalık olmasaydık, katırını kiraladığım köylü ile lâflardık, olmadı.

Gün, gide gide devriliyordu. Kafile daha bir hızlandı.. Durmadan, dinlenmeden kaya dağların tepesine çıkıyor, kıvrılıyor yine çıkıyor, çıkıyorduk.. Yol arkadaşlarım hem yürüyor, hem de kalın tabakalardan aldıkları misk gibi tütünle, yani özel tütünle, kaçak kâğıda parmak kalınlığında sigara sarıyorlardı. Biri, bir tane de bana sundu. Yüzüne baktım, —ya bana öyle geldi, ya da gerçekten— yaşamaktan bıkmış gibiydi!.

Kimse konuşmuyordu.. Suskunluk içindeydi kafilemiz. Yok mu bu insanların konuşacağı şey?

Cirrof mu Cirraf mı?

Patladım yine;

«Nave ev çiya çiye?» (Şu dağın adı ne?)

«Cirrof..»

«Cirraf?»

«Cirrof, Cirrof...»

O karlı Cirrof dağının önünde mora çalan bir başka dağ vardı, kayalık.. «Nave ev çiya çiye?»

Kızmış gibiydi..

«Rejnaf..»

Silâhlar patladı...

Susuyorlar ve hızlı adımlarla yürüyorlardı.. Bazen fotoğraf çekerken gerilerde kalıyordum, bir tuhaf bakıyorlardı yanımdan geçerken. Sonra hızlanıyordum, onlara yetişmek için.. Katırların ayaklarının altından bir kaya parçası büyük gürültülerle uçurumdan iniyor. İnerken, başkalarını da düşürüyordu..

Yürünüyordu konuşmadan.. Hızlı hızlı yürünüyordu.. Katırlar da hızlı yürüyordu, insanlar da. Tepemizden beşer dakika arayla uçak geçiyordu, çok yükseklerden.. Hava yolu burası anlaşılan.. Doğuya gidiyor uçaklar.. Kimler var kimbilir bu uçakların içinde? Honkong, Bankong... Tokyo... Daha, daha ötelere.. Katırlar hızlı hızlı gidiyor.. İnsanlar suskunluk içinde, korku gibi bir şey..

.....

Siirt'in Eruh İlçesine bağlı Bınıvre köyünden İbrahim Yüztaş, «hestır»* ın ipine asılmış değirmene gidiyordu. Boğaza girdiği an, beş altı kişi İbrahim'in üzerine çullandı.. İbrahim gık bile diyemedi anlaşılan. Sonra İbrahim'den hestırından haber çıkmadı!

Ayni köyden Yasin Çalapkulu, Abdülkerim Çalapkulu, Cafer Çalapkulu tarlalarına gidiyorlardı.

* HESTIR : KATIR

Birden durdular, beş altı namlu kendilerine çevrilmişti. Namlular kurşun kustu, üçü de cansız yığıldılar toprağa!

Yine aynı köyden, İsak Gökçe, Ali Gökçe, Osman Gökçe de öldürüldü..

Mustafa Gökçe de Mergit köyünden geliyordu, silahlar patlayınca Mustafa da silahına sarıldı, karşılıklı kurşun yağmuru.. Sonra Mustafa Gökçe, kurşunlarla kalbura çevrildi.. Ölüsünü iki gün sonra buldular..

60 bıçak inip çıkmıştı..

Yine o köyden Gürü Yüztaş, ekin biçiyordu. Silahlar patladı. Gürü olduğu yere yığıldı.. Gürü'yü öldürenler hızlarını alamamışlar, Gürü'nün cansız bedenine 60 bıçak sokup çıkarmışlardı!... Tam 60 bıçak darbesi!. Gürü'nün baldırlarına bıçakla cep açmıştı, O'nu öldürenler... El girecek kadar!. Gürü böylece altı yedi gün kaldı olduğu yerde, sonra şişti, koktu, neden sonra Gürü'yü de gömdüler...

Yasin, Abdülkerim ve Cafer Çalapkulu'dan, İbrahim Yüztaş'tan, İsak Gökçe'den, Ali Gökçe'den, Osman Gökçe'den aylardır haber yoktu.

Bu suskunluk, korkudandı.. Can korkusu.. Özbay çetesi, bir zamanlar kendilerinin de oturduğu Bınıvre köyü insanlarına ölüm saçıyordu.

İşte bu sebeple efendim

İşte bunları duymuş, nedenlerini öğrenebilmek için haftalarca uğraşmıştım. Bu yolları, geçen Aralık ayında aşmak istedim. Yağmur yağmıştı deliler gibi... Böbreğimdeki taşlar da harekete geçmişti!. Nedense, beni köye götürecek kişiler vaz geçmişlerdi. «Sonra» demIşlerdi.. «Sonra..»

Şimdiyse, bu «sonra» yı yerine getiriyordum.

«Gitme...»

Jandarma binbaşısı «Gitme» dedi. «Komandolar da geldi. İstihbaratıma göre, dedikodular yayılmış. Güya komandolar, gazeteci kılığında köylere gideceklerler ve şakîlerle çarpışacaklar! Gitmesen iyi olur, bu çizmeler, bu kıyafet... Beni dinle... istersen jandarma katalım yanına..»

Bu teklif daha tehlikeliydi, tek başıma gitmek işime geldi, 20 lira bastırıp bir katır kiraladım yola koyuldum. Sonra köprü başında çoğalıverdik! Bınıvre köylüleri böyle toplu halde gidiyorlarmış, korkudan!.

Sekiz saat...

Sekiz saattir yürüyoruz!. Nihayet yalçın dağların tepesinde, kartal yuvası gibi bir yer, Bınıvre..

HAMİDO'NUN KÖYÜNDE KORKULARLA DİZ DİZE...

«Bir de bize bakın
Gökler kaçar üstümüzden
Okşasak çocuklarımız ürker
İçimizde korku var
Gelinlerimiz kuruyan fidanlar gibi solgun..
N. CUMALI»

BINIVRE köyüne tek giriş, derenin içinden.. Katıra bindim. Suyun içinde sabun gibi olmuş taşlara bastığı zaman, bizim hestır, sarhoş gibi!. Sular çağıl çağıl.. Zor duruyorum katırın üzerinde. Semer bir hayli yüksek, sonra onun üzerinde heybe çantam, heybe çantanın üzerinde de, bu duruma zaman zaman gülen bir insan..

Elleri Dariyeliler..

Kadınlar.. Erkekler.. Çocuklar.. İhtiyarlar.. Bir kalabalık karşıladı kafilemizi. Çoğu, o yalçın kayalıklardan dereye doğru akmaya başladı.. Ellerini öptüğümüz iki ihtiyarın etrafı bir anda çevrildi . Bir öpüşmedir gidiyor.. Gençler, gelen ihtiyarların avuçlarının içini öpüyorlar.. İhtiyarlardan birinin kollarına bir bebe tutuşturdular, torunuymuş..

Yol arkadaşım bu iki ihtiyar, meğer Hac farizesinden dönüyormuş! Eller, gözler, avuçlar öpülüyor ve bol bol göz yaşları dökülüyor..

Karşılama törenini bıraktım. İzlemek elimde değildi, zira katır, o çok iyi bildiği çıkış yolunu tutmuştu bile!. Dur desen durmaz, adı üstünde, katır; Hestır...

Yüzlerce çift göz, üzerimde.. Bir düzlüğe çıktı katır, daha bir yığın bekleyen var.. Ellerinde dariyeler iki delikanlı.. Dariye büyük tef'tir.. Dariyelerin içlerinde zincirler var, vurdukça şıkırtı yapan . Katırdan ustalıklı indim!. Gidiyordu üstelik!

Fotoğraf makinalarına sarıldım. Kafile de çıkmıştı tepeye, dariye çalan gençler öne düştü, ilâhiler söyleniyor ve kafile büyüdükçe büyüyordu.

Köye tırmanmaya başladık yeniden..

Yıkılmış evler..

Yıkılmış evler gördüm.. Terkedilmiş.. Sanki deprem vurmuş evleri.. Makinamı doğrulttum, «çıt» etti ve bir ses patladı arkamdan:

«Çekme...»

Döndüm, babayiğit bir delikanlı.. Anlamamazlıktan geldim, ikinci defa «çıt» etti fotoğraf makinam..

«Çekme. Çekme dedik...»

Yıllar yılı gezerim bu bölgede.. En ufak bir çekimserllk göstermemek gerek..

«Sana ne be?»

Altın dişli delikanlı bir an bocaladı, bu ara fotoğraf makinasını çantama koydum ve sordum:

«Muhtarın odası nerede?»

Bir çocuk önüme düştü. Delikanlı ayılmıştı, yaklaştı, tartışmaya başladık.. Kafile yokuşu ağır ağır çıkıyordu. Bir anda toz duman olmam iş değil!... Üstü başı pak bir delikanlı daha belirdi, berikiyle kürtçe konuşmaya başladı. Bir koruyucu bulmuştum. Katırın ipine asılıp, muhtarın odasına gelinceye kadar ardımda ağız tartışması devam etti.

Kuşkulu gözler..

Odanın eşiğinde çizmelerimi çıkardım, tamtakır, iki küçük pencereli bir oda. Bir kaç döşek getirip attılar pencerenin yanına, eşyalarımı çözüp taşıdılar içeri..

Biraz sonra ziyaretçiler sökün etti. Hacılar dönmüştü köye, bir de yabancı . Kuşkulu gözler projektör gibi üzerimde.. Ziyaretçilerin çoğu çocuk.. Oda doldukça doldu.. Uzanan eller, hoş gelmişsen'ler..

Sebebi ziyaret

Anlatımsız bir kuşku.. Kimdir bu adam? «Çeyiş büke?» Ne iş yapar? Neden geldi köye? Kimin nesi?

Üzerimdeki haki rüzgârlığı çıkardım ve su içmek bahanesiyle kapının yanındaki küpe ilerledim, küpün üzerinde kocaman bir maşrapa.. Kocaman maşrapa küpün üzerinde ama, benim üzerimde silah yok, bunu göstermek istedim.. Öyle gerekti de... Sonra gelip oturdum köşeye, sırtımı duvara dayadım. Sigara ikram ettim. Bir rahatlık çökmüştü üzerime, sekiz

saat yürüyüşten sonra. Rahatladım, ama bunun yanlış olduğunu biraz sonra anlayacaktım.

«Bu telsiz cihazıdır»

Gözler iki çantaya takılmıştı, fotoğraf makinasının çantasını aldım, makinanın tozlarını üfürdüm, teyp çantasını da öteye ittim. Yeni gelenlerle merhabalaşıyorduk, bana sahip çıkan temiz urbalı delikanlı da geldi, elinde bir tesbih vardı, yanındakilerine kürtçe «Hacılar getirdi» diyordu. tesbih incelendi, koklandı, sonra gözler yine teyp çantasına kaydı!.

Yarenliğe vurdum. Neden geldiğimi anlatmak istiyordum, tek tek, yavaş yavaş konuşarak. Bir köylü «Muhtar gelmeden konuşmayalım» dedi. Ve temiz urbalı delikanlıyla önce hafiften, gide gide yükselen bir sesle tartışmaya başladı! Köylü— ki pek gözü açık ve sert bakışlıydı— teypi işaret ediyor «Bu bir telsizdir, konuşmalarımızı vilayete dinletiyor» diyordu... Tartışmaya başkaları da katıldı. Neredeyse birbirlerine gireceklerdi.. Hiç oralı olmuyordum, tartışma arttıkça arttı, fotoğraf çekmeme engel olan altın dişli delikanlı, hiç de lehime olmayan teklifler yapıyor, temiz urbalı genç itiraz ediyor ve teypi işaret ederek «radyodur!» diyordu.. Nihayet birbirlerine «Çık dışarı» dediler. İki taraf zorlukla zaptedildi... Temiz urbalı gencin Hamido'nun oğlu olduğunu sanıyordum, giylmi farklıydı, ama Hamido'nun oğlu olsa, böyle nasıl zortlarlardı?

Bir an ürperdim.

Doğuya ilk kez geldiğimde Van'ın Erciş ilçesine bağlı Gökoğlan köyünde başıma gelenler aklımdan geçti. Casus diye, bindiğim motosikletin üze-

rinden alınmış, epey sopa yemiştim, bir evin damındaki keçinin fotoğrafını çekiyordum, meğer ev şeyhin eviymiş!.

«Vurun kâfire» diye bağırıyordu birisi, emri alanlar ensemin köküne köküne o balyoz gibi yumruklarını indiriyorlardı, şeyh gelmeseydi, her halde bu satırları yazan bir kimse olmayacaktı!. Mesele anlaşılmıştı, ağalar gibi ağırlanmıştım, ama bir hafta sızım sızım sızladı bedenim.... Bu ikinci korkuydu yıllar yılı duyduğum.

«Yahu, sizin bu köyde billor çalan var mı?»

Kavalın adı burada Billor'dur.. Daha önce, Binıvre köyünde kavaldan gayrı müzik aleti olmadığını öğrenmiştim. Kavgayla hiç ilişiği olmayan bu sorum hepsini şaşırttı, hemen teypi aldım, mikrofonu yavaş yavaş takarken :

«Şu aleti takmadan, makine çalışmaz» dedim, bütün gözler elimdeydi, sesler bir anda kesilmişti. Çalıştırdım teypi, mikrofonu üfledim..

Kavgayı önlemiştim.. Bu, yılların verdiği tecrübeydi..

Bir band taktım, yanık bir ses yayıldı odaya, kürtçe bir ağıt :

«Reco ağayı vurdular. Reco ağa bizim ağamızdı, hükümet gibiydi. Onu, adamlarından Abdo vurdu mavzerle, Abdo'ya zulum etmişti Reco ağa, hazmedemedi bunu Abdo ve onu bir kurşunla dünyasından ayırdı. Reco'nun dört karısı saçlarını yoldular. Çocuklar öksüz kaldı. Abdo kaçtı köyden. Beş yıl gurbette gezdi. Reco'nun en büyük oğlusu babasının kanını istiyordu, mavzerini kuşandı düştü yollara, sürüdü Abdo'nun izini beş yıl, O'nu buldu bir

çiftlikte, samanlıkta uyurken kanının karşılığını aldı. İkisi de yiğitti, ikisinin mezarında şimdi otlar bitiyor..»

Kapattım teypi, türkü devam ederken.

«Eeee.. Epey dinlediniz, şimdi bana kim türkü söyleyecek, onun da sesini böyle alayım. Pek severim bu havaları ben...»

Bir an durgunluktan sonra, her kafadan bir ses çıkmaya başladı. Kimisi söyleyelim diyor, kimisi nazlanıyor, bana başından beri takan köylü ise hepsine itiraz ediyor, «Bu bir telsizdir.» diyerek engel olmaya çalışıyordu!.

Hamido'nun oğlu olduğunu sandığım delikanlı, bir aralık dışarı çıktı, geldi ve baş itirazcının kulağına birşeyler fısıldadı. Bu sefer o dışarı çıktı. geldiği zaman daha saygılıydı, o bozuk, kırık türkçesiyle «Biz cahiliz efandım. Muhtar yok köyde, ben köyde bulunan tek ihtiyar heyeti azasıyım. Muhtar gelsin, ne istersen başım gözüm üstüne» diyordu..

«İyi» dedim.. «Tabii.. Zaten beni Abdullah göndermişti buraya. Muhtarı da gördüm vilâyette, sizin karakol işi için uğraşıyorlardı..»

«Abdullah» ismi geçince hava yeniden bozuldu.. Abdullah da bu köydendi.. Katırı o buldurmuştu bana.. «Sen gelmeyecek misin?» dediğim zaman sadece, «hayır» cevabını vermişti.. Ne vardı Abdullah'da? Tartışma yeniden başladı kürtçe.. Öyle hızlı, öyle bağırarak konuşuyorlardı ki şaşırdım. O baş itirazcı yeniden alevlenmişti, Hamido'nun oğlu olduğunu sandığım delikanlıya :

«Va ji hükümeti yahut subai?» (Bu bir hükümet adamıdır, yahut subaydır) diyordu.. Beriki tane tane:

«Naaa.. Naaa . Naaaaa. Ev gazeteciye..» (Hayır.. Hayır.. Hayır. Bu bir gazetecidir..) cevabını verdi..

«Evet» dedim.. «Ben bir gazeteciyim. Sizin dertlerinizi öğrenmeye geldim, geldim amma, deminden beri benim yüzümden kavga ediyorsunuz. Arkadaş haklı, gelsin muhtar hepsini hallederiz, ister konuşursunuz, ister konuşmazsınız, sabahleyin çeker giderim. Bakın sordum mu deminden beri, Hamido köyde mi diye? Sormadım. Neden sormadım? Benim derdim Hamido değil, Benim derdim sizin dertlerinizi yazmak. Nerede kaçırılıp öldürülen yedi kişinin mezarı? Yok!. istiyorum ki bunları yazayım.. Ölüleriniz bulunsun.. Meseleleriniz halledilsin.. Artık kimse kimseyi öldürmesin.. Bakın Hükümeti buraya asker gönderdi, idmanlı asker bunlar, cin gibi hepsi.. Herkes tarlasında korkmadan çalışsın, yolda gördüm, geçen yılın ekinini bile kaldıramamışsınız! Neden? Korkudan.. Korkuyorsunuz öldürülmekten.. İşte bunları sizin ağzınızdan öğrenip hükümete duyurmak istiyorum, siz bana düşman gözüyle bakıyorsunuz.»

Birisi söylediklerimi kürtçe olarak anlatmaya başladı..

Sonra sordular :

«Kürtçe bilirsin efandim?»

«Na» çıktı ağzımdan.. Yani «Hayır..» Bu sefer bunu tartışmaya başladılar.. Altın dişli sözü aldı, ikna edici bir sesle, aşağı yukarı şunları söylüyordu :

«Bu bir subaydır, yahut hükümet adamı.. Gazeteci lâfı geçince, hemen sözü aldı, ben bir gazeteciyim dedi, demek ki anlıyor konuştuklarımızı»

«Evet bu bir gazetecidir. Ne bağırıp duruyorsunuz? Ayıptır, gelmiş köyümüze, gariptir. Yakışık almaz..»

Teyple oynamaya başladım, ağıt, kaldığı yerden başladı :

«Sonra, Reco'nun oğlini mapis damına tıktılar...»

Pot üstüne pot...

Teypteki ağıt, işi yatıştırıyor, bense pot üstüne pot kırıyordum!. Herkes kuşkuluydu, beni savunanlar bile. Muhtarın gelişini haber vermesi için bir çocuk, gözcü çıkarılmıştı!. Korkuyorlardı, korkuyorlardı.

«Dedim ya.. Sizin dertlerinizi yazacağım... Neden yıkıldı bu evler? Bu insanlar baba ocağı topraklarını, evlerini neden terkettiler? Bu evler....»

Sözüm ağzımda kaldı, o yarım türkçe bilen haykırdı :

«Biz yıkmadık bu evleri, hem bunlar, onların baba toprağı da değil.. Çekip gittiler, biz kaçırmadık onları..»

Baltayı taşa vurmuş, Özbay çetesini bir gaflet eseri savunmuştum!.

Kahrediyorum kendime..

Yeniden başladı ağız patırdısı.. Hem de nasıl. Kahrediyordum kendime.. Ne halt etmiştim? Boş makinayla yolda fotoğraflar çekmiştim!. Ya sıcak, ya yolun uzunluğu beni benden etmişti.. Yolda mola sırasında namaz kılarlarken, ben kayanın üzerine yan gele zeydi!. Ama politikacı değildim ki, namaz kılayım lâf olsun diye!. (Korkunun ecele faydası yoktur) dedim kendi kendime, bağırdım :

«Kesin be.. Durun bakalım»

Sustular birden..

«Kim haklı, kim haksız bilemem şimdi. İşte bunu öğrenmek için saatlerce taban tepip geldim buraya. Muhtar gelsin konuşacağız, ama siz benim yüzümden birbirinize düşmeyin! Özbay'lar yetmiyor mu sizi kırmak için?»

Sigaramı yaktım. Baş itirazcı ayağını değiştirdi, kıçının altına alıp yaslandı duvara :

«Haklısın efandım. Ama bu evleri biz yıkmadık ki... Yağmur kar yıktı. Özbay'lar bizim köylüleri tutup tutup öldürüyorlar.. Özbay familası öldürüyor durmadan.. Nah şunun üç kardeşini, on yeddi yaşındaki oğlini vurup öldürdüler.. Sıra bunda..»

«Sıra onda» olana baktım. Pencerenin yanına oturmuştu. Uzamış ak sakalı, akşam güneşinde pırıl pırıldı. Acı ve korku doluydu gözleri. Fotoğraf makinam «çıt» etti. Çantamdan kese kâğıdını çıkardım, elvan elvan kâğıtlara sarılı şekerleri hepsine tuttum tek tek.

Bir çocuk girdi odaya, nefes nefese:

«Muhtar göründü...»

Odanın yarısı boşaldı.

«Tamam efandim.» dedi, o baş itirazcı, «Kusura kalma efandim.. ne istersen iste, başımız gözümüz üstüne..»

Uyuşan ayağımın nöbetini değiştirirken «Estafurullah» dedim.. «Ne var kusura bakacak?.»

Sonra elimi omuzuna attım :

«Sen de haklısın..»

«Yağlı kurşun gelmiş, ben nere kaçam?»
Bir halk türküsünden

270.000 insanın yaşadığı Siirt ilinde, kilometre kareye 25 insan düşer... Güneyde Mardin, Doğuda kısmen Hakkâri, kısmen Van, Kuzeyde Bitlis, Batıda da Diyarbakır topraklarıyla çevrilmiştir Siirt toprakları, taşları..

Diyarbakır'la sınırını Batman suyu, Mardin'le de Dicle nehri ve Cudi dağı ayırır. Kuzeyde Sason ve Şatak dağları Bitlis'le, Doğuda Serik dağları Van'la, Katimahend dağları da Hakkâri ile dağ sınırı olur.

Dağlıktır Siirt.. Sason dağlarının Malato tepesi 3200 metredir. Malato tepesinde Ağustos ayında bile kar bulunur. Billoki dağı, Kov dağı, Kerzevi, Harokcl, Güran ve Cudi dağları yalçındır.

Batman, Beşiri, Baykan, Kurtalan, Kozluk, Sason, Şirvan, Şırnak, Pervari ve Eruh, Siirt'in ilçeleridir, bu ilçelere bağlı 16 bucak, 463 köy ve 617 mezra vardır.

Biraz rakam...

Siirt ilinin genel yüzölçümünün % 18'i ekilebilir arazidir, 220.000 hektardır. 92.000 hektar çayır ve mer'alıktır; yani % 7'si. Orman ve fundalık 188.000 hektardır (% 15).. Genel yüzölçümünün % 60 ı, yani 1 milyon hektarı ise sarp-kayalık ve yararlanılamayan arazidir!.

Bölsek 220.000 hektarı, kişi başına bir evlik yer düşmez!. Güney doğunun bir çok illerinde oldu-

ğu gibi, arazilerin büyük parçaları az kişinin elinde toplanmıştır.. Halk yararına, gerçek yönden eğinilmek istense, Siirt uygundur bu çabalara, fakirlik tez kalkar ortadan.

463 den birisi...

463 köyden birisi Bınıvre köyüdür, yalçın kayaların başında, kartal yuvası gibi. Bınıvre sarp-kayalık 1 milyon hektar araziden nasibini almıştır. Ekilebilecek topraklar azdır, çilelidir işlemesi.. Bu sarp-kayalık köyde son nüfus sayımına göre 1028 insan yaşar 185 hanede.. Tavukları gibi, insanları da birbirine karışmıştır. Yıllar yılı kız alıp vermişlerdir birbirlerinden.. İki büyük aile vardır Bınıvre'de Emin Özbay'lar ve Hamit Aldemir'ler.. Geçinip giderler kendi kavillerince..

Kendi deyimlerine göre, «Emin Özbay familyası 60 hane» idi ve «Aralar hoş değil» idi...

Ol sebebi; Hamit Aldemir'in yakınlarından Osman Güneş oğlu Sabri Güneş, Emin Özbay'ın karısını sevdi, kadın da Sabri'yi.. Şimdi ikisi beraber oturur.. Kaçırmıştı kadını ve de bu yüzden «araları hoş değil» idi..

Özbay familyası hazmedemedi bunu. Hamit köyün muhtarıydı. İnce, orta boylu, kendi halinde bir adammış..

Van ilinde kamyonlar soyuluyordu ardı ardına. Hamit bir süre ayrılmıştı köyden, sinirler yatışsın diye.. Özbay'lar varıp durdular vilayet makamına.. İhbarda bulundular, «Hamit, bizim muhtar, Van soygununa katılmıştır!.»

İhbar, tuz biber ekti kırgınlığa. Hamit hakkında tevkif müzekkeresi kesildi.. Derler ki, Hamit ka-

tılmadı bu soyguna.. Tevkif müzekkeresi kesildiğini duyunca, aldı silahını vurdu kendini yalçın dağlara!. Özbay'ların da keyfi kaçmıştı artık, onlar da yavaş yavaş köyü terkettiler, kimisi Siirt'te indi, Çukurova topraklarına göçtü kimisi. Yani Aldemir'ler ağır basmıştı...

Dağlar kimindir?

Dağlar bizimdir diyen Özbay'lardan oniki kişi, onlar da vururlar dağlara.. O dağlar, zaten kanunsuz insanlarla doludur. Geçim kıttır topraklarda, insanlar, tabiat gibi hırçındır, serttir. Toprak kavgası, su kavgası, şu bu nedenlerle eli kana bulaşanlar, olaylara karışanlar, silahını kapan atar kendini dağlara!. Ömer Bezek vardır dağlarda adamlarıyla.. Tilki Selim vardır.. Abdo Şevro vardır, hepsi olur 40-50 kişi!. Silah boldur, mermi boldur!.

Bu insanlar ne oldu?

Bınıvre köyünden Yasin Çalapkulu, Abdülkerim Çalapkulu, Cafer Çalapkulu tarlada çalışırken yok olurlar!. Özbay çetesi bu üç insanı yok etmiştir!. İbrahim Yüztaş, katırıyla değirmene giderken, o da katırıyla beraber yok olur!. İsak Gökçe de, hayvanlarını otlatırken yok olur! Artık Bınıvre köyünde panik başlamıştır.. Korku dağları bekler.. Tek umut Hamit Aldemir.. Hamit'in de adamları vardır yanında, dağ bayır gezmede, bir yandan da kaybolan köylülerinin cesetlerini aramaktadır. Yer yarılmış, bu yedi insanı yutmuştur sanki. O yalçın dağlarda zorlu bir izleme başlar.

Hamido..

Hamit Aldemir, artık Hamido diye geçecektir gazetelere!. Aylar birbirini kovalar..

Köprüde bir adam..

Ve birgün Tilki Selim ile Ömer Bezek çetesi kıstırır Hamido'yu, rivayete göre, uyurken.. 1966 yılının mayısıdır. Bezek ve Tilki Selim, Hamido'yu Billoris köprüsüne sıkı sıkı bağlarlar!. Jandarmaya da bir haber uçurulur :

«Aradığınız eşkiya Hamido var ya, işte o Hamido Billoris köprüsüne bağlıdır, gelin yakalayın!.»

Jandarma müfrezeleri gelir, berikiler de uzaktan seyrederler Hamido'nun apar topar götürülüşünü!...

Hamido kırkdört gün yatar «mapis damında» Sorgu ve sonunda takipsizlik kararı... Çıkar Hamido mapis damından.. Muhtarlığı da düşer. Bir süre eyleşir Siirt'te..

Köyden haberler gelmektedir, «Tüm umudumuz sende Hamido.. Tüm umudumuz sende..»

Hamido bir türlü hazmedememektedir, zaten köprüye bağlanmasını, irezil olmuştur çevresine..

..... **«Dön Hamido dağlara... Tüm umudumuz sende.. Al silahlarını çık dağlara dağlara.. Koru bizleri...»**

Baskı gide gide artar ve bir gün Hamido güvendiği adamlarıyla vurur dağlara..

Bınıvre köylüleri Hamido'larına güvenmektedir...

Silâhlar ve bıçaklar..

Gürü Yüztaş tarlasındadır. Ekin biçmektedir, birden silahlar kurşun kusar, Gürü yığılır ekinlerin üstüne.. Sonra bıçaklar inip çıkar Gürü'nün cansız bedenine, bıçaklar girip çıkar!. Tam altmış bıçak darbesi! Hırslarını alamazlar, Gürü'nün baldırlarına cep açarlar bıçakla, bir el girecek kadar!..

Köyün yakınında

Özbay çetesi birgün geçer köyün yakınından. Bınıvrelıler görür. Mustafa Gökçe 17 yaşındadır.. Silahını kapar izler çeteyi.. Sonra müsademeye tutuşurlar, tutuşurlar ama Mustafa yediği kurşunlarla can verir. Özbay'ların Bınıvre köyünden kıydığı can böylelikle 9 olmuştur!

Köylüleri bulur cesedi, bir çatkıya koyup getirirler köye.. Ağıtlar yankılanır dağlarda..

Odada..

Muhtar, önce Hac'dan dönen benim yol arkadaşlarım Mehmet Erdoğan ile İbrahim Erdoğan'a hoş geldine gitmiş.. Sonra odasına geldi, ayağa kalktık.. Ben, hacılardan başka nereye uğradığını tahmin etmiştim.. Oda yeniden doluverdi. Muhtar, ilde yaptığı temasları anlatıyor, köye bir karakol kurulması için ilgilileri ikna ettiğini müjdeliyordu.

Muhtarın karısı Fato, kucağında çocuk, kocasının sözlerini dinliyordu, bir gözü yoktu Fato'nun, griydi.. Mor ipekten bir entari giymişti..

Muhtar, «İyi gelmişsiniz sekiz saatte» dedi. Uçurumlardan korkup korkmadığımı sordu. Anlattım.. Aldı sözü :

«Görirsin beg bizim rezilliğimizi.. Yol yok, bir hastamız olsa varamaz şehre, ölür yolda.. Kışın hiç inemeyiz şehre, rezillik halimiz. Geçenlerde Abdullah, Abdullah Oktay'la karısı şehre gidiyor, derken kayıyor Abdullahın katırı, yallah uçuruma katırla!. Uçurum var üçyüz metre!. Kadın dizini döver, ağıtlana ağıtlana tepeyi dolanır, çayı kıvrılır ancak iner bir saatte dereye...

Dolana dolana iner.. Bir yandan da söylenirmiş, nasıl çıkaracağım herifin ölüsünü, diye.. Bir de bakar ki Abdullah oturmuş suyun yanına, dizini uvuyor!. Allahtır bu, Allahtır.. Almaz canı almayınca.. Abdullah paldır küldür inmiş uçurumdan, hem ne iniş, ama Allah korumuş, bacağı acımış azcık!. Hayat değil bizimki beg, hayat değil, irezillik.. Ah bir yol olsa, yol olsa.....»

Muhtarın odasının pencereleri küçücük, o küçücük pencereden gelen ışık, iş görüyor.. Karşı odanın hiç penceresi yok. Yalnız soba deliği gibi iki delik var, içerisi bu deliklerden aydınlanıyor!. Sordum nedenini.. «Çok olursa pencere, hangi birine bakayım? Bizim buralar tekin değildir beg.. Bir saat uyur, nöbet beklerim.. Bu çocuğun anası da nöbet tutar..»

Yanımda, şeker kağıdıyla oynayan çocuğunu işaret ediyordu.

TÜRKÜ...

Muhtar teypi işaret etti :

«Radyodur?»

«Hayır, ses alma aletidir..»

O da kuşkulanmıştı anlaşılan..

«Çal bakalım bir hava!.»

«Sen bir türkü söyleyen bul bana, seslerini alayım..»

Uzun nazlanmalardan sonra beş altı kişi kürtçe havalar söyledi.. Hamido'nun küçük oğlu Selahattin Aldemir de «Hazele» diye bir türkü söyledi.. Hazele, gazal demek.. Gazal, bir hayvandır.. Buralarda kızlara bu ad veriliyor..

«Bırak beni, seni sevmiyorum artık..»

Türküler uzun buralarda.. Bitmek bilmiyor.. Olaylar anlatılıyor.. Aldığım bir türküyü aynen şöyle çevirdiler türkçeye:

«Efandim, bir hoca vardı, bir aile ona aşık oldu, ona diyor ki hoca beni al yanına götür seninle evlenmek istiyorum, o da diyor ki ben evlenmek istemiyorum seninle, sen annemle bacım olsun. O dedi ki eğer beni almazsan ben de seni babamın eşeği kadar sevmiyorum. O da diyor ki madem beni sevmiyorsun ben de seni gene anam bacım olsun seni istemiyorum.

O da diyor ki, peki beni al, kendi ailenin üzerine, yani ailen varsa gene al beni onun üzerine, seni istiyorum. O da diyor ki ben kabul etmiyorum, sen etlerimi ezdin, kemiklerimi bıraktın, beni bırak ben sevmiyorum seni artık, bırak beni, sevmiyorum artık..»

Kemalo... Kemalo..

Yakup Bartoğlu mikrofunun karşısına geçti, bağdaş kurdu başladı söylemeye :

«Kemalo... Kemalo, Kemalo looo
Kemalo.. Kemalo.. Kemalo, cemale looo
Angara destri Kemalo looo
Vakti Kemal meri, Kemalo looo.....»

Şöyle diyormuş...

Yakup Bartoğlu söyledi söyledi.. Çevirdi birisi türkçeye, bir kısmı şöyle:

«Söylüyor ki, demek ki, Kemal demek, Atatürküm, Atatürküm, seni çok sevdim Atatürküm, demek ki Ankara destiri, demek ki Ankara diken ol-

du, Kemal öldüğü için diyor, Atatürk'ün üzerinde ağlamışlar millet, Atatürk babamızdır, bedr anamızdır.. Atatürk sağ iken buğday ekmeği yiyorduk, Atatürküm öldü arpa epmeği bulamıyoruz.. Kemalim.. Kemalim.....»

8 Nisan 1967 idi, saat yirmibire geliyordu.. İçeri o üstü pak delikanlı geldi, öğrendim bu ara, yanılmamışım bu, Hamido'nun oğlu Mustafa Kemalo imiş.. «Biraz da ben dinleyeyim» dedi. Onun da hatırını kırmadım..

Doğuda çok kişinin adı Mustafa Kemalo'dur.. Mustafa Kemal için halâ ağıtlar söylenir, göz yaşları dökülür..

Mustafa Kemalo, sıkılarak «Yazı kâğıdı var mı?» dedi.. Cep defterinden iki sayfa koparırken «Hayır» dedi, «Mektup kâğıdı..» Yoktu.. Mustafa Kemalo kalkıp gitti.

Türkü faslını bitirdik, odayı boşalttık, yedi kişi kaldı odada.. Başlarına gelenleri anlatacaklardı, bütün buzlar çözülmüştü ve teyp dönmeye başladı.....

«ÖLÜLERİMİZ... ÖLÜLERİMİZ NEREDE?»

ANLATIYORLARDI o bozuk türkçeleriyle.. Kimi zaman gözleri bir noktaya takılıyor, kendi kendilerine konuşuyorlardı sanki..

«Böylelikle oldu dokkuz kişi!. Yok... Yok.. Duyduk ki öldürmüşler, yakmışlar cesetlerini.. Bu, Özbay familasının çetesini (H) ağa koruyor.. O koruyor.. Ağanın teşvikiyle öldürüyorlar..»

«Peki hiç mi bulamadınız cesetlerini, yahut iz-

lerini? Nereleri aradınız bu uçsuz bucaksız dağların?»

«Çok aradık.. Çok.. Dağları taşları aradık.. Mıntıkamızı hep aradık.. Tam kırkaltı gün Kemal binbaşıyla aradık bir seferde... Ondokuz gün aradık bir seferde... Üç gün bir seferde.. On gün bir seferde.. Sor Kemal binbaşıya dağları taşları, ovukları nasıl aradığını.. Tek tek aradık mağaraları.. Yok.. Yok..

Hamido yer bırakmadı aramadık.. İp bağlattı beline, indi o derin dağ kuyularına.. Yok.. Yok..

Özbay'lardan üç kişi Çukurovaya inmişlerdir efandım.. Haber aldık.. Allah razi olsun Vali beg Mehmet'den.. Dedik ki, biz gidip arayalım Adana'yı Tarsus'u.. Verdi bize bir kâğıt bunlara kolaylık gösterin diye.. Düştük yollara. Vardık adliyeye. Dedik biz bu iş için gelmişiz.. Bir de baktık ki...»

Anlatan Binıvre'li ayağını şöyle bir değiştirdi, sonra elindeki sigarayı nefesledi, külünü orta parmağıyla avucuna silkeledi, oradan kül tablasına..

«Bir de baktık ki, Özbay famılasından Mehmet Reşit Özbay adliyededir. Şoförlük yaparmış, kaza etmiş yakalamışlar.. Ehliyeti de yokmuş.. Amicesinin oğli şahitlik yapar bunu.. Sordular nüfus kâğıdın nerede diye, cevap verdi, askerlik şubesinde kalmıştır.. Amicesinin oğli der ben şahidim, bu Özbay'dır, Özbay'dır, Özbay famılasından.. Ama Reşit değildir. Başka bir isim verir ve yalan söyler..

Atıldık, dedik, yalan söyler bunlar, bunun adı Mehmet Reşit Özbay'dır, öldürmüşlerdir tam yedi kişi, yok etmişlerdir, sonra iki adamımızı daha öldürmüşlerdir bunlar.. Yalan söylüyorlar, bunun adı Mehmet Reşit Özbay'dır.. Dinlediler bizi, ispat ede-

ceğiz, sorun vali begimize, sorun Kemal binbaşımıza.. Tuttular Reşit'i, attılar maplse.. Varıp geldik Sirt'te, hal böyle böyle dedik..

Yalvarıyoruz...

Yalvarıyoruz sizden, bu konuşmalarımız gidecektir büyük insanlara biliyoruz, yalvarıyoruz ki Mehmet Reşit Özbay getirilsin buraya, sorulsun öldürdüğünüz adamları ne yaptınız? Nasıl yaktınız, ne yaptınız bu insanları.. Hiç olmazsa ölülerimiz bulunsun, ölülerimiz.. Ölülerimiz nerede, sizden istirham ediyoruz bulsunlar ölülerimizi büyüklerimiz..»

Korku dağlardadır..

Anlatıyorlardı korkuyla.. Özbay'lar yedi kişi geziyormuş Sonra Tilki Selim, Ömer, Bezek.. Tirim köyünden Mahmut Yıldız.. Mustafa Dayan.. Abdo Şavri.. Eski Eruh'tan Ramazan, yani Ramo.. Üçer beşer, onar adamlarıyla ölüm saçmaktadır bölgeye..

(H) ağa, köye adam göndermiş, Barzani'ye para topluyoruz, sancak açmış gelenler..

«Hayır dedik, biz Türk oğli Türküz, öyle kalacağız, vermiyoruz parra.. Böyle dedik, dedik ama hayat kalmadı buralarda, evlerimizden rahat çıkamaz olduk, korkuyoruz, hükümete varıp bize karakol verin dedik, uğraşıyoruz karakol için, yoksa biz de göçeceğiz topraklarımızdan, yalvarırız efandim, karakol yapın bizi, biliyoruz bu sesleri büyük adamlar dinleyecek, anlayacaklar belki, o zaman verecekler karakol..»

Komandolar.. Komandolar...

Komandolar gelmişti birkaç gün önce.. Büyük törenler yapılmıştı.. Helikopterler köy köy uçmuş,

bildiriler atmıştı demet demet.. «Teslim olun, kanunlardan kuvvetli değilsiniz» diye..

«Buraya da geldi mi o koca kuştan?»

«Geldi, dolandı köyün tepesinde, kâğıtlar attı, eşkiyalar teslim olun diye.»

İçişleri bakanı Sükan, komandoların gelişi dolayısiyle yapılan törende sert bir konuşma yapmıştı.. Yürekler serinledi bu konuşma üzerine... Sükan, kan dökülmesini istemediğini ısrarla belirtmişti. (Dağlar size mezar olsun, istemiyoruz, çocuklarınız öksüz, karılarınız dul kalmasın, kanunlardan kuvvetli değilsiniz) diyordu ısrarla..

Biraz rakam..

Sonra konuşmuştuk İçişleri Bakanıyla.. «Aldığımız tedbirlerle suçu gün gün azaltıyoruz» demiş ve bazı rakamlar vermişti.

«1966 yılının Ocak - Haziran ayında 145 gasp ve soygun, 1195 öldürme, 34 jandarma ile çarpışma, 245 kasdî yangın, 69 cebren ırza geçmek, 186 hayvan hırsızlığı olaylarına karşı, 1967 yılının Ocak - Haziran arasında aynı olaylarda azalma olmuştu. Gasp ve soygun 60 a, öldürme 1022 ye, jandarmayla çarpışma 19 a, cebren ırza geçmek 12 ye, kasdî yangın 116 ya, hayvan hırsızlığı 90 a düşmüştü.» Diğer olaylarla da düşmeler olmuştu. Sükan bu anlayıştan hareket ettiğini açık kâlplilikle belirtiyor, suçluların tatlı dille «düze ineceğini» söylüyordu..

Etkisi olmuştu atılan çağrıların.. Gönderilen haberlerin.. Bir çok suçlu, elini kolunu sallıya sallıya düze iniyor, gelip valiye, jandarmaya teslim oluyordu.. Epey adam gelip teslim olmuştu.. Ama en azı-

lılarından ne bir ses, ne de bir nefes!.. Önemli olanlar savaşlarına devam ediyordu kanunlarla...

Fakir düştüler..

Başta muhtar, bütün köy fakir düşmüştü, kimse çalışamıyordu tarlasında, çiftinde, çubuğunda.. Ambarlar boşalmış, boşalmış, Bınıvre köylüleri tam deyimiyle «bir lokma ekmeğe muhtaç» kalmışlardı.. Küçük baş hayvanlarını ellerinden çıkarmaya başlamışlardı.. Sıra katırlara, can yoldaşlarına geliyordu.. Katır ki, insan kadar değerli bu ellerde.. İki bin liradır bir katır.. Ölümü göze alanlar, ormandan meşe kesiyor, yüklüyor katıra; eşkiyanın, ormancının dehşeti içinde, on on beş lira elde edebilmek uğruna olmadık çilelere katlanıyordu köylüler.. Ormancı yakalarsa odunlar katırla beraber satılıyordu.. Fakirlik, Bınıvre'yi iyice sarmıştı..

Neden?

Bir kadın kaçırma değildi bunun tek nedeni.. Olmalıydı başka nedenleri, muhakkak olmalıydı...

«Görüyorum fakirliğinizi.. Meselâ, köyün en fakirinin eline yılda kaç para geçer, aşağı yukarı.. Ne kazanır?»

Yaptılar hesabını..

«Üç, beş yüz..»

«Ya en zengini, o ne kadar para kazanır?»

«Bin beş yüz, iki bin en fazla..»

«Ya civardaki köyler, hepsi böyle mi?»

Değilmiş.. Hayvanlı olan çokmuş, toprağı olan çokmuş..

Sonra söz dolanı dolanı (H) ağaya geldi yeniden...

«(H) ağa kalkmış, Molla Mustafa Barzani'ye pa-

ra yüzünden şu kadar adamı öldürtmüştür. H. ağa Mehmet Emin Özbay'ın dayısıdır. H. ağa eski eşkiyadır. Zengindir, H. ağa, anasının karnından doğduğu zamandan beri hiç bir zaman hükümete medeniyet olmamıştır. Toprağı çoktur, milletin malı.. Millet malı toprak çoktur efandim.. Onun dedesi de ağaydı.. Millet korkar efandim, alır topraklarını fakirin fukaranın..»

H. ağa, Bınıvre köyündeki bir kadın kaçırma olayını fırsat bilmiş, Molla Mustafa Barzani'nin de adını kullanarak etrafa dehşet saçmış, kaçırttığı köylülerin de topraklarını ekip sürmeye başlamış!. Çıkıyordu gerçek nedenler, bunca insanın öldürülmesinin nedeni..

«Bu adamı kaldırmasan, bu şark tarafının hayatı yoktur. Kaldırırsan Allahu Taalâ memleketimiz temiz olacaktır. Ne ekinimizi ekiyoruz, ne hayvanlarımızı besletiyoruz, ne çobanlık yapıyoruz, yok, çare yok, olmazsa biz vatanımızı terkedip gideceğiz.. Burada beşbine yakın hayvan vardı, yüzelli hayvan kalmıştır, satmışız, idare edemiyoruz, geçim dar.. Zengin köy bu hale geldi, şu H. ağanın yüzünden şu Özbay'lardan.. Ne çare...»

Yemek..

Bınıvre köyünün yeni adı Ekmekçiler'dir.. Tandırlar var sokağımsı yerlerde.. Ekmekler bu tandırlarda yapılıyor. «Kuru ekmek» diyorlar bu ekmeğe.. Simidin biraz büyüğü. Esmer bugday unundan işleniyor hamur, lezzeti bir yana öyküsü hoş.. Bu ekmekler uzun süre bayatlamadan kalabiliyor.. Askere giden bir delikanlının torbasına koyuyorlar, iki yıl son-

ra delikanlı köye geldiği zaman torbasındaki ekmeği çıkarıp yiyor..

Bir tepsi kondu önümüze, muhtar gazocağını parlattı, bir kalaylı kap içinde otlu peynir geldi, zehir gibi tuzlu, peynirden çok arasındaki otu! Ve o kuru ekmekle karnımızı doyurduk.. Yoksulluk tak etmiş muhtarın da canına..

«Şundan 5-9 tane yedin mi günün geçer, yok yanına katık begim, nerden nasıl bulursun katık?»

«Kaç gram gelir be muhtar bu ekmek?»

«Gelir, yüz, yüzelli gram.. Yüzelli gram gelir..»

Allaha şükürler deyip çekildik yerlerimize..

Yatağı şişirdim.

Hurcu açıp yatağımı şişirdim, uyku tulumunu çekip yattım. Muhtar da serdi döşeğini..

«Silah istersin beg?»

«Yok» dedim, «İstemem..»

Susadım gece.. Matrayı diktim kafama.. Köy sessizlik içindeydi.. Köpek bile havlamıyordu.. Pencereden doğrulttuğum el fenerinin ışığına iki insan düştü, ellerinde silahlar dolaşıyorlardı. Yeniden uyudum.

Tez kalktım sabah.. Beş altı kişi vardı döşeklerde.. Onlar da uyandılar..

«To hayrati..»

«To hayrati..»

Oda yeniden dolmaya başladı.

«To hayreti..»

«Hodestzte razivi..»

Hoş geldin.. Allah senden razı olsun.. Hoş bulduk.. Allah sizden de razı olsun...

Fato kadın..

Fato kadın, muhtarın karısı, telaşlıydı.. Bağırıyordu gelen erkeklere. Elinde bozuk paralar vardı, sıkılmıştı bir şeye..

Sobayı parlattılar, su ısıttım, kâğıt bardakları çıkarıp suları dağıttım, sonra kahve ve şekeri karıştırdım. Hepsi hayretle bakıyordu..

«Bu nedir ?» dedi muhtar.. «Kahve» dedim.. Şöyle bir dokundurdu dudağını, hoşuna gitti, bir de sigara yaktı..

Yeni gelenlerden birisi sordu muhtara :

«Bu nedir, nedir bu içtiğin ?»

Muhtar bir kasıldı, bir yudum daha aldı ve cevap verdi :

«Bu kahvedir...»

Beriki şaşırdı :

«Kahvedir ?»

«Evet bu bir kahvedir..»

Yeni gelene de yapıverdim kahve.. Şaşırdı, ne cezve var, ne bir şey. Anlattım nasıl kahve olduğunu..

Sadece, **«Medeniyet»** dedi, kahvesini yudumladı..

Fato kadın halâ bağırıyordu, sordum ne diyor diye :

«Efandım, yumurta aramış sizin için, yemeniz için, diyor ki, elimde perra var, hem çok perra var tam yüzyigirmi kuruş var, ama kimse vermiyor yumurta, dedim, misafir içindir, yine vermedller, ne zaman candarmi gelecek buraya, diyeceğim, bütün tavukları kesin yiyin kardeşler, bütün tavukları yiyin..»

İyi kızmıştı Fato kadın..

Öksüzler...

Bir «emirname» çıktı, öldürülenlerin tekmil karıları, çocukları toplansın, diye.. Tam elli iki kişilermiş!. Kırk bilmem kaçı toplanabildi.. Damın üzerine çıkardım çocukları, dul kadınlar yedi kişi önde, fotoğraflar çektim.. Bebeler korkudan ağlıyorlar anaları na sokuluyorlar.. Çocukların karınları şiş, şiş.. Gıda noksanlığı akıyor her yanlarından.. Kadınların gözleri de korku içinde, fotoğraf makinasının içinden yurttaşlarımı acı acı görüyordum..

«YARDILARDA ÇATAL ÇIKTI YÜREĞİ...»

Bir halk türküsünden

«GİTMEM, gidemem» dedi Bınıvre köylü klavuzum. «Gidemem beg»

«Neden yahu? Ben ne yapacağım peki?»

Boynunu büktü...

Korkuyordu yola düşmeye!...

Gürültü patırdı, rica minnet, bir katır buldular. Siirtte hana bırakacaktım katırı.. Sonra ne olduysa, biri yedi diğeri altı yaşlarında iki çocuk kattılar yanıma.. Katırı emanet edememişlerdi!.

Tek tek vedalaşıp asıldım katırın ipine..

Bayır aşağı inmeye başladık...

Bir buçuk saat olmuştu yola çıkalı.. Çöl köyü ötelerde görülüyordu.. Dik bir yerden iniyorduk.. Çocuklar katıra asılıyorlardı, direniyordu hayvan, ayakları titriyordu.. Bir yaşlı kadın gördüm, aşağıdan gelen. Ben de paldır küldür iniyordum aşağı.. Birden korktu kadın, dar attı kendini katırdan!.

«To hayrati anoo» dedim..

Rahatladı..

«Kara haber telgrafdan tez gider»

Yürüdüm geçtim, daha korkmasın diye.. Arkamı döndüğüm zaman ihtiyar, benim küçük katırcılarla konuşuyordu.. Sonra ayrıldı.. Fakat çocuklar aralarında heyecanlı heyecanlı konuşuyorlardı bu sefer.. Seslendim, «yürüyün» diye.. Gelmiyorlardı.. Büyüğü «gel» dedi, gittim.

«Efendim... Biz gelmiyoruz.. Özbay çetesi Hamidonun oğli Mustafa Kemalo'yu öldürmiştir Botan köprüsü başında.. Kadın dedi ki, gitmeyiniz Özbaylar sizi de kesecektir, ha vallahi böyle dedi, biz korkuyoruz efandim, bu yüzden geri döneceğiz köye..»

Anlamadım.. Nasıl olurdu? Mustafa Kemalo ile gece beraberdik.. Ne işi vardı Botan köprüsünün başında? Nasıl olmuştu?. Çocuklar da fazla bir şey öğrenememişlerdi. Kadın, köprü başındaki kanları bile görmüş!..

Epey dil döktüm bebelere.. Korkuyorlardı.. Katırın üzerindeki eşyalara baktım, altı yedi saat imkânı yok yürüyemezdim o yükle.. Neden sonra ikna ettim bebeleri.. Fakat aklım karışmıştı.. Kadın bir buçuk saat sonra köye gidip kara haberi verecekti.. Geceki konuşmalar geldi aklıma.. «Bu telsiz cihazıdır, valiye haber veriyor konuşmalarımızı..»

Bir yanlış anlama olabilirdi, bir an ürperdim.. Daha hızlı, daha hızlı yürümeye başladık..

Pınarın başında mola verdik on dakika..

Çocuklara anlatıyordum durmadan.. Küçüğü pek anlamıyordu dilimi. Ağlıyordu korkudan.. Üstelik hemen geri döneceklerdi!. Bu kadar fazla eşya aldığım

için yanıma, lânet ediyordum kendime.. Lânet ediyordum kendime.. Ya dönüşte çocuklara bir şey olursa?

«Korkma bebem» dedim.. «Korkma.. Bir şey olmaz.. Bak gideceğiz şimdi, belki yanınıza candarma kattırırım. Olmazsa Siirt'te yatarsınız bu gece, veririm otel paranızı, yarın köylülerinizle birlikte dönersiniz.»

Bir an rahatlıyorlar, sonra yine o ürkekliğin içine giriyorlardı.

Yahya idi küçüğün adı..

«Anan baban var mı Yahya» dedim..

«Bubam yok» dedi.. «Özbaylar dağa kaldırıp öldürdüler...»

«Neydi senin babanın adı?»

«Osman.. Osman Gökçay.. Ben Osman Gökçayın oğliyim..»

Sekiz saatlik yolu altı buçuk saatte almıştık. Botan köprüsünün başına geldik...

Al kanlar...

Köprünün başında mağaramsı bir yer vardır. Orada taze küller gördüm, ateş yakılmış.. Sonra kurumuş bir kan göleği... Daha sonra bir kan göleği daha.. Kanları izlemeye başladım.. Köprü baştan başa damla damla kan içindeydi. Kimi yerde artıyordu kan. Köprüyü geçtik.. Bir kan göleği daha vardı. Sonra birden bitti. Demek ki bundan öte arabaya koymuşlar..

Köprünün beş yüz metre ötesinde karakol vardır. Karakoldan ekmek, sovan, zeytin aldım verdim bebelere, iki üç köylü daha vardı kattım onların yanına, yola koyuldular.. Siirt belediyesinin kamyoneti santralın yanında duruyordu, eşyalarımı attım ve son hızla Siirt'te yöneldik..

Hastanede..

Başhekim, bana, köye giderken bol miktarda numune ilaç vermişti.. Adetimdir gider numune ilaç alırım, sonra dağıtırım köyde.. Başhekimi aradım, yokmuş..

«Hamido'nun oğlu ne oldu?» dedim hademeye..

«Öldü beyim»

Morga indik.. Karanlıktı.. Çamaşırhaneden geçilir morga.. Morg karanlığı içinde beton bir masa. Masanın üstünde kanlı bir örtü. Ölümsü ışık, morgun buzlu camlı penceresinden, ölünün ayakucundan geliyor... Örtüyü kaldırdım.. Yüzü koyun yatırılmıştı.. Kanlar sızmıştı. Kan içinde o gepeğenç babayigit insan, Mustafa Kemalo.. Daha dün gece, dipdiriydi.. Dipdiri.. Saçından tutup başını çevirdim ışığa. Yarı açıktı gözleri.

Sonra örttüm o soluk yüzü, kanlı başı...

Hamido'nun düze inmesi için hummalı bir faaliyet vardı Siirtte.. Berber, vali, gazeteci, bir şeyh günlerdir temas içindeydiler.. Biz Siirt'te göre taşralı gazeteci olduğumuz için çok gizli tutuluyordu bu faaliyet! İçişleri bakanı da bizzat teslim almak için gelmişti Hamidoyu, biraz da.. Fakat Hamido'nun işi çıkmış, inememişti düze söz verdiği gün ve saatte!. Jandarma bir yandan faaliyet içindeydi ,komandolar bir yandan faaliyet içinde.. Neredeyse bu üç grup birbirine düşecekti!.

«Vali, berber, gazeteci, şeyh» dörtlüsü ağır basmış, Hamldo'yu tatlı dille «tavlamıştı!.»

Hamido, verdiği sözün eri olduğu için, kendisini teslim alacak Vali ekibine, bir mektupla iki oğlu-

nu göndermiş, özür dilemişti, ergeç inecekti, iki üç gün müsaade istiyordu..

Mustafa Kemalo ile bana «Hazela» türküsünü söyleyen Selahattin Aldemir, yani Hamidonun oğulları, gece bizden ayrıldıktan sonra babalarının mektuplarını alıp yola koyulmuşlar.. Erken gelmişler, ateş yakıp ısınmışlar.. Sonra Vali ekibi gelmiş, iki oğulla konuşmuşlar.. Bu sırada Vali ekibinden mahalli bir gazeteci arkadaş, Mustafa Kemalo'nun elindeki tek tüfeği almış, bir de fişek istemiş, silaha koymuş tam kapatacağı sıra tüfek patlayıvermiş, bir gri duman olmuş ortalık, duman kalkınca Kemalo olduğu yere yıkılıvermiş.. Fişeğin içindeki kurşun parçası kasığını paramparça etmiş.. Oluk gibi kan akıyormuş.. Kucaklamışlar Mustafa'yı, köprünün öbür başında bekleyen otomobile koymuşlar fakat fazla kan kaybından ölmüş, o gepegenç Mustafa Kemalo..

Hastanenin kapısında..

Hastanenin kapısında ağlaşan köylüler vardı. Selahattin bir noktaya bakıyordu.. «Kaza oldu ağabey» dedi. O kadar.. «Kaza oldu ağabey..»

Yundu yıkandı Mustafa.. Otomobile kodular Mustafayı, sonra toprağa...

Bir süre sonra, Hamido gelip teslim olmuş...

Hamido'nun köyüne jandarma karakolu yapılacaktı.. Onlar koruyacaklardı artık Bınıvre köyünün insanlarını. Onlar koruyacaklardı Özbay çetesine karşılık..

Otuz dokuz gün geçmişti aradan...

17 Mayıs 1967 tarihli Cumhuriyet'in birinci sayfasında Hamido'nun resmiyle şu başlıklar vardı:

«ÖZBAY ÇETESİ HAMİDO'NUN 4 ADAMINI KURŞUNA DİZDİ...

CESETLER GECE EVLERİNİN ÖNÜNE BIRAKILDI. SÜKAN «ŞİMDİ SİLAHLAR KONUŞACAK» DEDİ..

«Özbay çetesi, Hamido'nun teslim oluşundan beri ikinci defadır Bınıvre köyüne inmiş ve dün dağa kaldırdığı Hamido'nun yakınlarından Abdurrahman Çalapkulu, Mehmet Sait Kuç, Ahmet Kuç ve Dindi Kuç'un cesetlerini evlerinin kapısına bırakıp çekilmiştir.

Bunların Özbay çetesi tarafından kurşuna dizildikten sonra başlarının taşla ezildiği anlaşılmıştır..»

Bakan Sükan'ı aramıştım telefonla. Gayet üzgündü, bana verdiği demeç, hemen bu haberin altındaydı, şöyle :

«Gayet üzgün olan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bu konuda şunları söylemiştir :

Özbay çetesinin kesin olarak imhası için gerekli bütün emirler verildi. Siirt Jandarma Teşkilâtı ve Komandolar dört ayrı koldan dağları taramaktadır. İyi niyetli çağrımıza bir çok şakî uymuş ve kanuna boyun eğmiştir. Özbay çetesi bu defa imha edilecektir.»

Günlükten...

«2 Temmuz 1967, Marmara Ereğlisi

Dün buraya geldim. Yıllık iznim başladı.. Kaymakam Babo ve Korku röportajlarımın son üç yazısını bugün bitirdim. Yarın pazartesi, bir araca atlayıp İstanbul'a götüreceğim yazıları..

Şimdiyedek yazdıklarımı okudum, okudum da kızdım kendi kendime!. Gerek Kaymakam Babo'da, gerekse Korku'da bildiğim bir çok konuları «es» geç-

mişim! Örneğin Siirt jandarma örgütüyle, komando'lar arasındaki rekabeti!. Siirt'ten döndüğüm zaman İçişleri Bakanıyla bu konuyu konuşmuştum. Sükan «Bunu halledeceğiz Otyam» demişti.. Halloldu mu acaba ? Bınıvre köyüne jandarma karakolu kurulmuştu; kurulmuştu amma, Özbay'lar yine dört cana nasıl kıydılar ? Akıl alır iş değil.. Hani dört koldan dağlar taranıyordu? Mayıs 17, Haziran 17 bir ay, Haziran 17 ve Temmuz 2.. Epey zaman geçmiş aradan, Özbay'lardan ses yok.. Komandolardan ses yok, Vali örgütünden ses yok!. H... ağa ne oldu? Hakimo'nun babası Naif ağa ne oldu ? duyduğuma göre ikisi de tevkif edilmişti, basından gizli tutulmuştu bu..

Çok şeyi «es» geçmişim, yazınca ispatı gerek..

Cumhuriyet bulduramadım burada, bitmiş.. Kaymakam babo'nun son yazısında Parlamento üyelerine bir çağrıda bulunmuştum, Meclis araştırması bir çok gerçeği karanlıktan gün yüzüne çıkaracaktır diye.. Bir ses geldi mi acaba?. «Namuslu, milliyetçi parlamenterlerin olduğuna inanıyorum» demiştim. Ne oldu acaba ?

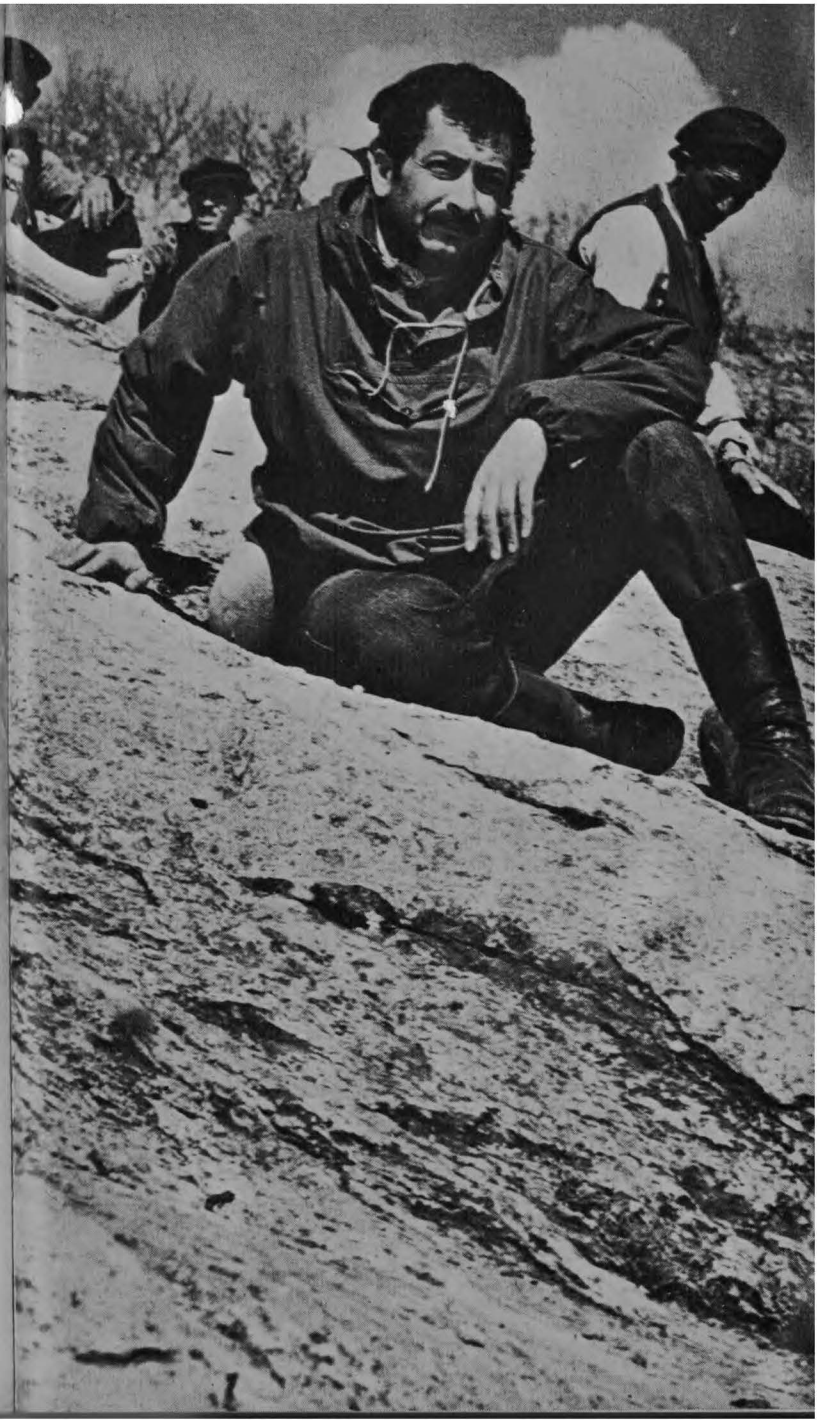
Güya dinlenmeye geldim bu balıkçı köyüne.. Dün gece gaz lâmbası tutuştu, az kalsın bir odasını kiraladığımız dul kadının ot evini de yakacaktık!.

Şimdi bir araba durdu balık ağlarının önüne.. Mayolu, şortlu kadınlar, sıhhatli bebeler indiler..

Yahya Gökçay geldi aklıma..

«Babamı Özbay çetesi dağa kaldırdı, öldürdüler..» demişti.

Bütün çocuklar Yahya gibi olsun demiyorum, ama Yahya neden bizim çocuklar gibi olmasın ?

← Taşın üstünde mola verdik
← Dağdağan ağaçları korkunçtu..
Hacı'lar dariyelerle karşılandı.

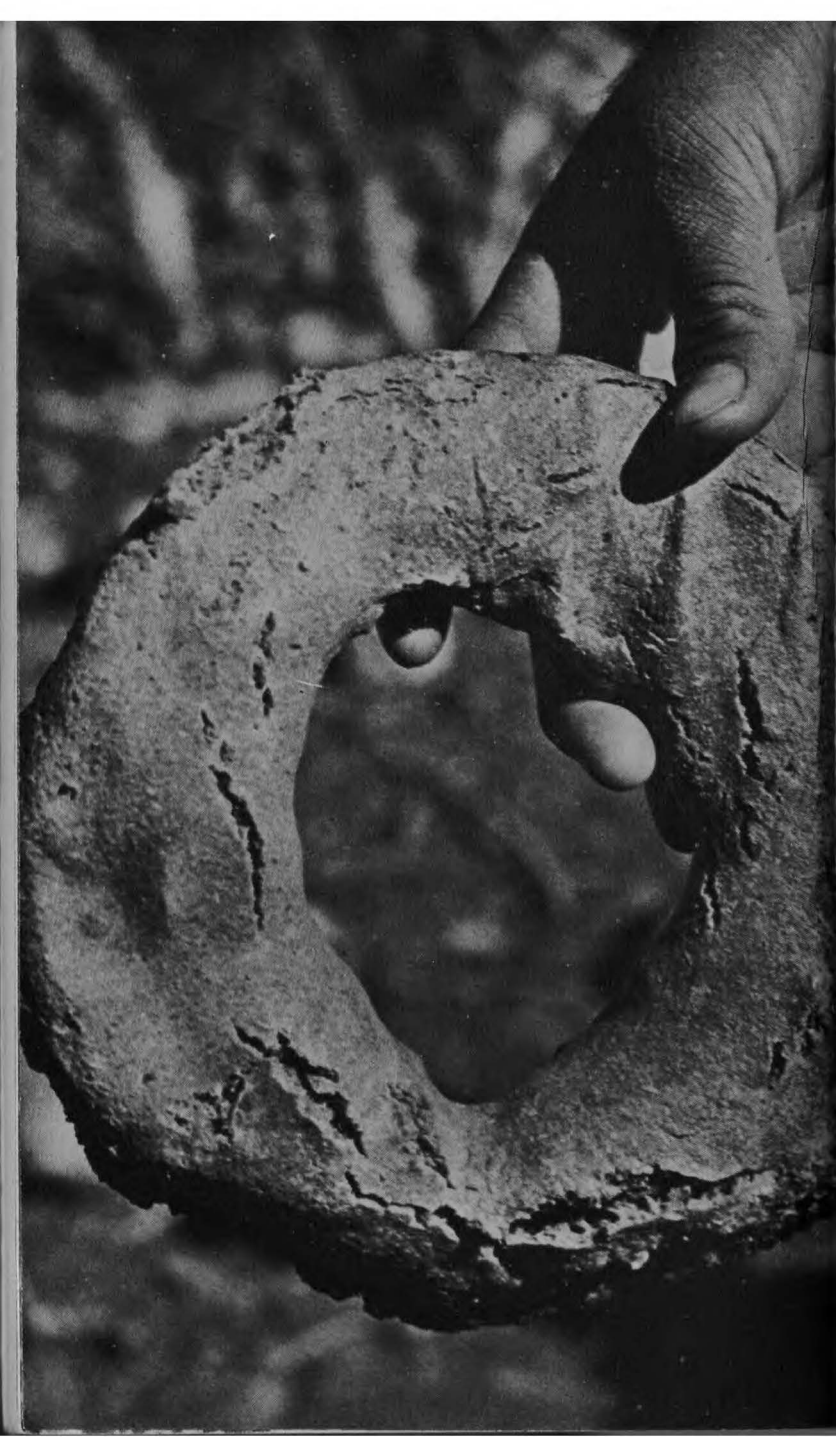

Bir öpüşmedir gidiyordu

Evler, depremden yıkılmış gibiydi

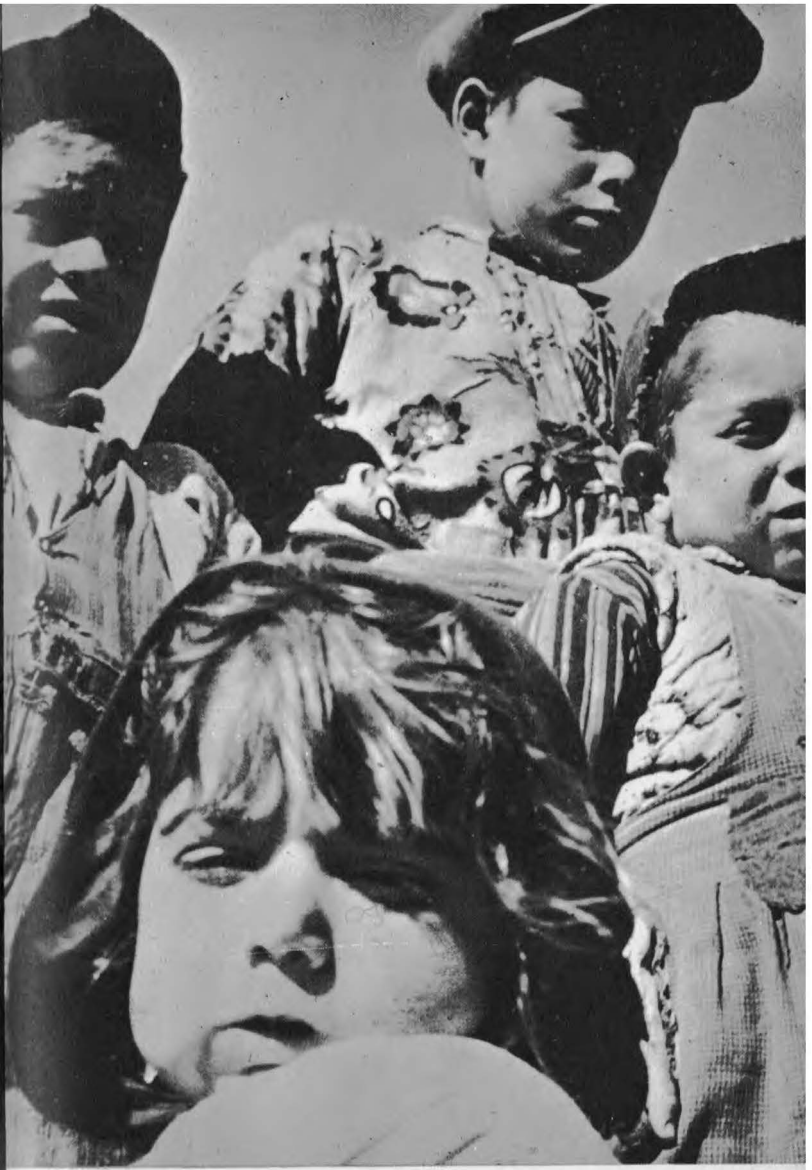

Ekmekler bu tandırlarda pişiriliyor

— İki yıl dayanan ekmek
Hamido (Askeri şapkalı) ve oğlu Mustafa Kemalo..

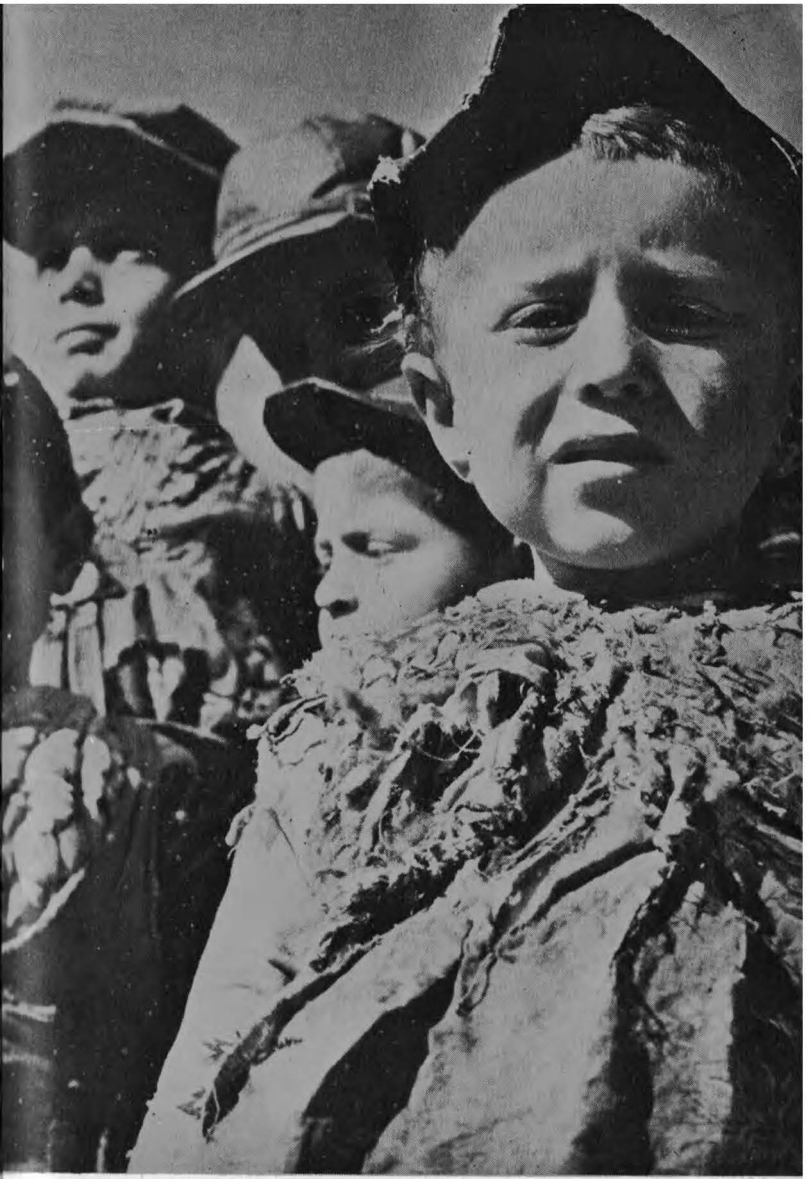

Gözlerinde korku ve yokluk var

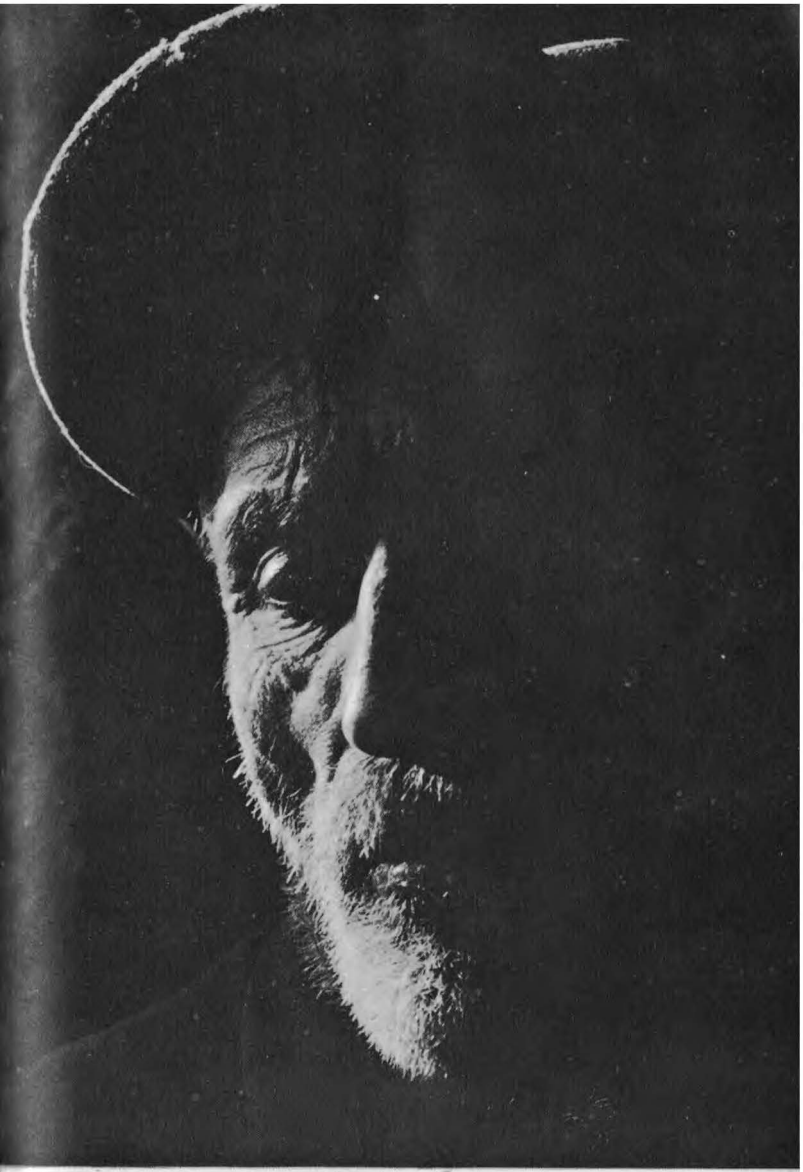
Ce desen, ağlama bebem desen hepsi boş..

Nice acılar gördüm, ama bebeler ağlamasın, buna dayanamam..

Gözleri korku dolu

Birgün beni de öldürecekler demişti!

«Gelinlerimiz kuruyan fidanlar gibi solgun»
İşte, öldürülen 7 kişiden arkada kalanlar: 52 öksüz!

kaymakam babo... kaymakam babo.

GENÇ BİR ADAM, İPİN UCUNDA SALLANIYORDU...

DÖNEN dünya.., Dönen dünyada Türkiye toprakları.. Türkiye topraklarında güney doğu. Güney doğu'da Urfa ili.. Urfa ilinde Viranşehir ilçesi.. Viranşehir de Ceylanpınar Caddesi... Ceylanpınar caddesinde gri panjurlu tek katlı bir ev.. Tek katlı evin kapısında iki rakam: 84 (52) . .Gri kapıdan giriş. Sağ kolda yeşil badanalı bir oda.. Yeşil badanalı odanın yanında pembe badanalı diğer bir oda...

Pembe badanalı odanın kapısı yarı aralık.. Yarı aralık kapının dışında, tutacağında bir çamaşır ipi düğümlenmiş. O ipin ucu kapının üstünden içeri doğru dönüyor.

Bu ip nereye gidiyor?

Bu ip kapının arka tarafına gidiyor.

Kapının arka tarafında, ayakları hafifce yere değmiş gepegenç bir insan! Pembe oda, bu gepegenç insanın yatak odası.

Yeşil boyalı odada...

Pembe badanalı odanın yanındaki yeşil badanalı odada bir masa var. Masanın üstünde bir mektup. Şöyle bitiyor :

«.....Senden tek isteğim, leşimi burada bırakma!.»

Mayısın yirmiüçü..

23 Mayıs 1967 Salı günü, rotatiflerin çıkışları gazete kusuyor :

— Orta doğu ateşle oynuyor...

— Mısır büyük yığınak yaptı. Bütün yedekler silah altında...

— Brükselde büyük yangın bine yakın ölü var..

— Başkan Kennedy'yi Castro aleyhtarı 5 kişi öldürmüş...

— Kuzey Vietnam'da 7 Amerikan uçağı düşürüldü...

— 32 liraya satılan Amerikan bayrağına müşteri çıkmadı... Ve gazetelerin iç sayfalarında birbirine benzeyen bir haber :

VİRANŞEHİR KAYMAKAMI İNTİHAR ETTİ

VİRANŞEHİR — Viranşehir Kaymakamı Doğan Gürbüztürk kendisini evinin kapısına asarak intihar etmiştir.

3 çocuk babası Kaymakamın intiharına dair herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Savcılık olaya el koymuş, Urfa Valisi ve diğer ilgililer ilçemize gelmiştir.»

Viranşehir'de yayımlanan Viranşehir gazetesi, ertesi günü şu haberi veriyordu :

«Bundan 6 ay önce şehrimiz kaymakamlığına tayin edilen Kaymakam Doğan Gürbüztürk, 21.5.1967 Pazar günü saat 16 sıralarında kendi evinin yatak odasına astığı çamaşır ipi ile intihar etmiştir...

..... Urfa Valisi Kemal Gazezoğlu, yapılan cenaze merasiminde hazır bulunmuş ve kısa bir konuşma yaparak (vatanın mümtaz ve değerli bir idarecisini kaybettiğini, meslekdaşı ve arkadaşı olduğunu) göz yaşları arasında söyleyerek «Bu aziz ölüye Tanrı'dan rahmet dilerim» demiştir.

Cenaze Kaymakamlık binasının önünü dolduran binlerce Viranşehir'linin göz yaşları arasında eller üzerine alınarak, önde partilerin, basın ve derneklerin çelenkleri arkasında Dört Yol kavşağına kadar götürülmüş, orada hazır bulunan bir pikaba konulan cenaze, kaymakamın kardeşleri tarafından memleketine götürülmüştür.»

Hak bildiği yolda..

Aynı gazetenin başyazısından :

«..... Şimdi, arkasından çok şeyler söyleniyor. Ailevî geçimsizlik, fazla sinirli oluşu, haksızlıklar karşısında direnme gücünün son raddesine gelişi... Amma kim ne derse desin. ne söylerse söylesin, görüp ve inanabildiğimiz şey, O'nun hak bildiği yolda azimle yürüme kararını vermiş olmasıdır.....»

8 Mart 1967 Çarşamba günü..

Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün ölüm haberini iç sayfalarda veren gazeteler, 8 Mart 1967 Çarşamba

günü, O'nunla ilgili şu haberi, birinci sayfalarda üçer dörder sütun üzerinden vermişlerdi :

«KAYMAKAMA RÜŞVET VERMEK İSTEYEN YOLSUZLUK SANIĞI 3 MEMUR DERHAL TEVKİF EDİLDİ...

VİRANŞEHİR — Urfa Valisi Kemal Gazezoğlu'nun hazine arazilerinin kiralanmasında yolsuzluk yaptıkları iddiasıyla işten el çektirdiği, biri hazine avukatı 5 memurdan 3'ü derhal tevkif edilmiştir.

Vali tarafından bu iş için görevlendirilen Viranşehir Kaymakamı Doğan Gürbüztürk sanıkların arasına girmiş, hatta bir men'i müdahale davasında kendisine teklif edilen 7.500 lirayı rüşvet olarak (!) almış, konuşmaları da gizlice teyple tesbit etmiştir. Kaymakam konuşma bandını savcılığa vermiş, yapılan ilk sorgudan sonra sanıklar tevkif edilmiştir. Kaymakam Gürbüztürk ilgililer tarafından tebrik edilmiştir.»

«Bu kazada mağlup oldum.. Mağlup ayrılacağım...»

Aradan ikibuçuk ay geçmiştir. O gün suçüstü yakalananların bir kısmı delil yetersizliğinden, bir kısmı da -belirtildiğine göre- kanunlardaki boşluklardan yararlanıp serbest bırakılmışlar, hatta görevlerine dönmüşlerdir. Malmüdürü hariç!.

İntihardan bir gün önce...

20 Mayıs 1967.... Dünya, Türkiye, Urfa ili Viranşehir ilçesi.. Viranşehir klübünün bahçesi..

Günlerden Cumartesidir.

Bu Cumartesiyi, Halil oğlu 1339 doğumlu, Viranşehir Kale Mahallesinden Musa Duygu şöyle anlatmaktadır:

«20.5.1967 Cumartesi günü Kulübün bahçesinin önünden gitmekte iken, bir masada oturup sohbet eden Kaymakam Doğan Gürbüztürk beni masaya çağırdı. Yanında Hakim Salih Oral, Üsteğmen Nurettin Uzun ve Öğretmen Bekir Dadaş masada idiler. Beni masaya çağırmasının sebebi, sık sık yaptığımız gibi, o gün de öğle yemeğine bir oyun oynamak idi, ben kabul ettim. Kaymakam Doğan Gürbüztürk ile eş olduk. Oyunun sonunda biz mağlûb olduk. Hakim Salih Oral ile Üsteğmen Nurettin Uzun bizi yendiler. Yemek ısmarlandı. Bu arada Kaymakam Doğan Gürbüztürk ısrarla (içmek istiyorum) dedi. Lokantadan gelen şahsı, rakıyı soğutması için klüp müsteciri İbrahim'e göndermişti. Birlikte oturup içmekte iken Hakim Ahmet Sargın'ın oradan geçmekte olduğunu gördük. Kaymakam bey yüksek sesle ve ısrarla kendisini masaya davet etti. Hakim Ahmet bey masaya geldi, içmek istemedi. Fakat Kaymakam Doğan Gürbüztürk çok ısrar etti, o da içmek mecburiyetinde kaldı.

Konuşmalar sırasında, Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün sözlerinden hatırımda kalanlar şunlar :

(Ben bu kazada mağlûp oldum ve mağlûp olarak ayrılacağım! Yemin ettim, ömrümün sonuna kadar hiç bir keşfe gitmeyeceğim. Hayatta hiç korkmadığım tek şey ölümdür)

Bu arada Hakim Ahmet bey, kendisine (Kaymakam bey, içki içince ne hissedersiniz?) diye sordu.

Kaymakam Doğan Gürbüztürk cevaben (İçkili olayım olmayayım, ben bileğime, silahıma ve cesaretime güveniyorum.) dedi. Hakim Ahmet bey Sargın kendisine cevaben (Kaymakam bey, silahınıza çok güvenmeyin, bu hususdaki fikrinize muarızım. Zira bir film seyretmiştim, orada silahına güvenen bir artist vardı, parayı havaya atarak ateş ediyor, paraya isabet kaydediyordu. Bu adamın günün birinde karşısına çok çelimsiz biri çıkmış, bu cesur adamın silahını çekmesine meydan vermeden, çekip vurup öldürdü...) dedi.

Konuşma müddetince, yahut alkol almadan önce sık sık, mağlûbiyetinden ve keşfe çıkmayacağından bahis etti. Bu arada sitemli olarak üstü kapalı Urfa valisine tecavüzde bulunuyordu.

Bu arada bir jandarma eri geldi, vali bey ile jandarma alay kumandanı dört yoldalarmış, sizi telefondan istiyorlar, dedi. Kumandana, yani üsteğmene aynen şöyle dedi :

«Erine emir ver, gidip telefonda desin ki, üsteğmen, kaymakam Doğan Gürbüztürk ile Demirci nahiyesine gittiler. Gidip onlara cevap dahi verme. Bunu arkadaş olarak sizden rica ediyorum. Dinlemezseniz kaymakam olarak emrediyorum.»

Bunun üzerine üsteğmen, tekrar masaya dönüp oturdu, gelen erede gerekli talimatı verdi. Fakat ne söylediğini bilmiyorum. İçki müddetince hep ölmekten, tabancadan bahsediyordu. Hatta bir ara, valinin Ceylanpınara gidişinden, kendisini birlikte götürmediğinden, daha doğrusu Viranşehir'e uğramadığından yakınarak «Vali bey gelsin, karargâhını.. Biz

hükümetin bayrağını alıp vali beyin çifliği Gavurhori'ye götürüp oraya taşıyacağım» dedi.

Yine bir ara, (Bugün Viranşehir'de kalmayı hiç canım istemiyor) bana hitaben (Git Musa bey, Allahaşkına bir uydurma ihbarda bulun, Çuvalbaluca'da hadiseler çıkacak de, gidip orada kamp kurayım bir kaç gün kalayım, eğer vali kuvvet vermezse şifre ile içişleri bakanından isterim) dedi ve devamla (bugün olmazsa Abdo Yüksel'in köyüne gidelim, orada kalalım) dedi.

«Viranşehirde kalmak istemiyordu..»

O gün Kaymakam Doğan Gürbüztürk Viranşehir'de kalmak istemiyordu. Viranşehir'de kalmaktan adeta azap duyuyordu. Urfa'ya gitmemizi kendisi teklif etti. Hatta bu durum, içki içmeye başlamadan önce oldu. Bu arada Hakim Salih Oral (Ben Suruç'a gideceğim) dedi. Bu şekilde Urfa'ya gitme işi de kararlaştırıldı. İçkinin sonuna doğru ben Kaymakama (Salih Oral ile Savcı İbrahim Sönmez'in arası biraz iyi değil gibime geliyor, O'nu da masamıza çağıralım. Hakim bey ile bir dargınlıkları varsa barıştıralım) dedim. Bunun üzerine Hakim Salih bey (Ben dargın değilim, kendisi darılmışsa bilmem. Eğer böyle bir şey varsa haksızdır. Zira bana tevkif talebi ile sevkettiği kimseleri salıverdiğim zaman itiraz hakkı vardır, itiraz eder) dedi. Ben, Kaymakam Gürbüztürk'e (Savcı bey kırgındır. Salih bey ile Kaymakam bey giderek Savcı İbrahim Sönmez'i masaya getirdiler. Birlikte kalkarak Urfa'ya gittik. Urfa'ya hareketten önce, daha doğrusu henüz masadayken, Hakim Ahmet Sargın Urfa'ya gelemeyeceğini defalarca söy-

ledi. Kaymakam Gürbüztürk bana göz kırpıyordu, (Hakim beyin de gönlünü yapalım, illa O da gelsin) diyordu. Hakim Ahmet Sargın'ı da ikna ettik, Urfa'ya gittik. Eğlenmekte iken bir ara Seydo Aydoğan gelip Kaymakam beye bir şeyler söyleyerek oturduğu yerden kaldırdı. Kaymakam hepimizden habersiz olarak Viranşehir'e dönmüş...»

KAYMAKAMA RÜŞVET AĞI NASIL KURULDU?

CEYLANPINAR Devlet Üretme Çiftliği, dünyanın sayılı çiftliklerinden birisidir ve Güney Doğu Anadolu'da bir uygarlık anıtı, ışığıdır. En bereketli toprakların üzerinde kurulan çiftliğin yöresinde, binlerce dönümlük bereketli hazine toprakları vardır. Bu hazine toprakları için ağalar arasında korkunç bir savaş vardır. Hazine topraklarını ele geçirmek için yapılmayacak yapılmadık iş yoktur. Bir idareci, yahut memur neye düşkün? Kadın mı? Kadın.. Para mı? Para.. Dalkavukluk mu? En alâsı!. Tek amaç, toprakların ne bahasına olursa olsun ele geçirilmesi! Ve bu bereketli toprakların üzerinde, binlerce topraksız köylü, tam deyimiyle, sürünmektedir. Hallerini yazmak kaleme gelmez.

Viranşehir'e, yani Türkiye'de en çok hazine toprağı olduğu öne sürülen bu ilçeye bir kaymakam atanmıştır. 1930 doğumludur bu kaymakam. Bu yazı dizisi, bereketli hazine topraklarının nasıl yağmalandığının öyküsü olduğu kadar, genç kaymakamın da öyküsüdür.

6 Mart 1967 tarihinde, Kaymakam Doğan Gür-

büztürk bir rüşvet olayını meydana çıkarmış, bu ilçede yapacağı savaşın ilkini vermiştir.

Fakat bu savaş en şiddetli şekilde aylarca devam edecek ve Kaymakam, ailevi geçimsizliklerin de etkisiyle «mağlûp» düşecek, bir pazar günü boğazına doladığı iple canına kıyacaktır!.

«Burada dürüst memur iş göremez...»

Kaymakamın, rüşvet olayını ortaya nasıl çıkardığını belgeden aynen izleyelim :

«İlçeye kaymakam olarak tayin edilip işe başladığımda Vali beyi ziyaret etmek üzere Urfa'ya gittim. Ziyaretim sırasında Vali Kemal Gazezoğlu, ilçede bir takım usûlsüz işlerin yapıldığını ve suiistimallerin olduğunu bana ihsas etti. Bilhassa 5917 sayılı kanuna göre yapılacak keşiflere bizzat gitmemi söyledi.

Yine Viranşehirde vazifeye başladığım ilk günlerde Urfa İli Milli Emlâk Müdürü olan ve adının F. olduğunu bildiğim kimse, Atşana köyünde hazineye ait ve Viranşehir'de mukim Mahmut Bayoğlu isimli şahısla ihtilafı olduğunu tahmin ettiğim araziyi ölçmek suretiyle tesbit etmek üzere Viranşehir'e geldim. Viranşehir'de uzun müddet sağda solda oyalandı, görev mahalli olan yere gitmedi ve şu anda hangi dairede olduğunu iyice hatırlamıyorum, dairelerden birinde oturmakta iken hava yağışlı idi, görev mahalline gidemedik. Ve esasen teknik eleman da yoktur diye bir şey yaparız dedi ve geç vakit, daha doğrusu öğleden sonra Viranşehir'i terkederek Urfa'ya gitti. Yukarıda söylediğim gibi bu olayda Viranşehir'de bir takım yolsuz işlerin yapıldığı ve hazine

arazilerinin muhtaç olan kimselerden ziyade durumu iyi olan, daha doğrusu memuru tatmin edecek durumda olan kimseler verildiği kanaati ben de hasıl oldu. Yukarıda bahis ettiğim iki olay her nekadar Viranşehir'de göreve başladığım ilk günlerde cereyan etti demişsem de bu durum göreve başladığım ilk günlerde olmayıp Viranşehir'e geldiğim ve işe başlamak üzere mehil müddetini beklediğim ve Viranşehir'i tanımağa çalıştığım ilk günlerde cereyan etmiştir.

..... Göreve başladığım ilk on beş gün içinde, gününü hatırlamıyorum, bir gün Mal Müdürünü daireye çağırarak ilçede bulunan Milli Emlâke ait hazine arazilerinin detaylı, yani icar, fuzulî işgal, şahıslarla olan ihtilaflı durum, bu ihtilaflı durumun safahatını hangi köylerde ne miktar arazinin bulunduğunu gösterir bir cetvel istedim. Bu cetvel için kendilerine bir mehil verdim. Bu müddet içinde istediğim cetvel hazırlanmadı, bu mehili bir hafta kadar uzattım ve uzattığım mehil içinde bana istediğim listeyi getirdiler. Bu listeyi istemekteki maksadım hazine arazisinin durumunu elimdeki bu cetvele göre kontrol etmekti.»

Kaymakam, ilçede hazine arazisinin icara verilmesinde, yolsuzluğun en çok, hazine arazilerini icara vermek üzere kurulmuş olan icar komisyonunda yapıldığını tesbit etiğini belirttikten sonra yazdığı bir genelgeden söz etmekte, komisyon toplantılarının kendisine bir kaç gün önce haber verilmesini. İcar işlemleriyle ilgili şikayetlerin son zamanlarda arttığını duyurduğunu söylemekte, bu genelge üzerine Mal Müdürünün makamına gelerek, böyle bir

yazıya neden lüzum gördüğünü sorduğunu kaydetmekte, ifadesine şöyle devam etmektedir :

«Aradan iki üç gün geçmişti ki, bir idare heyeti toplantısını müteakip bütün üyelerin ayrılıp gitmesine rağmen Mal Müdürü yanında taşıdığı bir dosyayı bahane ederek orada bekledi. Diğerlerinin tamamen çıkıp gitmesinden sonra söze başlayarak, önce mühim olmayan bazı şeyler konuşuldu. Bilahare (Burada dürüst memur iş yapamaz, tutunamaz. İş yapabilmek için ve halkın adamı olabilmek için iş yapmak lazım) dedi. Devamla (Geçen gün A.Y. ile B.Y., Kaymakam beyin aklı olsa bir kaç daire amirini çağırır, suya sabuna dokunmayın, eskiden olduğu gibi işlerini yürütür ve baksın ondan sonra paraya dediler) Şebekenin diğer mensuplarını da öğrenip işi esaslı şekilde ortaya çıkarmak için o anda kendisine peki dedim. Ve ilave ettim, ben bu işlerin acemisiyim, bu işi nasıl yapacağız dedim. Cevaben 7917 sayılı keşilferine M.Y., H.Y ve kendisini göndermemi zira bu arkadaşların bu işlerde çok kompetan olduklarını söyledi.

Malmüdürü, her keşfe giden şahıs keşif sonucu elde ettiği paradan hissenize düşen payı bizzat kendisi getirsin versin dedi, ben bunu kabul etmedim ve kendisine ben seni tanıdım seninle bu hususu konuştum, ben parayı senden alırım dedim.

Nasıl yapılıyormuş?

5917 sayılı kanunla ilgili hususu bu şekilde bağladıktan sonra, icar işlerini nasıl yapıyorsunuz? Yani oradan sağlanan paraları nasıl paylaşıyorsunuz? Bir gayri menkule bir çok kimse müracaat diyor. Gayri menkul kiraya verilirken bunlar arasında tercih

işini, daha doğrusu kime verileceğini nasıl tayin ediyorsunuz dedim. Bana cevaben, Kaymakam bey, ben o işin kolayını buldum, kiraya vereceğimiz daha doğrusu bize müracaat eden şahısların isimlerini bir torbaya koyuyoruz. Torbaya koyduğum isimlerin tamamı kiraya vermek istediğimiz daha doğrusu kendisi ile anlaştığımız kimsenin ismini torbadan çıkarıyorum ben bu işin kolayını böylece buldum, dedi. Bunun üzerine ben, kendisine, komisyonda başka şahıslar da var, bunlarla nasıl anlaşıyorsunuz, bu hareketinize onlar göz yumuyor mu dedim. Ben her şeyi ayarlıyorum zaptı vesaireyi hepsini tuttuktan sonra onlara gönderiyorum, onlar da imzalıyor icabı hale göre onlara da bir sus payı veriyorum dedi. Ben komisyonun diğer üyelerinin bu işe iştirak edip etmediğini sus payı adı altında bir para alıp almadıklarını da bilemiyorum.

Bu şekilde anlaşma yaptıktan sonra daha doğrusu icarlarda da bana çıkarılacak payın ne şekilde verileceğini öğrendikten sonra kendisi ayrılıp gitti.

Biz de dünyalığımızı yapalım..

Yine bir gün dairede otururken .... Müdürü N.A. daireye gelerek oturup bir müddet sohbet ettikten sonra bana hitaben (Kaymakam bey, burada dürüst memur tutulmaz. Halk da tutmaz) dedi. (Baksana Hakim... A. bey apartmanlar dikti, o kos koca hakimliği ile bu işleri yaptıktan sonra bir köy ebesinden sen daha az maaş alırken sen niye yapmayacaksın? Hazine arazilerine ekin ekelim, biz de dünyalığımızı yapalım) dedi. Ben de, nasıl olur . bey, memur nasıl ekin eker, nasıl satış yapar? Dedim. (Oooo sen o işi bana bırak. Esasen bütün memur arkadaşların

da ekilmiş ekinleri var, o işleri ben organize ediyorum. Buğdaylar ofise satılıyor, makbuz köylünün adına kesiliyor, köylünün imzası alındıktan sonra para ekin sahibi olan memura veriliyor. Hatta bir defa resmen bu mevzuyu benden sordular. Ben böyle bir şey yoktur, paralar filan köylülere verilmiştir dedim. Seninle aynı şeyi yapar, paraları taksim ederiz) dedi.»

İlk rüşvet!.

Tarihini hatırlıyamadığım bir günde Mal Müdürü daireme geldi. Elinde bir dosya vardı, çıkardı bana 500 lira para verdi, hayır ola, dedim. Menşei nerden- Hiç, dedi, içimden geldi dedi. Belki sıkıntınız vardır, bu benim şahsi paramdır. Hamdolsun benim bir sıkıntım yoktur. Şimdiye kadar 30-40 binin sahibi oldum, dedi. Ben parayı aldım cebime koydum Mal Müdürü de makamımdan ayrıldı.

İkinci rüşvet!.

İkinci ziyareti zannediyorum 8 Şubat tarihi idi, yine makamıma Mal Müdürü geldi. İki bin lira para vermek istedi. Kendisinden menşeini sordum, dedi ki, bu parayı N.B. den aldım. İcara tutmuş olduğu arazinin ölçüm işinde kendisini himaye edeceğim dedim. Ben parayı o anda almadım, sende biriksin dedim. Bu hadise öğleden önce oldu, eve gittim, ayak üstünde bir kaç lokma aldıktan sonra geri döndüm, hiç kimseye bir şey söylemeden yanıma da şoförümü almadan arabamı çalıştırdım. Durumdan Vali beyi haberdar etmek üzere yola çıkmak üzere iken Hakim ..... rasladı. Hayır ola kaymakam bey, diye sordu. Şöyle bir dolaşacağım dedim. Evime uğradım, eşime Urfa'ya gideceğimi söyledim. Sordu ni-

çin diye Vali beyle bazı hususları görüşmem gerekiyor, daha doğrusu fazla tahammülüm kalmadı dedim. Tekrar arabama bindim Urfaya yalnız olarak hareket ettim. Asfalta kadar gittim, fakat oraya gidinceye kadar mütemadiyen kafam meşguldü, bu hadiseler suiistimalleri ortaya çıkarmak için kâfi delil mi idi? Kendi kendime münakaşasını yaptım ve geri dönmeye karar verdim. Bu işi dört başı mamur hale getirmek kararı ile geri dönmüştüm.

9 Şubat tarihinde Malmüdürü tekrar gelerek, para üzerimdedir vereyim. Zira endişe edecek tarafı yok. Ben de endişe duyardım şeklinde konuştu. Parayı tomarı ile masanın üzerine bıraktıktan sonra ayrıldı. Yine parayı aldım.

Üçüncü rüşvet!.

Bir gün yine gelerek, Kaymakam bey Tıllısırt köyünde bir hazine arazisi var. Özel idareden kıymet vukuat kâğıdını istedim, bir türlü gelmiyor, burayı da icara vereceğim, özel idare memuruna söyleyinde bu muameleyi çabuklaştırsın, dedi. Ben de özel idare kâtibi K.Y. i çağırarak müdürün talebini çabuklaştırın dedim, bilahare bu muamelelerin ikmal edildiğini, senetsizden tapuya tescil edildiğini ve M.S. ve O'nun bir kaç adamına mukaveleye raptedildiğini ve çiftlik idaresi tarafından yapılacak mani olma hadisenin 5917 sayılı kanuna göre men ettiğim takdirde hisseme 5.000 lira verileceğini karara bağladık. Nitekim Çiftlik idaresi bekçileri (1) sürüm işine mani oldular. Müstecir de Kaymakamlıktan men talebinde bulundu, para bana Mal Müdürü tarafından derhal verilmek istendi. Bende elime geçenleri çabuk

(1) Ceylânpınar Devlet Üretme Çiftliği.

sarfediyorum sende biriksin dedim. Bilahare Çiftlik müdürü, avukatı ile birlikte geldi. Hadiseyi anlattılar, orada yani icara verilen yerde çiftliğin 1000 dönüm nadasının bulunduğunu bu şeyin yani icar mukavelesinin usulsüz olduğunu söylediler, planlarım tahakkuk etmediği için dosyayı tetkik edeceğimi söyledim. Tatmin olmadılar ve ayrıldılar.»

Kaymakam, telefonlar dinlendiği için, Albay Zekâi Alpaslan ile Valiye haber gönderdiğini, yakında elinde önemli belgelerle durumu aydınlığa çıkaracağını Valiye iletmesini söylediğini ve Albay'ın (Allah muvaffakiyetler versin) dediğini, Albaya teypi gösterdiğini nakletmekte, ifadesine şöyle devam etmektedir:

«Yemekten döndükten sonra Vali bey beni telefonla aradı çiftliğin arazisinin usulsüz olarak kiraya verildiğini bunu iyice tetkik etmem icabettiğini telefonla emir etti. Aradan beş dakika geçmedi, Malmürü hemen geldi, Vali bey telefon etti mi? diye sordu. Evet dedim. Fakat geldiğinde Vali beyin bana vermiş olduğu emirlerden haberdar olduğu her halinden belliydi.»

Kaymakam burada telefonlarının dinletildiğini ileri sürmekte «Bunun farkında idim. Fakat erken müdahale diğer planlarımı alt üst edecekti, işi bilmezcelikten, daha doğrusu bunu bilmemezlikten geliyordum» dedikten sonra teypi çalıştırdığını açıklamaktadır :

«Müdürü oturttum dairemde, teypi çalıştırdım ve hadiseye bu işi nasıl anlaşmaya götürdüğümüz yani daha doğrusu kendisi ile bidayetten itibaren konuşmalarımız, anlaşmalarımız alış verişimizi O'nun

farkına vardırmadan sualler suretiyle teybe sesini zabdettim. Bir müddet sonra ayrıldı. Teypi kontrol ettiğimde sesin net olmadığını gördüm. Vali beyle telefonla konuşmamızı Malmüdürü dinlediği için büyük telaşta idi, kendisine Vali beyle şahsen görüşmek suretiyle Vali beyi ikna edebileceğimi söyledim, zira telefonla bu durumları Vali beyle görüşmemiz mümkün değildi. Yine PTT Mal Müdürüne dinletecekti. Urfaya gidişimden şüphelenmesin diye Vali beyi ikna etmek üzere gidiyorum şekli ile Cumartesi günü Urfa'ya gittim. Vali beyi ziyaret ederek bütün teferruatı zapta geçirdiğiniz hususları O'na da anlattım. Teypi dinlettim, kendisi bana (bu durumları bir ön raporla bildir. 5000 lirayı da alırken mümkün olursa yine teyple tesbit et) dedi. Vali beyin istediği raporu kendisine verdim, ilaveten şu anda size verdiğim her biri yüzlük kupürler olan iki bin beş yüz lirayı da Vali beye raporla birlikte verdim. Bugün teyple tesbit edilen konuşmamız sırasında bana verilen 5.000 lirayı da her biri yine yüzlük kupürler olan meblağı da şu anda rüşvetin bir delili olarak veriyorum.»

SES BANDINDA NELER VAR?

TIKIRTI Bir kapının açılıp kapanması sesi.

Kaymakam ile Mal Müdürü arasında yapılan konuşmanın bandı böyle başlıyor.

«Çık bak kimse var mı? (bir kapı açılıp kapanması sesi) Kimse kalmadı mı? Yok. Kimse kalmasın da... Korkuyorum.. Korkuyorum... Vallahi kor-

kuyorum..... Sayın.. Sayın temam, sayın diyorum. Bu kadar parayı bir arada görmedim, peki... (sessiz bir boşluk) Çok teşekkür ederim.... Hayırlı günlerde inşallah.... İnşallah.. İnsan biraz korkar... Korkuyorum, akla hayale gelmeyen bir şeyler olur, suç üstü olur paranın numarasını alırlar, yahutta verirken kimse görür, paranın üstünde parmak izi olur (bu arada gülüşmeler) çok iyi, çok korkuyorum da Aydın bey. Hamdolsun. Çok korkuyorum da.. Şimdi bu az para değil beş bin lira para veriyorsun, sana huzur içinde çay mı ısmarlayayım, başka bir şey mi?..... Eh işte ne yaparsın, suya sabuna dokundurmadan, böyle iyi suya sabuna dokunmadan, peki, Vural beye de böyle müracaat ettiniz mi? Vural beyle böyle bir şey konuşmadık.. Hıı, teklif ettiniz mi? Yok. Kendisiyle pek fazla çalışmadık da, giderdik meselâ bazı keşiflere beraber öğle yemeğini yemez, evet, aman dedikodu olmasın Kaymakam kuzu yedi, bazen peynir ekmek götürürdük, evet orası burası gibi şeylere müsait değil, pek öyle arazi yok altı yedi ay karla kaplı..... nerede kaldınız? Karlıovada mı bir buçuk sene? Karlıovada idim bir buçuk sene. Orada mı evlendiniz? yok..... Okuldan geldikten sonra memuriyete intisap ettim üç sene memuriyet yaptıktan sonra .. ... Çok sıkıntılar, dertler çektim. Şey çalıştırıyor musun? Yok efendim, kaç tane? Kız üç buçuk yaşında oğlan bir yaşında..... Babamızdan bir şey kalmadı hiç olmazsa bir ev sahibi olalım Hakim A.. bey..... Yedi yüz lira maaşla..... sen hiç harcamadığın gün yirmi otuz lira masraf ediyorsun yahu bir şey değil. H. beyle yardımcısına az vermişsin 350 şer lira pek az onların hakkı

bize geçti, beşer yüze ikmal edelim hiç olmazsa beşer yüz liraya tamamlayalım 350 şer lira hakikaten az olmuş. Peki olur..... Şu şeye en yakışıklı imzamı atayım şöyle parker kalemle..... ileri için de iyi oldu. Bakarsın ki çiftlik, üzerinde durur müfettiş getirtir, şikayet, yok yok, vali beyle de..... itimatları yani..... kaymakamlarımıza itimadımız var, bilhassa yeni geldiniz... yeni gelen kaymakam... mütecaviz mütecaviz olan çiftlik... çiftlik idaresinin me'ine men-ine gayri menkulün gayrimenkulün müştekilerine... mahallen.. mahallen teslimine.. teslimineee temam. 6.3.1967 En yakışıklı imzamı atıyorum.. beş bin lira aldım... Çok teşekkür ederim efendim... Ben de teşekkür ederim.... Bunu kaleme ver olur, Onlara da artık münasip şekilde dağıtalım, olur her işte şeyimi..... boş ver şu arazi işimi neyse... ben de ilk zamanlarda memurdan alırken korkardım..... bir amirlikten fazla abilik gösterdin bana, sonu iyi gelir inşallah.. görüştüğümüzden memnun oldum.. Peki teşekkür ederim.... Bir çayımı bile içmedin. Başka zaman inşallah bir daha sefer..... (bir kapı açılıp kapanması ve teyip sesine benzer bir kıcırtı»

Çift kelimeler neden?

Banda ait tutanakta, konuşmalar arasındaki tekrarlar için şöyle denilmektedir :

«Konuşmanın son kısmında çift kelimelerle gösterilen (mütecaviz olan çiftlik idaresinin men'ine ve gayri menkulün müştekilerine mahallen teslimine) cümlesi biri tarafından dikte ettirilip diğeri tarafından hem ağzı ile tekrarlayıp yazdığı, zira tekrarlayan sesin çok ağır bir şekilde tekrarlanmasından yazdığı kanaatina varılmıştır.»

Ya rakamlar? Ya rakamlar...

Viranşehir'e bağlı, küçüklü büyüklü 317 köy var. Bu topraklarda yaşayan insanların tek gelir kaynağı tarım. Viranşehir sınırları içindeki arazinin 9 milyon dönüm civarında olduğu belirtiliyor. Bunun 2.700.000 dönümü Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliğinin, geriye kalan 6 milyon dönüm ise, şahıs ve hazine arazisi. Şahısların elindeki tapulu arazi 1,5 milyon dönüm. 4.5 milyon dönüm de yağmalanmak isteyen hazine malı. Yani beytülmal!... Ne kazanıyor hazine bu bereketli milyonlarca dönüm araziden? Ne kazandığını değil de, ne kazanmadığını belirtmek yerinde olur.

Aklım durdu anlatılanlardan.. Diyelim, kiraya verilecek arazi 10.000 dönüm.. Bu, kira mukavelesinde 2.000 dönüm gösteriliyor! Kiralar da akıllara durgunluk verecek kadar az.. Tabii 10 bin dönümlük hazine malı 2 bin dönüm gösterilince adama sigara ikram etmezler, rüşvet verirler.. Ne bileyim 80 bin liralık kocaman, yepyeni bir otomobili 20 bin liraya satarlar bu işi kıvıranlara..

Yiyin efendiler yiyin...

Hazine toprakları belirli ağaların elinde.. Bu bereketli topraklar üzerinde binlerce topraksız köylü var.

Anlattılar: bu bölgede 50 — 70.000 dönüm toprağı bulunan kişiye büyük, 20 — 30.000 dönüm toprağı olana orta, 10.000 dönüm toprağı olan kişiye küçük, 5.000 dönüm toprağı bulunan kimseye de «fakir ağa» gözüyle bakılıyor!.

İmtiyazsız sınıfsız'ı bir yana bırakalım, yağma-

lanmış topraklar üzerinde bulunan topraksız köylü ise % 90!.

Bereketli topraklar üzerinde

Bindiğim jeep, bereketli topraklar üzerinde seke seke gidiyor. Ekinler deniz gibi dalgalanmada.. Ne ucu var ne bucağı.. Seke seke gidiyoruz. İndim jeep'ten.. Başakları desteleyip kopardım. Saydım bir başağı, 44 tane vardı üzerinde!. Bir diğerinde 39!

Bu bereketli topraklar Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliğinin topraklarına sınırdı ve bir araba yolu ayırıyordu bereketi..

Yol göstericime sordum :

«Kimin bu topraklar, uçsuz bucaksız? Maşallah.. Başaklar da pek yüklü..»

Adam ilkin cevap vermedi.. Israr ettim..

«Albayın» dedi..

Şaşırdım.

«Ne albayı yahu?»

«Süvari albayının begim..»

«Emekli mi albay?»

«Değildir begim, ordudadır!.»

Gece Ceylanpınar'a geldiğim zaman dostlarımı buldum, sordum albayı. Bir tanesi «Aman ağabey» dedi, «uğraşma albayla, başın yanar.. Burada bize anlattıklarına göre çok kıymetli bir albaymış, güvenlik işleriyle mi ne uğranıyormuş da bir türlü emekli yapmıyorlarmış.. Gözünü seveyim bakarsın başına bir iş miş gelir, yazık olur sana.. Biz ağzımızı kapattık, bakarsın adam gelir, bir ihbar, Suriye Ile şöyle ediyor, böyle ediyor al başına belâyı. Ne me lâzım ağabey, Allah büyüktür..»

«Allah büyüktür..»

Ağlıyordu köylüler.. Kaymakamın ardından ağlıyorlardı.. Ceylanpınar jandarma başçavuşunun zulmunden, süvari albayının akrabalarının zulmünden ağlıyorlardı.. Jeep'e binip ayrılırken ellerime sarılıyordu ak saçlı köylüler, bebeler ellerimi öpüyor yanaklarına sürüyorlardı elimi. Çekiyordum, bir diğeri yapışıyordu. «Begim yaz halımızı.. Allahasen yaz..»

Toplanmışlardı Jeep'in yöresine.. Ak don ve mintanlarıyla hepsi heykele benziyordu erkeklerin.. Bir yandan ağlıyorlar, bir yandan yalvarıyorlardı işlerini takip etmem için...

«Allah büyüktür» dedim.

O anda, bütün eller ve başlar havaya kalktı, «Allah büyüktür» dediler.. Masmaviydi gök.. Nasırlı eller masmavi gökte daha bir büyüdü... Ak mintanlı insanların gözlerinden yaşlar iniyordu.. Ta arkalarda yemyeşil ekinler sallanıyordu rüzgârdan.

«Sür» dedim şoföre.. «Sür kardeşim..»

Daha önce Hırbetsoda, Aynı saraç köylerine uğramıştım. Hanköyden Şeyh Rücum'a geçtim. Sordum.. Sordum.. Durmadan sordum...

Sorarken teypim çalışıyordu.

Özetle...

Durum özetle şöyle :

Halen orduda görevli bir süvari albayı ve akrabaları 893 dönümlük bir tapu ile hazinenin 20.000 dönüm arazisine sahip çıkmışlar... Bilmem nereden göç ettiklerinde padişah ferman buyurmuşmuş!. Bu topraklar Aynısaraç diye anılıyor ve 9 köy var topraklar içinde.

9 köy topluluğunun ismini alan Aynısaraç köyünde topraksız köylüler evlerinin önündeki toprakları sürmeye başlıyorlar. Albayın adamları, yani akrabaları, Aynsaraç köylülerinin tecavüzlerinin men'ini bir dilekçe ile istiyorlar. Kaymakam Doğan Gürbüztürk olaya el koyuyor, iki tarafın şahitlerini dinliyor.

Şimdi gerisini teypten, durumu ağlayarak anlatan köylülerin ifadelerinden aynen izliyelim :

KAYMAKAM BABO... KAYMAKAM BABO...

«ŞİMDİ... Bu köyün adı ne?»

«Ziyaret köyü.

«Kaç hane, nüfusu kaç?»

«45 hane.. 350 nüfus var, hemen hemen.»

«Burada üç yüzelli nüfus.. Toprağı olan köylü ne kadar?»

«Hiç yok efendim.»

«Hiç mi yok?»

«Hiç yok. Bunların içinde yalnız ben varım. Kırkbeş hanenin içinde, benim 116 dönüm toprağım var. Başka kimsenin yoktur.»

«Ne alırsın bu yüz onaltı dönümden, sen, senede?

«Alırım.. İcabederse, Allah verirse, tabi bir sene nadas olur, bir senede ekin olur. Bir sene on beş bin lira kadar mahsul alabiliyorum. Çoluk çocuğumu tam manasıyla geçindirebiliyorum. Ama diğer köylü vatandaşlarımız, komşularımız bir karış toprağa hasiret. Hasiret çekiyorlar..»

«O anlaşılıyor. Şimdi bu sizin civarınızdaki topraklar kimindir? Bir sürü tarla gördüm, saatlerce geliyorsunuz bitmiyor. Güzel ekinler var, saydım bire 44 tane var, güzel ekin. Kimindir bu kadar toprak?»

«Şimdiye kadar bizim zilliyetimizdeydi bu yakın arazi. Albayın tesiriylen, kendisi burada kaç senedir elini uzattı. Albaydır, forsuna güvenerek bizi tehdit etmek suretiyle yavaş yavaş elimizden.»

«Tapusu var mı?»

«Ne tapusu, ne gezer? Tapusu olsa hükümet bizden daha iyi bilir.!»

«Kaç dönüm aşağı yukarı Albayın toprağı? Hazine toprağı sizce?»

«Yirmi bine yakın.. Hazine toprağı.»

«Tahminen senin hesaba göre kaç para alır yılda, şu meselâ, ekili.

Meselâ bu sene kaç alır, ne alır bu şeyden, ekinden?»

«Bir milyonu aşar!»

«Peki senin bu komşular neyden geçinirler?»

«Bunlar da az çok ekiyorlardı, bu sene birdenbire bizi men etmek istiyorlardı bu topraklardan..»

«Kim ediyordu?»

«Albay.. Yeğeni Yiğit.»

«Peki senin komşular neyle geçinecek ellerinden alınınca kırkbeş elli dönüm?»

«Neyle? Artık hammalık da ellerinde kalmaz. Ellerinde bir memuriyet bir sanaatları da yoktur. Sadece çiftlikle uğraşırlar. Arazi ellerinden alınınca sefil olurlar, perişan... Muhacir olurlar, nihayet sokaklarda köşede dilencilik yaparlar... Mecburi Su-

riyeye gider kaçakçılık yapar, ya hudud boyunda vurulur, yahut da her şeyi gözüne alır efendim, çocuklarını geçindirmek için!»

Kaymakam babo..

«Peki, ölen Kaymakam, buradaki işleri nasıl haber almış, bana başından bir anlatın bakalım..»

«Efendim, geldi bu adam buraya. Buraya tayin olup geldi. Biz vekalete ne kadar müracaat ettim, ben ve arkadaşlarım. Arkadaşlarım dil bilmedikleri için beni öne sürdüler, kürt arkadaşlarım. Vekalete müteaddit defalar başvurduğumuz zaman..»

«Hangi vekâlete?»

«Efendim Başbakanlığı yazdık, Büyük Millet Meclisine yazdık, Köy İşleri Bakanlığına yazdık, Maliye Bakanlığına yazdık, Valiye yazdık, neydi o toprak iskan, köy bakanlığı.. Valiye bir kere ayağımızla gittik dairesine gittik, defdardara bizi havale etti. Yani kimse bakmadı bizim derdimizi aramadı, Geldik, biz, Viranşehire yeni bir kaymakam gelmiş, bir dilekçe yazalım bu adama, belki bu adam bizim işimizi halleder dedik.. Gittik, bu arkadaşımla bizzat bir dilekçe verdik kaymakama. Kaymakam Ceylanpınar nahiye müdürüne havale etti tahkikat için. Bize bir gün tayin etti filan gün keşfinize geleceğiz diye.»

Sonra mı? Sonra gün kararlaştırılmış, albayın yiğenine de tebliğat çıkartılmış, fakat o taraftan gelen olmamış. Köylüler tekrar başvurmuşlar ilgillere, gelmedi demişler. Kızıltepe kaymakamına tel çekmiş kaymakam, gelsinler diye. Kaymakam telle cevap vermiş «tebellüğ edildi» diye!. «Öğelene kadar gelmedi, biz mecbur kaldık nahiye müdürü ile can-

darma karakol kumandanını gördük, tahkikatımızı yaptık, Ceylanpınara gitti, nahiye müdürüne fezlekesini yazdı, kaymakamlığa gönderdi. Bunlarsa gittiler kaymakamlığa dilekçe yazdılar tek taraflı keşif yapılamaz diye.. Aradan günler geçti gittik Kaymakama, anlattık, sorduk. Oğlum dedi karşı taraf itiraz etti tek taraflı keşif yapılamaz diye. Hadisenin mahiyetini anlamak için Ceylanpınar nahiye müdürüne yine yazdım dedi, size oradan bir gün tayin ederler tahkikatını yaparlar çocuğum, dedi. Allah razı olsun dedim, geri dışarı çıktım. Günümüz tayin edildi. Ama bu lâfı duyunca karşıki taraf hemen traktörüleri gelip tarlaya dayandılar. Albayın yiğeni üç tane traktörü getirdi tarlayı sürmek istedi. Ne oluyor yahu dedik, daha tahkikatımız var nasıl sürüyorsun? Neticeye bağlansın da öyle sürün dedik. Yok dediler, mal bizim size ne oluyor? Bunun üzerine geceden kalktım Ceylanpınar Nahiye müdürüne gittim, beyim dedim tahkikat neticeye bağlanmadan bunlar hemen traktörlerini getirip tarlayı sürmek istiyorlar. Eğer bu hadise böyle devam ederse biribirimizi öldüreceğiz dedim. Candarma verdi bana, candarmaları getirdim, kaçtı buradan Kızıltepeye, nihayet aradan iki gün geçti nahiye müdürü gün tayin etti bize.

Bunun adına ne derler?

Geldiler beyim. Üç tane avukat köye getirdi bizim üzerimize, tabii köylü vatandaş.. Bunların içinde bir ben varım dil bilen.. Dilekçemiz köy namınadır dedim. Konuşmak isteyenleri konuşturmadılar hakkın yoktur dediler. Köylünün tam hakkını müdafaa edecek kadar olmadı. Üç tane avukat çıktı bize, biz köy-

füyüz bu avukatlarla başa çıkar mıyız? Her ne söylesem beni alay ediyorlar, gülüyorlar. Orada kendimi birdenbire şaşırttım!. Neyse olan ifademi nahiye müdürüne anlattım. İfademi aldılar. Tekrar evraklar Ceylanpınara gitti. Orada fezleke yazılırken anladılar işin mühlm olduğunu, kaymakama gitsin dediler. Biz dedik, arkadaşlar böyle olmaz, bunlar karşımıza üç tane avukat çıkardılar. Nihayet köylüyüz, sizin hakkınızı tam manasıyla müdafaa edemedim, gidin, gidelim kaymakama bizzat başvuralım dedim. Orada dava vekili Taylan'a rasgeldik, anlattım halimizi umumi vekalet verdik. Üçüncü sefer bizzat kaymakam geldi hadisenin tahkikatına. Köyün önünde durdu, bizzat tahkikat yaptı. Bilirkişiler de dinlendi. Aramızda münazaalı bir arazi vardı. Biz karasapanla sürmüşüz diyoruz, onlar traktörüle sürdünüz diyorlar. Karanlık ta çökünce kaymakam buna bir kanaat veremedi.

Çamurlar içinde bir kaymakam...

Üç gün sonra hava yağmurlu. Baktım bir Kaymakam bey, köye geldi. Köye geldi, efendim dedi, sizin münazaalı sahayı görmemişim bunu görmem lâzım dedi, acaba çiflen midir yoksa traktörülen mi? Bunu görmem icabediyor dedi. Gezdirdim sahayı, tabii Kaymakam gözüyle gördü çiftle olduğunu. Üstü başı çamur içindeydi.

Giden yolculardan...

Giden yolculardan sordu. Ziyaret köyünün durumu nasıl? Bunun tapusu kime ait, mülkiyeti kime ait. Gelen geçen yolculardan.. Suriyeye bile mülakatla, vali beyle gitti, alay komutanıyla gitti. Ceylanpınar Belediye reisinden sordu, efendim, herkese sordu, herkes elini vicdanına koyarak doğru-

sunu söyledi. Bizzat gördükten sonra Vali beye gidiyor, efendim Ziyaret köyünün hadisesi böyledir, yolcusundan sormuşum, yerlisinden sormuşum, bu Çeçen denen şahısların hiçbirisi köyde ikamet etmiyor sadece ticaretlikle uğraşıyorlar. Esas mülkiyeti hazineye ait 20 bin dönüm arazisi, köylü ile anlaşmak suretiyle bu albay yiyor. Esas olarak 893 dönüm tapuları vardır, bunların sahipleri de Suriye'dedir, ikamet ettiklerini tesbit etmişimdir dedi.

Mülkiyeti ne albayındır, ne köyündür, ne benimdir. Mülkiyeti hazinenindir. Bu yirmi bin dönüm hazinenindir. Gidip duymamışız ama, vali de diyor ki, sen selahiyetlisin ne karar verirsen ver, git elini vicdanına koy karar ver... Adam da karar verdi, aradan üç dört gün geçti..

«İçişleri Bakanının ani emri!.»

Nadas geçmişti, traktör kiraladık sürdürdük derkene aniden içişleri bakanlığından bir yazı geldi, şifai bir emir geldi candarma karakol kumandanına :

«Kim bildirdi bu şifai emri size?»

«Candarma karakol kumandanı çağıttı beni karakola, İçişleri bakanın valiye emri gelmiştir dedi, telefonla kaymakama bildirmiş, bu araziyi sürmeyeceksiniz ikinci tahkikata kadar.. Peki dedik, sürmeyelim.. Kaymakamın ölümünün gecesi bu emir veriliyor.....»

«İstikbâlimizi kurtaracak karar»

«Herşeyi gördü. Tam manasıyla bizim Aynsaraç köyünün istikbalini kurtaracak ana geldi. Elini vicdanına koydu, tam manasıyla hak ve haksızlığı

buldu, bizim köyümüzün lehine bir karar verdi. Şimdi kodaman adamlar bizim kararı çiğniyorlar. Dinletmiyorlar. Nitekim bu adam bizim kesimizden gitti, kendisini intihar etti. Artık ne diyelim? Bizim şansımıza mı? Bir de milletin yirmi bin yirmi beş bin dönüm arazisini meydana çıkartmak istedi. Nasip olmadı!. İnşallah O'nun kararı yine yerini bulacaktır... Fakirlerin atasıydı babasıydı. Kodaman adamların düşmanıydı... Bunu iyi biliyorduk biz.»

İÇİŞLERİ BAKANI BU EMRİ NEDEN VERDİ BU EMİR ÜZERİNE JANDARMA NASIL ZULÜM YAPTI?

KAYMAKAM Gürbüztürk, köylülerin de belirttiği gibi ince eleyip sıkı tutmuş, 5917 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanarak 12.5.1967 tarih ve 967/23 sayılı kararını vermiştir.

İhtilaflı bulunan 3 parçadan 400 dönümlük 1. parça, Albayın akrabaları olan şikâyetçilere; 3500 dönümlük 2. parça Aynsaraç'tan 37 topraksız köylüye, 4500 dönümlük 3. parça da 37 Aynsaraç köylüsüyle Albayın yiğenine müşterek zilyet olarak teslimini ve müştekilerin 2 ve 3 numaralı arazilerinki isteklerinin reddini kapsamaktadır.

Aynı kararda söz konusu 20.000 dönüm arazinin esasen hazineye ait olduğu da belirtiliyor.

Hazineye ait olduğu belirtilen 20.000 dönüm araziden 12.000 dönümü albay ve akrabaları tarafından geçen mevsim ekilmiş olup, 12.000 dönümlük ekili arazi ihtilafın dışında bulunmaktadır.

Sevinç...

Köylüler sevinç içindeler, ekim zamanı geçtiği için bostan ekiyorlar!..

İçişleri Bakanı Sükan işe karışıyor!..

Aradan iki gün geçtikten sonra Viranşehir Jandarma Komutanı tarafından, köylülerin araziyi sürmeleri «vali beyin şifai emri var. Şimdilik her iki taraf da sürmeyecek» sözleriyle engelleniyor.

Köylüler, «Emir emirdir beyim» dediler «biz de durduk..»

Kaymakamın intihar ettiği gün...

Urfa Valisi, Kaymakam Gürbüztürk'ün kardeşine bu konuda şu bilgiyi veriyor :

«Albay..... ile Urfa Jandarma komutanı vasıtasıyla tanıştım. Bana, Aynsaraç köylülerinin kendi arazisine tecavüz ettiklerini, fakat kaymakamın köylüler lehine karar verdiğini, oysa, kendilerinin haklı olduğunu ve durumu görüşmek üzere Viranşehir'e kaymakamın yanına gideceğini söyledi.

Ben de kendisine, Kaymakamın verdiği kararda kolay kolay dönmeyeceğini, onuruna düşkün bir kişi olduğunu, hazmedemeyeceği bir şey söyleyecek olursa tatsız durumların doğabileceğini söyleyerek Viranşehir'e gitmesini önledim.

Bunun üzerine Ankara'ya gitmeye karar verdi ve o gün (20.5.1967) askeri bir uçakla Ankara'ya gitti. Ertesi gün İçişleri Bakanı telefon etti.»

Sükan'a yanlış bilgi mi verildi?

Sayın Vali, yine aynı kimseye, telefon görüşmesi hakkında da şu bilgiyi vermiştir :

«Pazar günü saat 00.30 civarında İçişleri Bakanı telefon etti. Viranşehir'in Aynsaraç köyünde, bir ara-

zl ihtilafı varmış. Bu ihtilaf sebebiyle bir takım hadiseler çıkacağını haber aldım. Dikkatli olun ve statükoyu muhafaza edin, dedi. Ben de bunun üzerine Viranşehir Kaymakamı Doğan Gürbüztürk'ü aradım. Kendisi ile telefonla görüşmek mümkün olmadı. Herhalde telefonu bozuktu. Bir aralık alo diye bir ses geldi ve konuşma kesildi. Kaymakam beyle temas kuramayınca Üsteğmen Nurettin Uzun'u aradım. Durumu, Kaymakam beye iletmesi için ona anlattım. Sonra at yarışlarına gittim. At yarışlarını seyrettiğim sırada Kaymakamın intiharını işittim ve hemen Viranşehir'e gittim.»

Telefon bozuksa?

Viranşehir Jandarma komutanı ise, Vali ile konuştuklarını telefonla Kaymakama ilettiğini söylüyor ve «Peki vali beyle görüşelim, ondan sonra kesin bir karara varırız» dediğini naklediyor. Kaymakamın telefonu bozuksa hemen bir kaç dakika sonra Jandarma komutanı aynı telefonla nasıl görüşebiliyor?

Kaymakam intihar ediyor!.

Kaymakam bu emirden birbuçuk saat kadar sonra ipi boynuna geçirip canına kıyacaktır.

İçişleri Bakanına durum nasıl anlatılmış ki, Sükan ihtiyat ve dikkat tavsiye ediyor, karar olmasına rağmen statükoyu muhafaza edin diyor? Bakınız, bu emir yerine ulaştıktan sonra köyde neler oluyor, zannederim İçişleri Bakanının da bundan haberi yoktur, bu vesileyle «muttali» olur kanısındayım.

Köyde...

Hanköy'e geldim. İri çoban köpekleri, kendilerini arabaların, duvarların gölgelerine atmış.. Başlarını bile kaldırıp bakmadılar. Jeep'in çıkardığı tozu rüzgâr

savurdu. Bir kaç köylü kadın, kuyudan su çekiyor. Ürkekler.

Bir dama çıkıp odaya girdik. Tamtakır bir oda.. Tozu dumana katıp kilimler serdiler, üzerlerine minderler, yastıklar.. Oda bir anda doldu.. Gelenler ellerimize sarılıyor, yaşlı analar, gözlerimizden öpüyor.

«Alnımıza bu yazıyı yazanlar utansın..»

Buranın dili bir tuhaf.. Anlıyamıyorum. Kürtçe konuşuyorlar, fakat arapça sanıyorsunuz!. Türkçe bilen sadece köyün imamı!. O da, «bazısı» diyeceğine «bagzısı» diyor... Aynları gaynları çatır çatır çatlatıyor..

Kendi memleketimde, kendi halkımla konuşamıyorum. Bir yazar arkadaşımın romanındaki şu cümle aklıma geliyor :

«Alnımıza bu yazıyı yazanlar utansın..»

Aynsaraç'tayken, sormuştum köylülere «Siz kaymakamın ölüm haberini nasıl aldınız?» diye.. Şu cevabı vermişti birisi :

«Bir ölüm nerede olsa duyulur efendim.. Üzülmez olur muyuz?. Keşke bizden birisi olaydı da, Kaymakam bey olmasaydı.. Bütün köylü böyle söylüyor, gene de söylüyoruz..»

Aynı sözleri Hanköy'de de duyacaktım..

İşte köyün İmamı şunları söyledi :

«25 hane bu köy, aşağı yukarı 125 nüfus.. 1952 den beri köylüler bu araziyi sürüyorlar. Bagzısı icar ile, bagzıları Maliye kendilerinden icar istemeden sürüyorlardı..... Albay, zorla gelip bu arazileri aldılar. Türkçe bilmez, konuşma bilmez köylü. Rütbe albay. Albaydan korkar, gelir, hükümettir! Ne yaparsa yapa-

bilir! Evlerimizi bile alabilir, albaydır çünki. Ne yapacağız? Bu sene geldi, hepsiniz kalkacaksınız dedi, albayın vekilleri. Köylünün tutacağı, yapacağı yok.. Ne yapacak? Ellerimizdeki arazileri bırakmayalım dediler. Şikayet ettiler, arazilerimize tecavüz ettiler diye.. Bizim kaymakam rahmetlisi keşif gönderdi.. Köylülere karar verdi. Baktılar ki köylülere karar verildi, tapular ellerimizde demişler, el koydurmuşlar, köylülerin haberi yok.. Sebze ekmişler köylüler.

Baktım dün, Başçavuş geldi..

Baktım dün, başçavuş geldi. Haccı Musa'yı gördü.. Bağırdı, ulan Haccı Musa, iki dişin kaldı sökeceğim. Çekebilirsin başçavuşum diyor..»

«Kaç yaşında o Hacı Musa?»

«İhtiyar, altmış yaşında var. Evet diyor, başçavuşum sökebilirsin, hükümetsin, ama neden diyor.. Köylüler işlerinde, kadınlar var köyde.. Ben varım, Hacı Musa ve başçavuş geldik buraya. Ne var başçavuşum dedim, ben geldim bu arazileri, sizin sebzeleri sürdüreceğim dedi. Başçavuşum, vicdanınızı, adaletinizi kabul ederiz, sürdürebilirsiniz.. Ama görirsiniz, ellerimizde ne arazi var, yiyecek ne var? Anlamam sürdüreceğim, dedi. Başçavuşum bak, mahkemeye bir evrak vermişiz.. Sürdüreceğim ben anlamam dedi. Ben Hacı Musaya, Hacı Mussa Viranşehire git, mahkemeye haber ver, sürüyorlar de dedim.

Baktım Haccı Musa kalkmadan üç traktör!. Aman dedik, arazileri sürecekler, kadınları ve çocukları önlerine katmışlar.. Beş yaşındaki çocukları... Kadınlar ve çocuklar atmışlar kendilerini traktörlerin önüne, sürmesinler.. Bostanları sürmesinler.. Tam bu sırada

başçavuş, askerlere emir verdi, mevzi alın diye. Hemman jandarmalar kalktılar..»

«Ne dedi, ne dedi?»

«Mevzi alın dedi..»

«Haaaa, mevzi alın dedi..»

«Ha vallah. Derken albayın adamlarına karşı bizim kadınlar ellerine sopaları almışlar, ben de gittim, baktılar kadınlar sopalı, onlar da taş attılar kadınlara. Albayın kardeşi hemen jipe bindi, izleri belli görebilirsiniz, başladı kadınların üstüne sürmeye.. Kadın bu, korkuyor.. Yarım saat uğraştılar tahminimde, Başçavuş baktı, vurmaya başladı kadınlara..»

«Neyle?»

«Zoppayla!. Zoppayla...»

«Yani Başçavuş vuruyor..»

«Başçavuş, Çerkezler, oldu, bir kavga oldu, kadınlar da taş attılar. Baktım, yalvardım, rica ederim yapmayın.. Allahaşkına yapmayın.. Peygamberin hatrına yapmayın, durdurduk milletiiiii... Aynı zamanda başçavuş vurun dedi, askerler, ateş ettiler, amma havaya, bir kaç el.. Kaddınlara, korktular.. Atteş ederkeen kadınlar kaçtılar.. Kendi başlarına kalmışlar, ama bir çizgi de çekmişler. Kendi kendilerine evrakını yapmışlar, Haccı Musa gitmişti, Ceylanpınarda Haccı Musayı yakalamışlar. Köylüler bugdaylarını yemediler, sattılar, bu davaya harcadılar. Bagzısı koyunlarını satmış.. Meydanda bir şey yok, fena olmuşlar?.. Aynı karakolda, başçavuş oradayken, albayın kardeşi tükürdü, tokatladı Haccı Musayı..»

«O kadınlardan biri var mı? Aniatsın meseleyi bana, başkası da türkçe söylesin..»

«Kaymakam Mıriye... Ez Pır Dıgirime Mırına Vira...»

Abdüle imiş adı. Upuzun boylu, alnı mor dövmeli.. Haccı Abdüle yanıma geldi.. Aglıyordu.. Sarıldı boynuma, gözlerimden öptü..

«Kaymakam mıriye... (Kaymakam ölmüş...) Ez pır dıgirime mırına vira.. (Ben çok ağladım O'nun ölümüne.)»

Sonra anlatmaya başladı olanları..

«Kaymakam ölmüş... Bizim kisimizden ölmüş.. Onun için çok ağladım, vurdum kendimi yerlere.. Acıdık kaymakama.. Traktörler geldi.. Vurdular bize, taşla, ayağıma.. Yürüyemiyorum, sövdüler bize, hakeret yaptılar... Kaymakam sağ bi, jı vanra dığeyidi bi.. Jınaki mera hakaret bike, ma çer bıkim, mıryı lo.. Kaymakam sağ olsaydı, bırakmazdı bize hakaret yapsınlar, azarlardı.. Fakat ne yapayım kaymakam ölmüş.. Askerlei silâh sıktılar üzerimize, hepimiz düştük yere..»

Sordum :

«Çeçana lehısti lı keviri? Askera lehısti? (Taşı vuran askerler mi, Çeçenler mi?)

«Askera lehısti, Çeçana mı lehıst.. (Asker vurdu, Çeçenler bana vurmadı) Başkasına vurdular, hepsi, Çeçenler de askerler de. İhtiyarım.. Haccıyım, ben gittim yalvardım reca ettim onlara. İtelediler beni, dinlemediler, bostanımızın içini sürmeye kalkıştılar.. Mezarlığınızı da süreceğiz dediler, Yataktan çıkamıyordum dediler ki müfettişler gelmiş, derdini anlat.. Otomobil sürdüler üzerimize, topraklarımızı almak istiyorlar, biz yirmi yıldır

burdayız, nere gidelim? Zorla kurtulduk cipin önünden.. Kaymakam babo sağ olmalıydı.. Sağ olmalıydı..»

Ağlıyordu.

Bir diğeri Hacı Ezma da anlattı jeep'in önüne katılıp nasıl kovalandıklarını çoluk çocuk, bacaklarını açıp mos mor olmuş taş ve sopa izlerini gösterdi kadınlar.. Hepsi «kaymakam babo» diyor, ağlıyordu..

Jeep'in tozu dumana katarak köyden ayrılırken, ardımda ağlayan kadınlar, analarının kucaklarında topraksız insanların topraksız bebeleri vardı..

Onlar Allahlarıyla başbaşa kaldılar..

«BİRER AĞA OLDUĞUMUZ HALDE TEMENNİMİZ, O'NUN HALK YARARINA AÇTIĞI YOLUN DEVAMIDIR. KENDİSİNE ALLAHTAN RAHMET DİLERİZ...»

VİRANŞEHİR Belediye Başkanı (AP) Suphi Öztop'u Belediye'de ziyaret ettim. Haber göndermiştik, bir kaç dakika sonra AP İlçe Başkanı Seydo Aydoğan da geldi. Kendilerine bazı konuları sormak istediğimi söyledim. Belediye başkanı Suphi Öztop, «Ne isterseniz sorunuz, hepsine cevap vereceğim» dedi. Not almak isterken teypimi işaret etti, «İsterseniz teyple kaydedin»

Yaşlandım mı ne? Not alırken yoruluyorum. Teyp güzel şey. Düğmeye dokundum.

Daha sonra Belediye Başkanı Suphi Öztop ve AP ilçe Başkanı Seydo Aydoğan, ayrıca her sayfası imzalı şekilde yazılı olarak da verdiler konuşmalarını.

AP li Belediye Başkanı Suphi Öztop ve AP İlçe

Başkanı Seydo Aydoğan kendi deyimleriyle «aga» dır. Öztop'un ağabeyi ise civarda en fazla toprağa sahip bir kişi.

AP li Belediye Başkanı Suphi Öztop, rüşvet suçüstüsü sırasında kullanılan teyp cihazını kendisinin, Kaymakamın ricası ile temin ettiğini ve teyple birlikte 3 - üç - adet band verdiğini açıkladı.

Bana bir arkadaş vasıtasıyla bilahare verilen imzalı belgede bu bölüm yok.

Bir belge...

Sayın Öztop ve Aydoğan bir de belge sundular, şöyle :

«Kaymakamın intihar hadisesini yerinde gerçek nedenleri ile incelemeye gelen Cumhuriyet Gazetesi Muhabiri Fikret Otyam'ın sorduğu suallere verdiğimiz cevapların yazı ile tesbitini teşkil eden on bir sayfalık metni (cevaplarımızı ihtiva eden) okuduk. Cevaplarımıza uygun olduğunu görerek imzalayıp kendisine verdik.

Viranşehir	Viranşehir
Belediye Başkanı	A. P. İlçe Başkanı
Suphi Öztop	Seydo Aydoğan
(imza)	(imza)

Sorularıma verilen cevapların bazı bölümlerini aynen alıyorum :

«Kaymakam Doğan Gürbüztürk Viranşehirdeki faaliyetleri sırasında iki prensipten hareket etmekte idi.

Bu prensiplerden bir tanesi, Viranşehirde salgın olan rüşvet yeme (çeşitli memurların) hadiselerini, dışarda hiçbir kökü kalmaksızın etraflıca tesbit edip, rüşvet şebekesini büyüklü küçüklü ortaya çıkararak kökünü kazımaktı.

Bu gayesine ulaşabilmek için uzun süre (bir

aylık) bir araştırma ve tetkikten sonra; her idareciye nasip olamayacak bir muvaffakiyetle, rüşvet şebekesini ortaya çıkartan bir teyp konuşmasını tesbit etti.

Söz konusu teyp konuşmasına dayanarak, rüşvet şebekesini savcılığa ihbar etti. Savcılıktaki ihbarı incelenirse, rüşvet şebekesini ortaya çıkarmak için sarfettiği üstün gayretleri çalışkanlığı, cesareti, dürüstlüğü, kendiliğinden ortaya çıkar.

Mevzubahis rüşvet hadisesini, Kaymakam Doğan Güzbüztürk, tamamen kendi gayreti, dürüstlüğü ve zekâsı sayesinde ortaya çıkardığı halde, Urfa Valisi Kemal Gazezoğlu, hadisenin meydana çıkışını basına kendi muvaffakiyetimiş gibi intikal ettirdi. Oysaki kendisi Doğan Bey'den önce de Urfada vali idi. ve Viranşehirde rüşvetler de alabildiğine hüküm sürmekte idi. Vali bey kendi gayreti ve çalışması ile yakalasa, daha önceden yakalaması gerekirdi. Ne yazık ki, dürüstlük timsali, idealist insan örneği Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün büyük gayretlerle delillerle ortaya çıkardığı bu rüşvet şebekesi, ya hukuk sistemimizdeki delil anlayışının yetersizliği, ya da başkaca sebeplerle, bir kişi haricinde serbest bırakıldılar ve ekserisi suistimal ettikleri, rüşvet yedikleri görevlerine tekrar döndüler.

Hukuk sistemimizdeki delil anlayışının yetersizliği, ya da başkaca sebeplerle dedik; başkaca sebeplerden kastımız, kaymakam bey'in ortaya koyduğu teyp bandı ile sadece kazadaki şebeke ortaya çıkmıştı. Bir de şebekenin dayandığı vilâyet şebekesi olmalıydı ve de vardı da ;

Kaymakam bey, savcılığa verdiği bandda sade-

ce kaza şebekesini ortaya koymuştu. Bunların suçlarını ispatlayınca sıra vilayet şebekesine gelecekti.

Zira vilayet şebekesinin (burada bazı makam isimleri verilmekte) ne gibi dolaplar çevirdiklerini, büyük bir dikkat, ustalık, titizlik ve gayretle, kaza şebekesini ortaya çıkartan banddan ayrı bir bandda tesbit etmişti. Ama, belkide yanlış olan bir taktikle, ilk önce kaza şebekesini ilgilendiren bandı ortaya koydu. Vilayet şebekesini, kaza şebekesini ispatladıktan sonra ortaya koyarım diye ikinci bandı ortaya koymadı. Ancak bu kadar müsbet delillere (band ve malmüdürünün kendisine getirdiği 7.500 Tl. paraya) rağmen, kaza şebekesindeki kişilerin hernedense serbest bırakılması O'nu son derece ümitsizliğe, bezginliğe ve düşürmüş olacak ki, ikinci bandı yani vilayet bandını ortaya koyamadı»

Üç banddan biri nerede?

Belediye başkanı, rüşvet olayında kullanılan teypin kendisi tarafından temin edildiğini söylediği zaman, kaymakama kaç adet band verdiğini sormuştum. «Ben üç adet band verdim» dedi. Bu bandlardan bir tanesi savcılığa delil olarak sunulmuş, bir diğeri de kaymakamın kardeşine teslim edilmiştir. Üçüncü band nerededir? Bunu kimse çözemedi. Kaymakam, eşine ve Belediye başkanına üçüncü banddan bahsetmiştir. Ben sadece bu kadarını tesbit edebildim.

Yazılı metni izlemeye devam edelim:

«Vilayet ve kaza şebekesi birbiriyle içiçe ve yan yanadır. Vilayet ve kaza şebekesinin bu özelliği sebebiyledir ki, kaymakam beyin vilayetle ilgili bandı ortaya **koymaması** ve yakını olan bir kaç kişi hari-

cinde kimseye bandın mevcudiyetinden **bahsetmemesine** rağmen, vilayetin banddan haberi bulunmakta olduğuna inanıyoruz.

Zira Doğan Beyin intiharından birkaç saat sonra, kazaya gelen Vali Kemal Gazezoğlu'nun üzerinde durduğu konulardan bir tanesi de, kaymakam beyin kaymakamlık makamında bulunan ve kilitli olan özel kitaplığının bir an önce açılmasına uğraşmasıdır.

Savcıya, kilit olmadığına göre kırarız dedikten sonra, savcının orada bulunmadığı bir zamanı seçerek çekmeceyi kırdırıp, sanki çok çok acelesi varmış gibi, içinde bulunanları kendisine göre tesbit ettirip, kaymakamın evine göndermesi oldukça manidardır.»

Savcı neden bulunmadı?

Viranşehir savcısı Sayın İbrahim Sönmez'e, ilçede duyduğum bazı söylentiler üzerine bir soru yönelttim. Çekmecenin kırılması sırasında neden orada bulunmadığını öğrenmek istedim. Zira böyle bir durum karşısında savcının olmasında fayda olacağına aklım takılmıştı. Savcı o anda neden olmadığını şöyle anlattı :

«Cesedi hastaneye kaldırmıştık. Urfa'dan vali beyle gelen bir polis iple ölümlerde meni ve dışkı belirtisi olması gerektiğini söylemişti. Derhal hastaneye gittim. Gerçekten bu belirtiler vardı. Daireye döndüm. Bu arada çekmece kırılmış, içindekiler tesbit edilmişti.»

«Bu tesbit, yahut kırılma anında sizin bulunmanız acaba gerekmez miydi?» soruma, savcı - belki çizmeyi aştığımdan olacak - cevap vermedi, ben de

üstelemedim. Zira «sükût ikrardan gelir» diye bir şey belletmişlerdi bize..

Belge şöyle devam ediyor :

«Zira, kaymakamın her işine müdahele edecek kadar idarecilik ve hukuk bilgisine sahip olduğunu iddia eden Vali Beyin savcı olmaksızın kilitli çekmecenin kırılamayacağını da bilmesi gerektirdi.»

(Bundan sonra, yayınlamakta sakınca bulduğum, Vali ile ilgili bazı iddialar yer almaktadır)

.....« Hemen şunu da belirtelim ki, Çekmecenin kırılması için savcı beyin olmadığı bir zamanın seçilmesinin tek sebebi; Savcı İbrahim Sönmez de, Kaymakam gibi, şebekenin dışında kalmış, dürüst, çalışkan ve mert bir insan olarak, Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün ideal arkadaşıdır.

İşte, Doğan Gürbüztürk, rüşvetle mücadeleyi böyle bir ortam içinde yaptı ve gerçekte muvaffak olduğu halde, şebekenin büyüklüğü ve hiyerarşik oluşu karşısında hiçbir şey **yapamamanın** ızdırabı, üzüntüsü ve yıkıntısı ile intihar edip gitti.»

Bu görüşten sonra yine vilayet ilgilileri hakkında bazı olaylar nakledilmekte, bazı söylentiler kaydedilmekte Valinin Kaymakama baskı yaptığına dair örnekler verilmekte, Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün ikinci prensibi şöyle belirtilmektedir :

«Viranşehir, Türkiyede hazine arazisinin en çok bulunduğu beldelerden bir tanesi. Bu hazine arazilerinin büyük bir kısmı çeşitli dalevere ve rüşvetlerle, çeşitli agaların eline geçmiştir. Çok büyük bir kısmından hazine icar dahi alamaz. Diğer taraftan, pek çok köylünün de tek karış toprağı yoktur.

Kaymakam Doğan Gürbüztürk, hazine arazisi yönünden haksız ağalara karşı bir savaş açmayı düşünüyordu. Bunun için, şimdiye kadar hiçbir idareci tarafından yapılmamış bir teşebbüse girişerek hazine arazilerinin dökümünü devamlı olarak göz önünde bulundurabilmek için sayfalarca listeler çıkarttırmakla işe başladı. Muhiti öğrenip tanıdıktan sonra ,hazine arazisini fuzulen ve icarsız olarak işgal eden ağaları tesbite başladı. Ve işe Aynsaraç köyü olarak isimlendirilen ve 9 köyün arazisini kaplayan 30.000 dönüm araziyi tasarrufunda bulunduran albay... ile başladı. Albay... 890 dönümlük tapu ile 30.000 dönüm arazi işgal etmişti ve 9 köydeki binlerce köylünün (Albay... tasarrufunda bulunan arazi içindeki köylerin) 25 - 50 dönüm arasındaki küçücük parçaları da ellerinden alarak hazinenin sırtından 9 köyün sahibi olmuştu. İşte Kaymakam Doğan Gürbüztürk bu köylülerin lehine olarak hazine arazisinden albay ... ü men etmişti ve arazinin kanunların müsaade ettiği kısmını köylüye vermişti. Fakat ağa babası... derhal işe el koydu şifahi ve telefon emirleri ile jandarmayı harekete geçirip, kaymakam Doğan Gürbüztürk tarafından verilen kararın tersine olarak, köylülerin ekmiş oldukları bostanları söktürme teşebbüsünde bulunmuştu..»

Bu kısımda da Valinin Kaymakamla ilişkilerine ait belirli örnekler verilmekte, Valinin yardımı halinde kaymakamın, çok kısa zamanda ağalar elindeki bütün hazine arazilerinin hazineye oradan da ihtiyaç sahibi köylüye, kira yolu ile intikal ettirilebileceği öne sürülmekte ve şöyle denilmektedir :

«Bu ifadelerde imzaları bulunan bizler de sahip

bulunduğumuz arazi yüz ölçümü itibariyle ağa, hatta bir kısmımız da büyük ağalar durumundayız. Fakat şunu hemen ve Kaymakam beyin asil ruhuna hürmeten belirtelim ki, eğer bizim elimizde de hazine arazisi varsa, sıra bizlere de gelecekti.

Tek bildiği şey, hak ve halktı. Ağa değil köylü idi. O'nun hakkında ne söylesek azdır. O, Viranşehirde 7-8 aylık bir devrede kaymakamlık yaptı. Ama pek çok şeye teşebbüs etti. Viranşehir halkı ve köylüsü için çok büyük bir varlıktı. Fakat Viranşehir halkı ve köylüsünün şansızlığıdır ki, O'nu çok kısa devrede elinden ebediyen kaybetti.

O'nu ailesi ve bu millet yetiştirdi, ama Viranşehir halkı, köylüsü ve hakkı teslim eden ağası ile üzüntüsünü halâ çekmekte ve çekecektir. O'nun ruhu şad olacak mı bilemeyiz. Zira ele aldığı meseleler büyük meselelerdi, memleket ve halk meseleleri idi. Yolunda devam eden kimseler çıkarsa muhakkak ki şad olacaktır. Birer ağa olduğumuz halde temennimiz O'nun halk yararına açtığı yolun devamıdır. Kendisine Allahtan rahmetler dileriz.»

KAYMAKAM ÖLDÜRÜLDÜ MÜ?

VİRANŞEHİR Cumhuriyet Savcılığı; Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün intiharı ile ilgili olarak yaptığı soruşturmayı bitirdi ve «takipsizlik» kararı verdi. Yani, Kaymakam intihar etmiştir, Gürbüztürk dosyası da böylece kapanmıştır!.

Şimdi iş kalıyor diğer mahkemeye, yani «Mahkeme-i Kübra» ya!...

Kaymakam evli ve üç çocuklu.. Eşiyle araları iyi değil.. Sık sık tartışma oluyor aralarında.. Kaymakam, intiharından bir gün evvel, Cumartesi günü, hep ölümden söz ediyor, Hakim Ahmet bey, silahına çok güvenmemesini söylüyor.. Kaymakam bütün gün içmek istiyor.. Gece Urfa'ya gidiyorlar..

Eşi, bir ağanın evine gidiyor ve kendisini babasının yanına göndermeleri için ricada bulunuyor. Ağa, iyi niyetli, «olmaz» diyor, «Evlilik halidir, istersen ben gider kendisini alır getiririm, kızım»

Gidiyor Urfa'ya, Kaymakam ile konuşuyor ve Kaymakam, yanındaki arkadaşlarına haber dahi vermeden Urfa'dan Viranşehir'e dönüyor..

Gecedir, bir tabanca sesi.. Kaymakamın eşi, kocasının elinden tabancayr almak istiyor ve ifadesine göre Kaymakam «Çekil» diyor, «İkimiz de vurulacağız...»

Kaymakam tabancasıyla ateş etmiştir ve kurşun istikameti pencereye doğrudur. Kovan ertesi günü en yetkili kimse tarafından bulunmuştur. Kaymakam Urfa'dan yalnız dönmüştür ve gecedir.. Hazine arazilerinin yağmalanmasına karşı savaş açmıştır.. İşte Aynsaraç dosyası.. İşte Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliğin'n bir ağa tarafından yağmalanmak istenmesinin dosyası.. İşte Gölkürk köyü dosyası... İşte Kabasır dosyası... İşte Zok köyü dosyası... İşte Zevrak köyü dosyası...

«Size pahalıya malolur...»

Bir Gölkürk olayı dosyası vardır. Kaymakam bu konuda bir karar vermiştir ve bunu bir yazı ile Vilayete göndermiştir. Vali durumu bir kerede Kaymakamdan bizzat dinlemek istiyor.

Kaymakam dosya üzerinde bilgi verirken, Valinin odasında bulunan bir Urfa Daimi Encümen üyesi Kaymakam «Gölkürk köyü aleyhine karar verdiğiniz takdirde, size pahalıya malolur» demiş midir?

Bazı baskılardan şikayet eden Kaymakam, Alaca Belediye Başkanı Yasin Hatipoğlu'nu, Alacada kaymakam iken Valisi bulunan halen Danıştayda üye olan Mehmet Varinli'ye kendisine iş bulması için göndermiş midir? Mehmet Varinli «Hay hay, gerekirse iş bulalım amma, Doğan çok kıymetli bir kaymakam, istikbalinden bir şeyler beklediğimiz bir kaymakam, ayrılırsa kendisine çok yazık olur, Sakın ayrılmasın. Vali ile olan kırgınlığını belki bakanlık giderebilir» demiş midir? Kırgınlık varsa, sebepleri nelerdir? Kaymakam Viranşehir'den neden ayrılmak istemiştir? Nelerden şikayetçi olmuştur?

«Onlar» kim?

Kaymakam bıraktığı mektupta bir çok kere «onlar»dan bahsetmekte ve bazı suçlamalar yapmaktadır. Gerçek «Onlar» kimlerdir?

Kaymakamın intiharından sonra Viranşehir'den hangi devlet memuru ayrılmıştır? İzni bittiği halde rapor alan, Ankara'da, başka bir yere atanması için, hakkında halk arasında önemli söylentiler dolaşan bu kimseye Kaymakamın eşi niçin kızmaktadır?

Devlet Üretme Çiftliği lehine karar veren Kaymakama, bu kararını değiştirmesi için baskı yapılmış mıdır? Kaymakam «eğer yazılı emir verilirse değiştiririm» demiş midir? Ve bu yazılı emir verilmiş, karar bir ağanın lehine çözümlenmiş midir?

Bir ağa, 70 - 80 bin lira değeri olduğu söylenen otomobilini 20.000 liraya kime satmıştır?

Vakıflar arazisi...

Kaymakam Doğan Gürbüztürk, Vakıflara ait bir arazi işinde, resmi kayıtlara göre, arazinin bazı köylüler tarafından 35.000 liraya kiralanacağını bildirdiği halde, arazi neden 10.000 liraya başkasına kiralanmıştır ?

Kaymakam ,eşine ve bir tanıdığına, Valinin odasında encümen üyesi tarafından tehdit edildiğini söylemiş midir?

Kaymakamın intihar ettiği gün, Vali, Kaymakamla telefonla konuşamadığını belirtiyor. Eşi ise, kocasının Vali ile telefon görüşmesini yaptığını, fakat ne konuşulduğunu anlıyamadığını ifade ediyor! Bunun hangisi gerçektir ?

Teyp...

Kaymakam Gürbüztürk, rüşvet olaylarını bir teyple tesbit etmek istiyor.. Fakat böyle bir cihazı alacak parası yoktur. İlçe içindeki tanışlarından istese dikkati çekecektir. Viranşehir Belediye başkanına bu isteğini söylüyor.. «Kendisine istediği teypin hediye edilebileceğini» söylüyor başkan, «Hayır» diyor, Kaymakam «İade edeceğim. İşi bitince iade edeceğim. İki üç bin liradır. Kendim alamam.. Olmazsa babama yazacağım isteyeceğim. Utanıyorum babamdan para istemeye.. Ama hayırlı bir iş için istiyorum.» Teyp işinden kimseye bahsetmemesini bilhassa rica ediyor ve teypin derhal teminini istiyor. Belediye başkanı Urfa, Diyarbakır dolaşıyor ve Mardin'de bir küçük cihaz buluyor. Kaymakamın, «Teypi temin eder etmez, saat kaç olursa olsun bana muhakkak getirin» sözünü hatırlayan Belediye Başkanı sabaha karşı Viranşehire döndüğü zaman doğruca

Kaymakamın evine gidiyor ve kapıyı ilk çalışta, Kaymakamı karşısında buluyor! Kaymakam cihazın nasıl çalıştırılacağını öğreniyor. Belediye başkanı ayrıca 3 band veriyor. İki band mevcuttur, ya 3. band ne olmuştur ?

«Dünya gene kendi dalgasında kardeşim. Sen gittiğinden beri hiç bir şey değişmedi..»

15 Haziran 1967 tarihli «İdarecinin Sesi» gazetesinin 3. sayfasında «Bir Sorun — Bir İntiharın Düşündürdükleri» başlıklı, Kaymakam Fikri Gökçeer imzalı yazıdan bir bölüm :

«Rüşvet ve yolsuzluklarla amansız mücadele eden sayın Bakanımız Doğan'a takdirname vermiş midir ?

Ölümünden sonra gösterdiği yakın alâkası Doğan'ın ailesi tarafından teşekkürle karşılanan Urfa Valisi İl İdaresi Kanununa göre Doğan'a takdirname vermiş midir ?

Meni müdahale konusunda Doğan'a baskı yapılmış mıdır ?

Doğan tayinini istemiş midir ?

Veya bu lüzumu Vali, Bakanlığa intikal ettirmiş midir ?

Bütün bu suallerin cevaplarını öğrenmek meslekdaşlarının arzusudur.

En önemli nokta da Gazetelerde bir kısmı neşredilen mektubunda merhumun çok sevdiği yavrularından bahsetmeyişi değişik ruhi depresyonlar ve çevrenin kendisinden mutlaka intikam alacağını bilmesi neticesi midir ?

5917 sayılı Kanun, Kaymakamları ve Valileri

asayiş mülahazasıyla yetkili kılmıştır. Kritik bölgelerde Kaymakamları çok meşgul eden, bir kanun tatbikatıdır. Adlî makamlar kesin kararları ekseri senelerce geciktirirler.

Güneydoğu'da «gayrı menkule tecavüz» başlı başına bir meseledir. Hazine arazisi şunun, bunun elindedir. Tapulama tam sarahat kazanmamıştır.

Kaymakamın 5917 sayılı Kanuna göre vereceği karara, müdahaleye hatta «neden bu şekilde karar verdin?» diye sormaya valinin yetkisi yoktur. Maddî hataların Kaymakam kendisi düzeltir. İhtiyati tedbirle infazı mahkeme dahi durduramaz. Üst idarî makamların infazı bir şikâyet neticesi durdurmaya yetkileri bu Kanunun lâfzı ve ruhu ile bağdaşamaz. Bu durum karşısında kararın münakaşası yapılamaz. Rüşvet, suistimal, sahte evrak tanzimi yoksa tahkik konusu olamaz. Zilliyetliği yanlış takdir etti diye bir kaymakama suç isnat edilemez. Ve sual sorulamaz.

Eşinin geçimsizliği intihara sebepse, bayan Gürbüztürk hayatının sonuna kadar vicdan azabından kurtulamayacaktır. Başka sebepler varsa mutlaka aydınlanmalıdır.

Sebep ne olursa olsun Doğan hayatına kıymayacaktı.

«(Dünya gene kendi dalgasında kardeşim,
Sen gittiğinden beri hiç bir şey değişmedi...)»

KİMSEYİ.....

Hiç kimseyi suçlamamaya çalıştım, sadece bazı belgelere dayanarak bir Kaymakamın, hazine topraklarının öyküsünü anlatmaya çalıştım. Bazı soruların cevabını kesin olarak çözemedim. Ama bu so-

ruların muhakkak cevabı vardır ve muhakkak gün yüzüne çıkmalıdır. Buna inanıyorum.

Kaymakamın intihar dosyası kapanmıştır. Kimse suçlu bulunmamıştır. Ama şuna inanıyorum ki, suçlu veya suçlular vardır. Hiç olmazsa manevi yönden!.

«Şöyle elini havaya kaldırmıştı...»

Yol gösterici aradık.. Köyden Ceylanpınara kestirme gitmek istiyordum.. Ötede bir köy vardı, bereketli topraklar üzerinde.. Genç ihtiyar on-on beş köylü jeep'in yanına geldi.. Bebeler ellerimi öpüyor, sonra gözlerine, yüzlerine sürüyorlardı.. Tıpkı kendi bebelerimin yaptığı gibi.. Hallerini soruyorum köylülere.. Ağlayarak anlatıyorlar.. Açız, diyorlar.. Sefiliz diyorlar.. Ağa, topraklarımızı elimizden aldı, diyorlar.. Yalvarıyorlar bize sahip çık diye..

«Kime oy verdiniz ?» diyorum..

«Adalet Partisine» diyorlar.

Bir köylü, o bozuk türkçesiyle :

«Sülüman beg geldi Urfa'ya. Hanimisi vardı yaninde. Şöyle elini kaldirdi Sülüman beg, avuçunu gösterdi, bu eller saban tutti, dedi, ben de köylü oğliyim, köyli çociğiyim dedi, sizi anliyorum dedi, iktidara gelirisek size toprak vereceğiz dedi.. Biz cahiliz beg, cahiliz, kanarik, Allah razi olsin dedik, reylerimizi ata verdik..»

At tepmişti onları...

Aglıyorlardı..

Size sesleniyorum, size..

Size sesleniyorum, yüce Parlamentodaki senatör, milletvekili dostlarım. Her partiden dostlarım.. Size sesleniyorum.. Sağcısı, solcusu, orta solcusu,

Atatürk yolcusu, her partiden senatör, milletvekili dostlarım.. Beni pek seven İnönü, size sesleniyorum.. Sabaha karşı telefon edip benimle dertleşen Osman Bölükbaşı, size sesleniyorum... «Bu memleketi el-birliğiyle kurtaracağız» diyen Başbakan AP genel Başkanı Süleyman Demirel, size sesleniyorum.. O bölgeyi iyi bilen Mehmet Ali Aybar, size sesleniyorum.. Köylü efendimizdir diyen Atatürk'e, sahip çıkan Güven Partisi Genel Başkanı Feyzioğlu, size sesleniyorum Doğu gezisinden döndüğü gün «Otyam, halkın durumu çok, çok kötü, ama çaresiz kalıyoruz» diyen Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Genel Başkanı Türkeş albayım, size sesleniyorum, bu meselelere el koyunuz.. Öyle önergeyle, yazılı sözlü önergeyle değil, birlikte, hep birlikte bir Meclis Araştırması isteyiniz. Gidiniz, durumu yerinde görünüz, inceleyiniz: Liderler, arkadaşlarınızı görevlendiriniz..

Özerk TRT, zahmet olacak ama, acaba Viranşehir'e bir röportaj ekibi gönderir misiniz?

Bir Meclis Araştırması, bir çok gerçeği, karanlıktan gün ışığına çıkaracaktır.. Devletin, milletin malına muhakkak sahip çıkılmalıdır bunu çıkaracak, gerçek milliyetçi, halkçı, namuslu parlamenterlerin olduğuna inanıyorum, çıkaracaklarına inanıyorum..

«Dünya gene kendi dalgasında kardeşim,
Sen gittiğinden beri hiç bir şey değişmedi..»
Hayır...

**«Dünya gene kendi dalgasında değil kardeşim,
Sen gittiğinden beri çok şey değişti..»**

Adalet bakanına bir telgraf...

Kaymakam Doğan Güzbüztürk'ün ölüm haberini, Adalet Bakanı şu telgraftan haber aldı :

«Adalet Bakanı Hasan Dinçer Ankara

Dürüstlük timsali hümanist insan örneği ideal arkadaşım Kaymakam Doğan Gürbüztür'ü kaybettik. Doğan ve ben gücümüz nisbetinde yedirmemeğe çalıştık. Olaylara bizzat kendimiz koştuk, bir aile geçimsizliği yüzünden gerçi intihar etti ama O'nu intihara bu çevre sürükledi. O idarenin ben Adliyenin şerefini koruduk. Sizden tek isteğim bir ağabeyim olmanız hasabile bu kötü çevreden beni kurtarmanızdır. Kaç gündür göz yaşları içinde uykusuz ve huzursuzum. Hürmetlerimle.

Viranşehir Savcı Yardımcısı
İbrahim Sönmez
16239

İki cevap...

«Kaymakam Babo ve Korku» yazı dizisinin 5. yazısı yayınlandığı gün, Viranşehir'den savcı yardımcısı sayın İbrahim Sönmez'den bir telgraf, Kaymakam eşi sayın Esin Güzbüztürk'ten de Ankara'dan bir mektup aldım.

İkisini de cevaplarımla beraber yazı dizine ekliyorum.

F. O.

Telgraf:

«Cumhuriyet Gazetesi Yenişehir Ankara

Sayın Fikret Otyam şimdiye kadar Türkiyemizde başınızdan sık sık geçen bir alışkanlığın aksine sözlerime tekzip ile değil de tebrik ile başlayacağım. Güney Doğunun bu kavruk beldesinin en önemli davalarından biri olan toprak davasına el attınız. Dertlerin derdini dile getirdiniz. Ancak beş on dakika bana uğradığınızda size sakın gitmeyin beldenin dert-

leri bir değil bir çoktur her ihtiyacınızı sağlarım gezin görün hepsini dile getirin Türk kamu oyuna duyurun demiştim. Üzüldüm. Bir kaç dakika için dışarı çıktıktan sonra, Anadolu çocuğusunuz anlarsınız, sanki ekinleriniz gevremiş gibi kaçıp Ankaraya gittiniz. Eğer kalsaydınız burada size devletin kanunlarından geçerli olan halen yığılıp ortadan kaldırılmamış aşiret kanunlarının varlığını senin Şikeftanını gölgede bırakan mağaların Cırcıp kıyılarını süslediğini susuzluk ve pislikten kokan ipek yolun güneyindeki insanlara arı oğul verir gibi kara sineklerin üşüştüğünü, sarnıçlardaki kurtlu ve şerbet gibi renkli, kokan pis suları insanların nasıl içtiğini, köyleriyle birlikte alınıp satılan insanları yirminci asrın ikinci yarısında kadın ve çocukların aile topluluğundan sayılmadığını hepsinden önemli ve acısı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı dediğimiz bu insanların okuma yazma bilmedikleri gibi yüzde yetmişinden fazlasının türkçe dahi bilmediğini şu anda aklıma gelmeyen, şehirin bütün dertlerini kendi gözlerinizle görecektiniz. Dürüstlük timsali hümanist insan ideal arkadaşım Kaymakam Doğan Gürbüztürk ün intiharını bir vesile sayarak şehirin dertlerinden biri olan toprak davasına kıyısından köşesinden dokunduğunuz için yine de sizi tebrik ederim.

İbrahim Sönmez C. Savcısı»

Sayın Sönmez telgrafında da belirttiği gibi beldenin dertlerinden söz etti, bunları da işlememin yararlı olacağını söyledi. Viranşehirde iken Ortadoğu'da savaş patladı ve gazetem, olay yerine gönderileceğimi, acele Ankara'ya dönmemi istedi. Birbuçuk gün sonra Ankara'da olabildim, bu ara bir baş-

ka arkadaşım İsrail'e gönderilmişti. Sayın savcının «sanki ekinleriniz gevremiş gibi kaçıp Ankara'ya gittiniz» tarizinin nedeni budur. Bizim ekinlerimiz olaylardır, üstelik tarlamız sadece Viranşehir değil, aşağı yukarı bütün dünyadır.

Sayın savcının incelememi istediği konulara ait epey yazım vardır. Türk Dil Kurumunun armağanını kazanmış «Harran Hoyrat ve Mayın» adlı kitabımı sayın Sönmez'e gönderdim. Bu kitapta daha acılarını bulacaktır.

Toprak konusuna kıyısından köşesinden dokunmama gelince; sayın savcı bunda da haklıdır. Gerçekten kıyısına köşesine dokundum. Duyduklarımı nasıl yazabilirdim ? Nitekim sayın Savcı da çok şey, hem çok şey biliyor, ama ne var ki savcı olmasına rağmen ortaya koyamıyor bunları, tıpkı benim yaptığım gibi.. Ama ben, konuyu parlamentoya ulaştırdım, yazamadıklarımı da bilgi bakımından sayın Adalet Bakanına, İçişleri Bakanına duyurdum. Hırsızlarla, rüşvetçilerle başa çıkmak kolay olmuyor, bir adama hırsızsın, rüşvet alıyorsun derken bunu ispat etmek gerekir, sayın savcı da bilir bunu, çok şeyler duyduk, biliyoruz nasıl koyacağız ortaya ? Ama herşeye rağmen savaşmaya devam edeceğiz, ediyoruz da..

Mektup

Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün eşinden aldığım mektubun bir kaç yeri hariç, şöyle :

«Acım öyle büyük, üzüntüm öyle sonsuz ki, bu güne kadar aleyhimde veya lehimde çıkan yazıların hiç birine sesimi çıkarmadım. Ne, kendi kabahatini üzerinden atmak için «sebep geçimsizlik» diyebilen...

ye hitaben iki satır yazdım ve ne de bir defa da benimle gelip görüşmek zahmetinde bulunmadıkları halde gayet ferah «bardağı taşıran geçimsizlik» diyebilenlere cevap verdim. Fakat sizi mesleğinde başarının zirvesine ulaşmış, olgun, kültürlü, iyi bir insan olarak tanıyordum. Ve «geçimsizlik» sözü sizin yazılarınıza da geçince müthiş üzüldüm.

Siz de ta Viranşehir'e gittiniz oradaki... fikirlerini aldınız, fakat nedense bir defa da onun en yakını, üç çocuğunun annesi olan kadınla görüşmek zahmetinde bulunmadınız. Bir geçimsizlik tutturmuşunuz, ama bu geçimsizlik nedir, neden ileri gelmiş biliyor musunuz?... Ben onu kaybettikten sonra herkes benim hakkımda ne düşünürse düşünsün diyordum. Fakat artık tahammülüm kalmadı, şu «Geçimsizlik» lâfı müthiş asabımı bozuyor. Çok rica ediyorum bir daha tekrarlamayın. Sabrım son haddini buldu. Ben, ben olarak çoktan öldüm, fakat yavrularım için yaşamaya çalışıyorum. Babasız yavrularımı bir de anneden mahrum etmek istemiyorum. Eğer insafsız yaratıkların söyledikleri gibi geçimsiz olsaydık bu derece üzülür müydüm? Biraz sinirli oluşu hariç, bunun dışında fevkalâde iyi bir insan, son derece müşfik bir baba ve iyi bir eşti. Fakat son zamanlarda müthiş izzeti nefsi ile oynadılar. «Daireden eve, evden daireye gidiyor» diye gazetelere verdiler. Arkasından, erkek bara, saza gider dediler.. Erkek, yemeğini ayak üstü yer dediler. Çocuklarını dahi kendisi doyuran insan hakikaten kendi yemeğini ayaküstü yer, hatta yemeğe bile gelmez oldu. Erkek akşam evine geç gelir dediler; saat sekizlere kadar göz yaşları içinde ben pencerelerde, çocuklarımsa

kapı önlerinde baba yolu bekler olduk. Kendisini çok sevdiğim için bu durumlara müthiş içerliyordum... Ne bilirdim ki bütün bunlar bizi bu hale getirmek için birer tuzakmış. Zaten moralini sinsi sinsi bozdukları zavallı eşimi, daha da bozup bu durumu yaratmak içinmiş..

..... bey, tayinini istiyormuş, hayatından korkuyormuş — Acaba niye, sebep ? Tanrı büyük, elbet onun da ... de çevirdikleri dolaplar meydana çıkaakc, masum yavrularımın ahı yerde kalmayacak. Selamlar..»

Bayan Gürbüztürk'ün «geçimsizlik» sözüne üzüldüğünü tahmin ederim. Ne var ki, kaymakamın ölümü üzerine alınan ifadelerde bir çok kişi bu sözü kullanmıştır. Ben de bir kaç yerde, bu ifadeleri yazıma aldım. Gerçekten, aralarında geçimsizlik olup olmadığını bilmeme imkân yok, tanıklar böyle ifade vermişler, ben de tanıkların ifadelerini yazımda kullandım. Zaten, yazımın temeli de «geçimsizlik» değil, Doğan Gürbüztürk'ün toprak yağmalasına karşı duruşunun savaşıdır.

Bayan Gürbüztürk'ün mektubunun sonunda belirttiği «..... çevirdikleri dolaplar»ı karınca kaderince ortaya çıkarmak için bu yazıları hazırladık. Eğer konumuz «geçimsizlik» olsaydı, elbette bayan Gürbüztürk'ü de ziyaret ederdik. İntihar dosyasını okurken bayan Gürbüztürk'ün de ifadesini gözden geçirdim, konumla ilgili olabilecek bazı sorulara değinmediğini gördüm, bu sebeple de — o sıralarda Mersin'de Idl — kendisine başvurmadım. Fakat, yakınlarından aldığım bilgileri değerlendirmeye çalıştım.

En üzüntülü gününde, ifade verirken bazı şeyleri hatırlamamış olabilir, fakat bayan Gürbüztürk'ün çok şeyler bildiğini sanıyorum, bunları açıklarsa eşinin ruhu şadolacaktır.

Saygılar...

Not:

«Kaymakam babo» röportajlarının yayımı bittikten sonra, Urfa Vali'si Kemalettin Gazezoğlu 27 sayfalık bir açıklama yaptı. (15 Ağustos 1967)

Bunu, toprak ağalarından Viranşehir AP ilçe Başkanı Seydo Aydoğan'ın Vali'yi suçlayan yazısı izledi. (31 Ağustos 1967)

Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün kardeşi Şahin Gürbüztürk, Vali'nin açıklamasına cevap verdi, O da Gazezoğlu'nu bir çok yönden suçladı. Vali'nin açıklamasındaki hususları tek tek cevaplandırdı. (11 - 16 Eylül 1967)

Başından beri kafamı kurcalayan bazı kuşkularımı açıklamak sırası gelmişti. Gazetem, yukarda belirtilen ve Cumhuriyet'te yer alan açıklamalardan sonra birinci sayfadan «VİRANŞEHİR KAYMAKAMI ÖLDÜRÜLDÜ MÜ?» başlıklı yazımı yayımladı. (20 Eylül 1967)

Yazı şöyleydi:

«Hazine toprakları yağmalamasına karşı duran Viranşehir Kaymakamı Doğan Gürbüztürk öldürüldü mü?

Bu kuşkumu, «Kaymakam babo ve korku» yazı dizisinde kısmen belirtmiştim. Sayın Urfa Valisinin açıklamasında, bazı kuşkularının kapalı da olsa cevabını buldum.

Konu, yakında bir Meclis Araştırması halinde Parlâmentoya getirilecektir. Bu vesileyle, karanlıkta kalmış birçok sorunların gün ışığına çıkacağını umuyorum.

Şimdilik, sayın Valinin açıklamasında dikkatimi çeken bir iki noktaya cevap vermekle yetineceğim.

Bay Vali, açıklamasının ikinci paragrafında:

«Olaya hakiki vaziyeti bilerek bilmeyerek dramatik bir yön

verip, sansasyon yaratma eğilimi ile yaptırılan röportajlar, bence kaynağı mâlûm olan özel mahreçli haberler yayarak Kaymakamın bilinen çevresi efkârı yanlış inanışa sevketmiş...» şeklinde biraz karışık, biraz suçlamalı, biraz kapalı bir cümle kullanmıştır.

Bay Vali, bu cümleyle, eğer Cumhuriyet'te yayımlanan yazı dizisini kastediyorsa bilmesinde fayda vardır, «olaya hakiki vaziyeti bilerek, dramatik bir yön vermeden ve sansasyon yaratma eğilimi göstermeden, hiç kimsenin, hattâ sayın Valinin de âleti olmadan, kimseyi yanlış inanışa sevketmeyi aklımdan bile geçirmeden» girdim.

Yine sayın Valinin açıklamasının sonunda «ayrıca maksatlı kaynakların tahrikile basında intişar eden haber ve röportajlar...» şeklinde suçlamalar var.

Bir kere ne Cumhuriyet, ne de O'nun bir mensubu «maksatlı kaynakların» âleti olmaz, sadece gerçekleri yazar. Bay Vali bizi kasdetmemişse mesele yok. Fakat suçlamasına «Kaymakam babo ve korku» röportajı da giriyorsa bay Validen bu suçlamasını daha açmasını, ima ve iddialarını açık seçik ortaya koymasını istemek şahsen hakkımdır. Bunu en kısa zamanda gerçekleştirmediği takdirde, adalet önünde yapması için kendilerine yardımcı olacağım.

KAYMAKAM ÖLDÜRÜLDÜ MÜ ?

Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün ölüm dosyası, «intihar» şeklinde kapatılmasına rağmen esrarını muhafaza etmektedir. En basitinden, bir otopsi dahi yapılmamıştır. Tanıkların ve eşinin ifadeleri çelişmelerle doludur. Soruşturma, çeşitli nedenlerle tam yapılmamış, dosya «intihar» olarak kapatılmıştır. Kaymakamın öldürülmüş olması için sayısız nedenler vardır.

«İntihar dosyası»nın bir kere okunması, ölümün «intihar» dan uzak olduğunu gösterecektir.

En belirlilerinden birkaç örnek verelim :

1 — Yargıç Ahmet Sargın'ın öldürüleceği yolunda gerek Ahmet Sargın, gerekse Viranşehir Savcısı bazı haberler almış mıdır ?

2 — Ahmet Sargın, neden Viranşehir'den âni olarak ayrılmış ve başka yere atanması için Yüksek Hâkimler Kuruluna

başvurmuştur? Kimin yahut kimlerin çok önemli bir toprak dâvasına bakmaktaydı ? Dâvası görülen toprağın kıymeti ne kadardır ? Dâva bitmiş midir? Nasıl bitmiştir ?

3 — Kaymakamın eşi kocasının istememesine rağmen, hangi ağalarla dostluk kurmakta devam etmiştir ? Yargıç Ahmet Sargın bayan Esin Gürbüztürk'e hediye kumaş almış mıdır ? Almadıysa kumaş kimin tarafından verilmiştir ?

4 — Kaymakam Doğan Gürbüztürk, ölümünden bir gece evvel, eşinin yanında «çekil ikimiz de vuruluruz» demiş ve dışarıya ateş etmiş midir ? Savcı kovanı sonradan bulmuş mudur? Bunun üzerinde neden durulmamıştır ? Kaymakam o gece Urfa'dan tek başına resmî jeep'i döndükten sonra kime ateş edebilirdi ? Arkasından özel arabasıyla hangi ağa gelmekteydi ? O ağa ile bayan Esin Gürbüztürk ilişkileri kaymakamı sinirlendirmektemiydi ?

5 — Kaymakamın evinin bodrum kapısı kırılmış mıdır ?

6 — Urfa Valisi, açıklamasında, Kaymakamın evine telefon ettiğini boğuk sesli birisinin «alo» dediğini, bu sesin Kaymakama ait olamıyacağını belirtmekte, jandarma üsteğmeni ise, telefondaki sesin «çok çok derinden geldiğini» söylemektedir. Bayan Gürbüztürk ise, eşinin Vali ile konuştuğunu, hattâ münakaşa ettiğini beyan etmektedir. Hangisi gerçektir ?.

7 — Bayan Gürbüztürk, eşinin ölüm günü komşusundadır. Kaymakam ise evdedir. Bayan Gürbüztürk bir jeep sesi duyuyor, ve jeep süratle uzaklaşıyor. Bayan Gürbüztürk, ağlayarak «Acaba Doğan mı gitti?» diye eve koşuyor, içerde 5-8 dakika kaldıktan sonra dışarı fırlıyor ve «kocam intihar etti» diye bağırıyor. Bayan Gürbüztürk, eve geldiği zaman misafir odasında bir mektup buluyor, okuyor, okuyor bir şey anlamıyor. Sonra yatak odasının kapısının kolunda bir ip görüyor, mutfağa geçip bıçağı alıyor ipi kesiyor, sonra dışarı koşuyor.

Esin Gürbüztürk'ün bağırmasını duyan bakkal Süleyman, ifadesinde: «Kaymakam beyin hanımı, imdat yılan var, diye bağırıyordu. İçeri girdim, yılan falan görmedim. Kaymakam bey, ayakları yatak odasının kapısının eşiğinde olmak üzere uzanmış yatıyordu. Odanın içi çok çok dağınıktı, yatak karışıktı. Kapıda ip görmedim. Sadece yatağın üzerinde bir sicim gördüm. Kaymakam beyin boynunda ip görmedim» demektedir.

8 — Bayan Esin, ipi kestiğini söylüyor. Kesilen ipin bir kısmının kapıda, diğer kısmının da kaymakamın boynunda olması gerekirdi. İpler ne olmuştur ?

9 — Kapı arkasında intihar eden bir kimsenin boynundaki ip kesildi. Ölünün kapının arkasına düşmesi gerekirken (üstelik kapı, içeri açılan bir kapı) cesedin ayakları kapının eşiğinden dışardadır' Neden oldu ?

10 — Kaymakamın bıraktığı mektupta tarih yoktur. Bir sayfası başka, diğer sayfası başka kalemle yazılmıştır. Oysa, kaymakamın eşyaları arasında sadece bir dolmakalem bulunmuştur.

11 — Bırakılan mektupta israrla «onlar» deyimini kullanıyor kaymakam. Eşine «onların kim olduğu» sorulduğu zaman: «Hâkim Ahmet bey» cevabın veriyor. Bir hâkim Ahmet, nasıl «onlar» olabilir ?

BU SORULARIN CEVAPLARI ÖĞRENİLMELİDİR..

Bunlar, kuşkuyu arttıracak soruların bir kısmıdır.

«Viranşehir Kaymakamı Doğan Gürbüztürk'ün intihar dosyası» yeniden ele alınmalı - aradan çok zaman geçmesine rağmen - otopsi yapılmalı, bilhassa boyun kemiğinin kırık olup olmadığı öğrenilmelidir.

Böylelikle, hazine topraklarının yağmalanmasıyla, bir kaymakamın ölümü birbirine bağlanacaktır.»

BAKANLIKLARA MÜRACAAT

Bu yazının yayınlanmasının ertesi günü (21 Eylül 1967) Kaymakamın Babası çiftçi Hüseyin Gürbüztürk, İçişleri ve Adalet Bakanlarına birer telgraf çekerek ve yayımlanan yazıya dayanarak, yeniden soruşturma ve otopsi yapılmasını istedi.

İçişleri ve Adale Bakanları Cumhuriyete verdikleri demeçlerde «gereğinin yapılacağını» söylediler. (23 Eylül 1967)

ESİN GÜRBÜZTÜRK İLE BİR KONUŞMA

Bu haberin devamı ise şöyleydi :

«KALBİ ATIYORDU VE SICACIKTI.»

Doğan Gürbüztürk'ün eşi Esin Gürbüztürk. Kaymakam Doğanın öldürülmüş olabileceğine dair üç gün önce gazetemizde yayımlanan yazı üzerine ilk defa gazetemiz bürosuna gelmiş ve

bir soru üzerine: **«Evimizde hiç kullanmadığımız bodrum kapısının kırılmış olması, hiç bir zaman açmadığımız bir pencerenin o gün açılmış olması beni de bazı şüphelere sevketti»** demiş, diğer bazı kuşkularını açıklamıştır.

Esin Gürbüztürk, **«Kocanızın başında yara vardı, şöyle arkasında»** şeklinde bir târif üzerine de şunları söylemiştir :

«Eve geldim, oturma odasında bir mektup buldum okudum, hiç bir mânâ veremedim yazılanlara kızdım. Doğan bunları neden yazmış dedim. Odadan çıkarken, gözüm, yatak odasının kapısındaki ipe takıldı, baktım arkasında Doğan asılıydı, ayakları kıvrıktı, mutfağa gittim, bıçak aldım gelip boğazındaki ipi kestim. Kâlbi atıyordu ve sıcaktı.»

S — «İpi çekip vakit kaybetmeden kurtarmak aklınıza gelmedi mi? İpi çekmeyi denediniz mi ?»

C — «Evet denedim olmadı. Onun üzerine mutfağa gidip bıçağı aldım. Doğan ağırdı, ipi keserken tuttum, fakat olmadı, yüzükoyun düştü, yara varsa alnında olması lâzım, arkasında değil. Hattâ içim cız etti yere düşünce. Bu sadmeden de belki ayılır dedim.»

S — «Beş dakika önce gelseydiniz demek ki kurtulabilecekti ?»

C — «Evet.»

Bayan Esin Gürbüztürk, **«Urfa Valisinin bazı sorular yönelttiği, Valiye şimdiye kadar neden cevap vermediği»** yolundaki bir sorumuza da şu cevabı vermiştir :

«Bazı vesikalar bekliyordum. Babam, dayım ve Seydo Aydoğan (Ağa) beraberdik. Kaymakamlığın odacısı onların huzurunda, kocamın ölümü üzerine Viranşehir'e gelen Urfa Valisinin kendisine «Bana bir şey bıraktı mı» **diye sorduğunu,** «Yok» **cevabını alınca tek başına odaya girdiğini, çekmeceleri karıştırdığını söylemiştir. Odacıya bir mektup yazıp bunu yazılı olarak bana bildirmesini istedim. Fakat odacı korkuyormuş, alamadım. Bu vesikayı beklemiştim. Valiye gerekli cevabı vereceğim, bazı hakikatleri açıklayacağım.»**

HAKİM AHMET SARGIN'IN AÇIKLAMASI

Viranşehir Hakimi Ahmet Sargın «VİRANŞEHİR KAYMAKAMI ÖLDÜRÜLDÜ MÜ ?» başlıklı bir açıklama yaptı. Birinci say-

fadan üç sütun üzerinden yayımlanan bu açıklamasında Sargın, aynı başlıklı yazımda ortaya attığım sorulara gayet açık cevaplar veriyordu. (28 Eylül 1967)

Cevapların en önemli bölümü, şöyleydi :

«Bu kısa girişten sonra, sorulan sorulara geçiyorum. Gazetecle :

1 — Yargıç Ahmet Sargın'ın öldürüleceği yolunda gerek Ahmet Sargın, gerekse Viranşehir Savcısı bazı haberler almış mıdır ? denilmektedir.

Evet, öldürüleceğim yolunda haber aldım. Ve bu haberi bana veren de Viranşehir C. Savcı Yardımcısı İbrahim Sönmez'in kendisidir.

2 — Ahmet Sargın neden Viranşehirden anî olarak ayrılmış ve başka yere atanması için Yüksek Hâkimler Kuruluna başvurmuştur ? Kimin yahut kimlerin çok önemli toprak dâvasına bakmaktaydı ? Dâvası görülen toprağın kıymeti ne kadardır ? Dâva bitmiş midir ? Nasıl bitmiştir ? denilmektedir.

Evet, Sayın Fikret Otyam Viranşehirde bulunduğu sıralarda ben Ankarada idim. Ve Viranşehire gelmeden bir kaç gün önce anî olarak ayrıldım.

Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün intiharından bir hafta sonra yani 28/5/1967 pazar günü sabahın erken saatinde C. Savcı Yardımcısı İbrahim Sönmez evime gelerek özetle: Hayatının tehlikede olduğunu, her geçen saat ve günün aleyhime bulunduğunu, tası tarağı, çoluğu çocuğu toplıyarak Viranşehirden hemen uzaklaşmamı, tâyin istememi, olmazsa başka yere yetki istememi, bu da mümkün olmazsa istifa etmemi ve her ne olursa olsun Viranşehire dönmememi söyledi. (Aramızda geçen konuşmaların tam metni ve tehdit olayının tarzı cereyan ilgili makamlara duyurulmuştur.)

Tehdit, sorumlu bir kişi ağzı ile bana nakledildiği için önem vermemezlik yapamazdım. Nitekim rapor alarak çocuklarımı Viranşehire bıraktım ve durumu ilgili makamlara iletmek için Ankaraya gittim.

Ankarada olayı Sayın İçişleri Bakanına ve Sayın Adalet Bakanına şifahen ve Yüksek Hâkimler Kurulu Başkanlığına da yazı ile bildirdim.

Her ne kadar tehdit olayını Yüksek Hâkimler Kuruluna bil-

dirmiş isem de bunu tâyin talebime mesnet yapmadım. Yedi senedenberi Viranşehirde bulunuyorum. 4 - 5 senedenberi de devamlı tâyin istemekteyim. Bu sene bilhassa çocuklarımın tahsil durumunu (Viranşehirde lise yoktur ve kızım ortaokulu bitirmiştir) ve eşimin sağlık durumunu ileri sürerek tâyin talebinde bulundum.

Önemli dâvaların kimlere ait olduğu, görülen dövaların sonucu ve kıymetine gelince :

Önemli toprak dâvalarından bir çoğu Viranşehir Belediye Başkanı Suphi Öztop'un ağabeysi Hacı Ali Öztop'a aittir. Bu kişinin gerek hazine ile ve gerekse Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ile taraf olduğu bir çok tapu iptali, men'i müdahele ve ecrimisil dâvaları vardır.

Dâva konusu toprakların miktarı on binlerce dekardır. Ecrimisil dâvaları da yüz bin ile bir milyon lira arasında değişen rakamlardır.

Bunlardan Devlet Üretme Çiftliği Genel Müdürlüğü ile olan men'i müdahale dâvası çeşitli nedenlerle on beş sene süren bir yargılamadan sonra iki sene önce tarafımdan karara bağlanmış ve Hacı Ali Öztop'un müdahalesinin menine karar verilmiş ve temyiz ve tashihi karar safhalarından geçerek kesinleşmiştir. Müdahalenin menine karar verilen taşınmaz malın miktarı otuz bin dekardır.

Diğer bir dâvada yine Hacı Ali Öztop'un oğlu İsmet Öztop'un hariçen ortak olduğu ve Hüseyin Haşimi ile Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü arasında bir tapu iptali ve müdahalenin men'i dâvasıdır. Bu dâva da onbeş sene süren bir yargılamadan sonra ve yukarıdaki dâva ile birlikte ve aynı tarihte tarafımdan karara bağlanmış, Hüseyin Haşimi ve Vayıl Güleç'in tapusunun iptaline ve müdahalelerinin men'ine karar verilmiş ise de bu karar Yüksek Yargıtayca bozulmuş, bozmaya uyulup uyulmamasına bir karar verilmeden İsmet Öztop tarafından reddi hâkim talebinde bulunulmuş, dosya reddi hâkim cihetinin halline kalmış olup halen derdesttir. Bu taşınmaz malın alanı da 22 bu dekardır.

Diğer bir dâva da Mardinli Abdülhalim Yıldız ile yine Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü arasına mevcut men'i müdahale dâvasıdır. Hatırımda kaldığına göre miktarı on beş bin

dekardır. Ve devlet Uretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü lehine sonuçlanmış, Abdülhalim Yıldız'ın müdahalesinin men'ine karar verilmiştir. Bu karar da kesinleşerek infaz edilmiştir.

Taraflar arasında ecrimisil ve tapu iptali dâvası derdest bulunduğundan taşınmaz malların kıymeti ve geliri hakkında açıklamada bulunmaya kendimi mezun görmüyorum.»

SON DURUM

Gide Gide 9, baskıya verilirken önemli olaylar geçti. Kaymakam Doğan Gürbüztürk'ün eşi Esin Gürbüztürk öğretmenlik yaptığı okuldan evine döndüğü sırada dört beş el ateş edildi ve Esin Gürbüztürk koma halinde hastaneye kaldırıldı. Kaymakamın kardeşi Şahin Gürbüztük, o sırada dil kursunda olduğunu isbat etti, ancak, Doğan Gürbüztürk'ün üvey kardeşi Orhan Gürbüztürk iki gün arandı, sonra Cumhuriyet Gazetesi bürosuna gelerek teslim oldu, Orhan poliste suçunu itiraf etti, Yeğenlerinin durumlarını perişan gördüğünü, buna üzüldüğünü, yengesiyle bu konuyu konuşmak istediğini ancak ters cevap alınca dayanamayıp tabancasını ateşlediğini açıkladı ve «ağabeyim öldürülmüştür» dedi.

Öte yandan Viranşehir Savcılığı olayı yeniden incelemeye başladı, bazı kimselerin yeniden ifadelerine başvurdu, bu arada bir kaç tanık, Doğan Gürbüztürk'ün önce zehirlendiğini öne sürdü..

Viranşehir Savcısı başka yere atandı, ancak yerine gelen Savcıya rağmen soruşturmaya karışması olay yerinde bazı söylentilere yol açtı, bu yoldaki basın haberleri «tekzip» edilmedi. Ceset İstanbul Adli Tıp Kuruluna gönderildi, ölümün boğulmadan olmadığı anlaşıldı.

Bu ara, ortaya atılan iddialarımıza kimse cevap vermedi, bütün ilgililer tam bir suskunluğa gömüldüler!. Urfa Valisi bile «sustu..»

Her ne olursa olsun, Viranşehir olayları, er geç aydınlığa kavuşacaktır. Kısa çöp, uzun çöpten hakkını alacaktır. Buna inanıyorum.

Bir yurtsever Kaymakam vardı, kendi gitti resmi kaldı yadigâr..

«O sağ olsaydı böle böle olmazdık..»

«Kaymakam babo, bizim kisimizden öldü.»

«Bize bu bereketsiz toprakları bile çok gördüler..»

«Candarmi böle dövdi bizi..»

Ve Kaymakam «gitti». Bir gün eşi de hastaneye böyle yetiştirildi.

(Fotoğraf: Cumhuriyet Mustafa İstemi)

köprü... köprü.., köprü.., köpr

POSOF'LU KÜÇÜK KIZ, «PORTAKAL... PORTAKAL» DİYE İNLİYORDU!.

B E B E Y M İ Ş. Kız bebesi. Şöyle beş-altı yaşlarında.. Sizin çocuklarınız kadar.. İrep Turna'm kadar.. Hastalanmış.. Posof'ta.. Posof, çok uzak.. Yolları kapanır kardan, aylarca.. Posof çok uzak.. Eskiden Duğur derlerdi, şimdi Posof diyorlar.. Adı değiştirilince sanki kaderi de değişti!. Yalçın dağların dibinde. Doğusu, kuzeyi ve batısı Sovyet Rusya topraklarıdır Posof'un. Altı kilometre gitseniz Rusya'ya varırsınız. Rusların Vale Şehri, Posof'a bakar.. Üçbin metreyi aşkın o yalçın dağların doruğundan bakarsanız vadiye, Posof tabak gibi görünür.. Posof'a giden yoldaki o belalı, zındandağlara çok kar düşüyor, kalkmıyor aylarca...

Kız bebesi hastalanmış, Posof'ta.. Yanıyormuş alev alev.. İçi yanıyormuş..

«Portakal» demiş.. Tutturmuş «Portakal» diye!. Güneyde, yirmi kuruş portakalın kilosu!. Sebil..

Sebil ki sebil!. Güneyde dağlar gibi yığılıdır portakallar.. Kimisi hayvanlarına yedirir, portakal kokar hayvanların sütleri!.

Kız bebesi tutturmuş «portakal» diye.. Varıp gitmişler Posof çarşısına.. Portakal var mı ola? Yok!.. Olsa olsa kimde olur portakal? Kaymakamgillerde.. Okul müdürügillerde.. Komutan gilde.. «Portakal var mı kaymakam beğ? Çocuk hasta da... İçi yanıyor.. Tutturdu portakal diye!.»

Yokmuş kaymakamagilde!. Müdür gilde de, komutangilde de!. Yok!. Çocuk tutturmuş. «Portakal... İçim yanıyor!..»

Haydi adını bile bilmez a, ya ananas isteseydi? Amma istediği bir tane portakal.. Portakal be!. Güney illerimizde sebil, ineklere yediriyorlar da sütleri portakal portakal kokuyor!.

Ve de kız bebesi, il ile, ilçelerle ilgisi - ilişkisi kardan sekiz ay kapalı, unutulmuş Posof'ta, «Portakal..» diye diye yumar gözlerini!..

Sonra...

Önce karları eşelerler saatlerce, toprak görünür kaskatı, kazma bilem işlemez.. Gömerler «Portakalsız» kız bebesini.. Sonra toprakları örterler üzerine.. Derken kar yağar yağar, tümsek büyür, sanki portakal yığını güneyde!..

«Neredesin?»

Ana, ağıda durur :

«Neredesin möhür gözlüm nerdesin?
Neredesin kuş avazlım neredesin?
Neredesin Allah izlim neredesin?*»

* Aşık Ali İzzet

O, portakal portakal diye ölen bebe var ya, sizin bebeleriniz kadar, benim İrep Turna'm kadar beş - altı yaşlarında, portakalsız öldü ya, öyküsünü duyduktan kelli portakal geçmez oldu boğazımdan..

Ali Karaduman da...

Fırat kimi zaman deli bozuk akar.. Köylüler, Elazığ toprağından Malatya toprağına adı «gemi» olan, amma gemiyle hiçbir ilgisi olmayan, gemiden gayrı herşeye benzeyen tabudumsu şeyle karşıya geçerler.. Köprü yoktur da...

Elazığ toprağında, Şeyh Hasan köyünden Hüsnü Bektaş Karaduman'ın üç yaşındaki oğlu Ali Karaduman da hastalanmıştı bıldır. O da ateş içinde yanıyordu.. Okuttular, üflettiler, nafile!. Malatya'ya doktora iletmek en sonra akıllarına geldi. Daha önce akıllarına gelmişti amma, Fırat deli bozuk akıyordu, gemi (!) işlemiyordu... Nihayet dayanamayıp Ali'yi sarıp sarmaladılar, bindiler gemiye, bütün gün karşıya geçmek için uğraştılar.. Sal tam varıyor Malatya toprağına, bir dalğa atıyor gemiyi, sular çağıldıyor yeniden düşüyorlar Elazığ toprağına!. Elazığ uzak, bir geçseler karşıya tamam.. Malatya yakın.. Tüm köy halkı deli Fırat'ın kenarına toplanıp dua ettiler, gemi karşıya varabilsin diye...

Köprü olsaydı çoktaaaan geçerlerdi karşıya, çoktaaan varırlardı Malatya'ya, Malatya'da doktora.. Köprü yoktu.. Derken geçebildiler, cıbıl olup ıslanarak.. Bir saat kamyon beklediler. Kamyon geldi, çıktılar üstüne Malatya'ya doktora da varabildiler, varabildiler amma Ali yaşamıyordu ki...

Ilgar dağlarında bir gece...

Erzurumdan er çıktım. Ardahan'a gün batana gel-

dim. Yemek yedik. Sonra Ilgar dağına doğru vurduk kamyoneti.. Deli bir soğuk vardı, ısırmalı, bir yandan savruluyordu kar.. Yer kayıyordu kamyonetin altından.. Ormanlar içinden geçiyorduk kimi.. Şoför anlatıyordu durmadan, kurttan, kuştan.. Geçenlerde üç köylü tipiye uğramış, nah şurda!. Birbirlerine sokulmuşlar, uyumamak için avuçların içinde cığara üstüne cığara içmişler, sonra mı ? Sonra uyumuşlar ve bir daha uyanmamışlar!..

Ilgar dağı belalı bir dağ.. Deyiminin tam yeri; yol yılan gibi kıvrılıyor. Durmadan çıkıyoruz, kayıyoruz, yavaşlıyoruz, amma çıkıyoruz gene de.. Farlar da pek dehşet, gün gibi ediyor vurduğu yeri.. Çam ormanları, kayın ağaçları dev gibi.

Kar gide gide artıyor, kaymıyor eskisi gibi o portakal rengi kamyonet. Ardımızdan bir ışık patladı. Farlar yanıp sönüyor, yol istemek için işaret veriyor. Veriyoruz. Karayollarının bir akaryakıt tankeri.. İnleye inleye geçiyor bizi.. Yakıt yetiştirecek Ilgar dağının tepesindeki araçlara, rotatiflere, greyderlere, dozerlere.. Yakıt yetiştirecek, Ilgar'ın, o belalı zalım dağın bir geçidi yine tipiden kapanmış!.

Gecenin yirmikisi, yirmiüçü mü ne ? Kurtlar yok, kar var.. Tipi durdu.. Işıl ışıl oldu her yanımız.. İster ay sanın, ister yıldız. Ama kar aydınlığı bu, gecenin zehir zıkkım yarısında Ilgar dağında..

Çizmelerim.

Benim o vefakâr arkadaşım çizmelerime bakıyorum, nice yıllar nice karlara bastı böyle.. Tabanı da delinmiş mi ne ? Sağ tabanımın altında bir ıslaklık var, soğuk soğuk.. İhmal ettim, o deliği tıkatmak gerekirdi eskiciye..

Gecenin ışıl ışılında bir homurtu başladı.. Dağ taş inliyor, karlar inliyor.. Adı Rotatif imiş bu portakal renkli aracın.. Şöyle yolun bir yanına yaklaşıyor, ağır ağır ilerliyor, önünde bir takım aletler var, dönüyor, boruları da var karları alıyor içine, o dönen alet karları borunun diğer ucundan yana doğru taa göklere doğru atıyor piç gibi!. Atıyor, atıyor bakıyorsunuz o metrelerce kar traş edilmiş enseye dönmüş!. Devam ediyor bu, saatlerce günlerce, amma bir bakıyorsunuz bir tipi, kar, saatlerce günlerce dinilip, uğraşılıp açılan yol, gedik yine kapanmış!. İnsanoğlu ile tabiat cenkediyor Ilgar dağının tepesinde.. Biri diyor, açacağım seni, açtırmayacağım diyor beriki. Açılıyor kapanıyor. Doğuda, Karayollarının 12. Bölgesinde, yani Erzurum'dan Posof'a kadar, bilmem nereden nereye kadar inatçı tipi gediklerinde, portakal renkli araçlar, insanlar tabiatla savaşıyor. Haberiniz yok tabii. Nereden olsun? Haberiniz olsun diye, işte o saatlerde oradaydım..

Far ışığında tesbit..

İndim araçtan.. Soğuğu anlatmak uzun sürer, dayanılır gibi değil. Sonra kamyonların farlarını rotatife çevirttim gecenin birbuçuğunda, fotoğraflar çektim, o piç gibi savrulan karların. Ayaklarım benden oldu, parmaklarımı yitirdim. Buz kesilmiş garibanlar..

«Tûlü 2725 kilometre»

Posof yolu kışın kardan kapanır. Posof unutulur yılın sekiz dokuz ayı. Yürekli müdür duymuş portakalsız ölen çocuğun öyküsünü.. Bundan böyle savaşacağız demiş Posof yoluyla.. Didinip, midinip kış programına aldırmış Posof yolunu. 12. Bölgede 2725 kilometrelik Devlet yolunun 1849 kilometresi devamlı,

201 kilometresi zaman zaman açılır. 675 kilometresi hiç mi hiç açılmaz kışın. İl yollarının 119 kilometresi devamlı açıktır. 209 kilometresi zaman zaman açılır. 702 kilometresi hiç mi hiç açılmaz kışın... Daha bir sürü rakam. Yani şu; 2000 kilometre yol devamlı açıktır. 410 kilometresi zaman zaman, 1345 kilometresi de hiç mi hiç açılamaz, açılmaz.

600 insan ,operatörü, yardımcısı, şoförü, yağcısı işçisi 148 araçla, greyderiyle, dozeriyle, turna traktörüyle, çeşitli rotatifleriyle kışın yol açma savaşındadır doğuda. 1966 - 67 yılı kar mücadelesi için 5 milyon lira ayrılmıştır!. Beş milyon lira yol açmak için...

Yollar açık dursun da çocuklar portakalsız ölmesin diye...

POSOF EVLERİNDE KAZ TUZLAMASI

P O R T A K A L renkli araçları, tabiatla cenkeden insanları, Ilgar dağının tepesinde bırakıp sabaha karşı döndüm Ardahan'a.. O yolları, o çabayı, gündüz gözüyle de görebilmek için sabahın erinde Posof yönüne sürdük aracı. Saatler sonra kıvrıla kıvrıla indik Posof'un içine.. Görmeyeli hiç değişmemiş Posof.

Rakım 1583, Nüfus 1500... Suskun Posof halkı. Konuşmuyorlar, kadere küsmüş bir halleri var. Konuşsalar ne olacak sanki ? Yazsam ne olacak? Adı Duğur'ken Posof yaptılar da ne değişti başka ?

İşte o tahta evler, işte bir hoş bakan insanlar. İşte balkonlarda tuzlanmış kazlar. Kaz çok bu bölge-

de.. Keserler keserler temizleyip tuzlarlar, asarlar balkonlara bir güzel kuruturlar. Gerektiği zaman yıkayıp pişirip yerler. Geçin hepsini, kesilen kazların tüyleri değerlendirilse, gülmez mu bu yüzler ?

Saat 11.00

Saat 11.00 de ayrıldım Posof'tan.. Gece yarısına bir saat kala yani oniki saat yolculuktan sonra Erzurum'a geldim. Ayaklarım üşüyor. Banyoya girip ısınayım dedim. Nafile hepsi.. Musluktan bir bardak sıcak su alıp, içine hazır komprime çorbalardan attım, içtim sıcak sıcak.. Nafile! Nasıl sıçradım yerimden.. Anlatılmaz.. Bir sancı ki düşman başına bile değil! Soğuk terler dökerim bir yandan.. Kıvranıyorum otel odasında. Nasıl sancı bu, breh!. Bilmem böyle şey, gelmedi başıma. Hiç gelmedi.. Gecenin zehir zıkkım yarısında ver elini Erzurum Numune Hastanesi. Görevi başında bir nöbetçi hemşire, görevi başında bir nöbetçi doktor, tıpkı doğru dürüst bir hastane!. Muayene, muayene.. Sancı nerede ? Ne bileyim, karnımda sanıyorum.. Doktor ısrarla sorar belimin solunu gösterip. Damardan bir iğne.. Biraz istirhat.. Oh, dünya var imiş meğer.. Sonra acele alınan rontgenler...

Bu taştır...

Doktor, «bu taştır» dedi.. Üşütmüşüm, çok sallanmışım, oynamış yerinden! Üşüdüm doğru, çok sallandım o da doğru, ama taşın ne işi var? Bilmem böyle şey, böylelikle öğrenmiş olduk..

Sabah saat beşe doğru o yarım yamalak uykudan fırladım yeniden.. Beterin beteri varmış bir kez daha öğrendim. Topaç nasıl döner, öyle dönen bir insan otel odasında!. Sokaklar bomboş, ne araba ne

taksi.. Çekersin delik çizmeleri, koşarsın Numune Hastanesine sabahın erinde kan, ter içinde.. Yeniden uzanan kollar, damardan iğneler!.

Otel ile Hastane arasında mekik dokumaya gelmedim buralara ? Söz verdim Varto'lulara bir hafta sonra yeniden geleceğim diye.. Hani Tekman'da Kızamık Melekleri var ya iki bebe, Tevrat ile Salata.. Onların fotoğraflarını büyülttüm pencere kadar, armağan edeceğim Tekman'a gidip... Yollar kapalı imiş, olsun, bir çaresini bulurdum.

Hele hele..

Hele hele İspir'in Süleymanbağı köyüne gitmem gerek.. Oradan Siirt'e varmak gerek. Siirt ten katırla yedi saat dağlara vurup birileriyle buluşmam gerek.. Sonradan anlayacaktım, Tanrı, ya beni çok seviyor, ya da İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ı... Şimdilik Sükan ağır basıyor...

Süleymanbağı Köyünü takdim ederim..

Erzurum'un İspir denilen bir ilçesi var. Bu ilçenin Norgah diye bir bucağı var. Bu bucağın Süleymanbağı diye bir köyü var 600 can yaşayan içinde.. Çoruh nehrinin kıyısında.. Süleymanbağı köyünün toprağının büyük bir kısmı o azgın, deli-fişek akan Çoruh nehrinin öte yakasında, bereketli topraklar.. Ama neylersiniz köprü yok karşıya geçmeye.. Köprü olmadıktan kelli at kendini Çoruh'a, kurtulur gidersin.. Bir köprü var cehennemin dibinde, adı köprü, Çoruh alır alır basar suya.. Eğer o anda üzerindeysen gittin gayyanın dibine..

Süleymanbağı köyü, köylüleri fakir mi fakir.. Halleri tüm rezillik.. Köprü olmayınca, karşıya geçip o bereketli topraklardan yararlanamayınca yaşama-

nın tadı mı olur ? Olmaz ya.. İlla bir köprü ya devlet baba.. İlla bir köprü...

Derken...

Derken fukara Süleymanbağlı'lar Devlet babaya bir dilekçe yazarlar.. Bu dilekçeden sonra bir hikaye başlar ki, hem ağlarsın hem gülersin olanlara..

Bir çift lâfım var haldan bilene..

«Yazının burasında Süleymanbağlı'lara Norgah'lılara selâm ederim. Büyüklerinin ellerinden, bebelerinin gözlerinden öperim. Bir çift lâf etmek isterim haldan bilene.. Seviniz birbirinizi derim, dünya Sultan Süleymana kalmadı derim. Birlik olun derim, birlik.. Birlik olmayınca dirlik olmaz derim.. Aşık Ali İzzet'in (Senliği benliği n'idelim, bu kavga, bu döğüş, kin nedir ?) dediğini derim..»

Ve de..

Ve de, devreden çekilmeden önce kimseyi kınamadığımı özellikle belirtmek isterim.. Suç yok kimsede.. Herkes haklı.. Haksız başka..

Size «Süleymanbağı köprü»ünün öyküsünü anlatmak isterim. Araya pek girmeden..

Yıllardan 1961.. Aylardan Nisan.. Günlerden 10 bilmem ne.. Bahar patlamak üzeridir Süleymanbağında.. Suları azmıştır Çoruh nehrinin..

İşte bu tarihte postacı bir dilekçe getirir Süleymanbağı köyü mühtarı ve halkından :

«Bayındırlık bakanlığına.

Dileğimdir.

Köyümüz Norgah bucağına bağlı Süleymanbağı köyü, Çoruh nehrinin karşı tarafından olup, gerek Norgah köprüsüne ve gerekse Kines köprüsüne yirmi kilometre mesafede bulunduğundan bu mesafeye kar-

şı bizim köyle beraber 20 köyde aynı mağduriyetten sızlanmaktadır.

Bunun için köyümüz üzerinde bir köprünün yapılması için vaki 9.2.1961 tarihli mürecaat dilekçesi bugüne kadar müspet veya menfi verilmiş olmadığından gereğinin emri ve müsaadelerini arzederim.

Muhtar

7.3.1961 yılı Süleymanbağı köyü köprüsünün yapılması için köylülerimiz istiyoruz. Ve köylülerimiz bundan istifade edeceklerinden bunu önemle istiyoruz.

Süleymanbağı köyü, Sadaka köyü, Köbürkeş köyü, Cevizlik köyü, Karataş köyü, A. Karataş köyü, Peneş köyü, Kabner köyü, Kımnız köyü, Süveyli köyü, Korkot köyü, mubkans köyü, Güneysu köyü muhtarları mühür ve imzaları...»

Cevap..

Süleymanbağı köyü muhtarlığına, Karayolları Genel Müdürlüğünden cevap :

«1960 yılı inşa proğramında olup, tahsisat imkânsızlığı dolayısiyle 1961 yılına devredilmiş olan köprüler ile, bu yıl içindeki köprü istekleri etüd edilmiş ve Karayolları Bölge Müdürlüklerinin de mütalâaları alındıktan sonra 1961 yılı il ve köy yolları köprülerinin inşa proğramı tesbit olunmuştur.

1961 yılı bütçesinden, proğram dışında bir köprü yapılmasına imkân olmadığından, Norgah'a bağlı ve Çoruh nehri üzerindeki Süleymanbağı köprüsü ancak 1962 ve daha ileri yıllar proğramlarında nazarı itibare alınmak üzere proğram etüdü listesine alınmıştır.

Bayındırlık Bakanı a.»

Dilekçe..

«T.C. Süleymanbağı Köyü Muhtarlığı
Başbakanlık Yüksek Makamına
Ankara

Yazımıza başlamadan önce ve kusurlarımın affını talep ederim efendim.

1960 senesinden beri nifaktan tam haddini bulan işte size gelmiş yazimizle başka diyeceğimiz ve de gideceğimiz yol olmadığı bizden bildirmek sizin gibi sahibimiz ve babamız olduktan sonra, bizlere evlatlar bildirmek ve babalar da vazifelerini yapmalılar.

10.4.1961 tarihli bayındırlık yüksek makamına gönderilen yazımızla, göndermiş olduğu 27.4.1961 tarihli ..... sayılı 1962 etüd yılı alındı. Bu durumda 20 köyün mühürüyle Süleymanbağı köyü önünde yapılması istenmiş bayındırlık bakanlı yazısını 12.1.1963 tarihli yazımızla 10 yıllık etüde alındı efendim. 20 köyde okul yoktur. Bunun sebebi köprü ve yol olmadığı, köyler arası ancak hayvan yürümektedir. Başka vesaitin yürümek imkânı yoktur.

Durum bundan ibarettir. Köprü bu sene yapılırsa, yolundan köyler arası çalışma, malzeme devlete ait olmakla köylerimiz refaha kavuşur.

Sulama suyu hakkında 1954 tarihindenberi müracaatta bulunduk. 959 tarihinde etüde alındı. Köyümüze tebliğ edildiğinde köyümüz bayram havasında geçmiştir. Tekrar 1961 yılında İspirden bir heyet kaldırarak köye keşfettiler. Durumu Angaraya bildirildi. Ankaradan gelen yazı 192 senenin projeye alındı. Erzurumdan gelen heyet elelosul bakarak geri döndü. Efendim, köyümüzün güneyden Çoruh, batıdan Kattaş çayı, doğudan arazimizi idare eden Kurudere,

bu Kurudereden idare ettiğimiz su, ilkbahar aylarında iki defa ekin sulanıyor. Diğer zaman suyun kıt zamanı. Köyümüzün kalkınması ve diğer köylerin kalkınması için tarafınıza bildirmekle vazifemi yapmış oldum.

Yazmış olduğum doğru olup olmadığını yakın komşu köyler ve İspirden sorulması bu durum karşısında tarafınıza ve yüksek makamınıza azederim.

Süleymanbağı Köyü Muhtarı»

DİLEKÇELER CEVAPSIZ KALMIYOR...

SÜLEYMANBAĞI muhtarının ve halkının dilekçeleri cevapsız kalmıyordu. Başbakanlığa yazılan dilekçeler, «aidiyeti bakımından» dönüp dolaşıyor Karayollarına qeliyordu.

«Bayındırlık Bakanlığı

Karayolları Genel Müdürlüğü

Köprü dileği hakkında :

Mehmet Ejderoğlu - Norgah Nahiyesi Süleymanbağı köyü muhtarı Erzurum

4.2.1963 tarihli dilekçeniz alınmıştır. Yapılmasını istemekte bulunduğunuz köprünün durumu mahallinde tetkik ettirilecektir. Ancak, 1963 proğramı bir sene evvelki isteklere göre tanzim edilmiş bulunduğundan dileğinizin hemen karşılanmasına bütçe durumuna göre imkân bulunmadığı ve mevsimin müsait zamanlarında mahallinde yapılacak tetkik neticesinde, istenilen köprüden faydalanmak nüfus adedine, temin edeceği ekonomik ve sosyal faydalara ve yol durumuna göre bir sıraya konularak genel ola-

rak ihtiyaçların tesbitinden sonra yapılıp yapılamayacağı, yapılabilecekse proğram senesi ayrıca adresinize bildirilecektir.

Bilgi edinilmesini rica ederim Genel Md.Y.»

Müjde...

1963 yılının martındayız. 13 mart.. Erzurum'dan, 12. bölgeden Ankara'ya Karayolları Genel Müdürlüğüne şu yazı geliyor :

«İspir kazasına bağlı Süleymanbağı köyü muhtarlığının talep ettiği Norgah, Süleymanbağı, Çatalbahçe, Sadaka, Engürek köylerini birbirine bağlayacak köprü, 1. Beş Yıllık Planı'nın 4. senesine yani 1966 senesine alınmıştır.

Bilgilerinize arzederim. Bölge Md.Y»

«Keşif faaliyeti görülmemektedir...»

Türkiye Cumhuriyetinin Süleymanbağı Muhtarlığı ve halkı işi sıkı tutmaktadır. Aradan aylar geçmiştir, havalar düzelmiştir. Tarih mi ? Tarih 12.8.1963 olmuştur. Bayındırlık Bakanlığı Köprüler Daire Başkanlığına T.C. Süleymanbağı Köyü Muhtarlığı'ndan şu yazı gelir :

«4.2.1963 tarihli dilekçemizle makamınıza arzolunan gerekse köyün gerekse yirmi para köy namına yapılan müracaatta 4 Mart 1963 tarih ve ... sayılı yazınızda muayyen zamanlarda köprü mahalli keşif olunacaktır.

Mevsim müsait olduğu halde keşif faaliyeti görülememektedir.

Köyümüz büyük bir sıkıntı içindedir. İlgililere kati emirleri verilmesini saygılarımla arzederim.»

«20 Köy halkımız bayram havsı içnde...»

Şimdi biraz geriye dönelim. Köprüler Dairesi

Başkanlığının, keşif yapılacaktır yolundaki mektubunu alan Süleymanbağı köyü muhtarı ve köprüden yararlanacak diğer köy muhtarları sevinç içindedirler. Oturup bir cevap yazarlar Köprüler Dairesi Başkanlığına :

«4.4.1963 tarihli yazınızı aldım. Gerek ben, gerekse 20 köy halkımız bir bayram havası içinde olduğu ve bu durumda KÖPRÜMÜZ hangi zamanda yapılacak diye heyecan içindedirler. Bir gün evvel yapılması 10.4.961 tarihli yazımızla bize gönderilen 27.4.1961 tarihli ve ..... sayılı 1962 etüd proğramına alınmış olarak 12. Karayolları tarihli yazımızla köprünün etüd yapılmış ve karara bağlanmış. Köylerin 963 senesinde yapımı istenen köprünün zatıalinize yazılmaktadır. Bu durumda köprünün mehellen keşfi yapılması ve neticeye bağlanması, yazımıza karşılık verilmesini 20 köy namına saygılarımla arz ve istirham ederim.

Ek :

Köylerimizin Süleymanbağı köyü önünden köprünün yapılması için bu durum da aşağıdaki isimleri yazılı köyler tasvip olunmuş ve bu durum 20 para köylerimiz 17 bin nüfuslu olarak daimi yolumuz olduğunu bu durum karşısında çok endişe çekmekteyiz. Bir an evvel yapılması ve köylerimiz Süleymanbağı köyü muhtarını vekilimiz olarak ve bu köprünün yapılmasını ehemmiyetle rica ederiz.»

Yirmi mühür, muhtarlık mührü.. Üzerlerinde imzalar.. Mühürler renk renk yazma gibi..

«20 bin lira masraf oldu efendim...»

11.4.1964 tarihinde, Süleymanbağı muhtarından 20 köy adına bir dilekçe daha gönderildi «Başbakan-

lık Yüksek Makamına..» Her zamankı gibi, kırık, dökük cümleler.. N'itsinler? Bir köprü yapmışlar nihayet, kendileri. Umudlarını yitirmişler mi ne? Gelgellelim... Bunu, dilekçeden öğrenelim :

«Başbakalnık Yüksek Makamına

Köyümüz ve yirmi para köyün Norgah nahiyesiyle irtibatını yakından sağlamak üzere 1963 de köyümüzün önüne köprü yapmak için köy halkı toplanarak köprüyü yaptık. Karşımızda bulunan Alıçlı köyü köprüyü tahrip ederek bizi idari İspir kaymakamına müracaat ederek, kaymakam köprünün yapılmasını uygun görerek karar verdi. Biz de tekrar köprüyü yaptık. Sonra tekrar ikinci olarak köprüyü tahrip ettiler. Bu durumda köyümüzü iki defa tahrip edildiğinde köprü 20 bin lira mesraf oldu ve bedenen çalışma işi de 20 bin lireden fazla. 14.10.1964 tarihinde bayındırlık bakanlığına 20 pare köyün möhürleriyle müracaatımız 10.1.1963 tarihli 12 bölge müdürlüğüne 20 pare köyün müracaat edildiği 12.8.1963 tarihinde köprüler daire başkanlığına 20 pare köyün müracaat edildiği 2.2.1963 tarihinde yüksek makamınıza arzettiğimiz mürecaatler sizlerce aşikardır.

Alıçlı köyü, yanlış anlayışlarıyla karşı tarafta bulunan 2000 dönüm arazimiz vardır. Buna müdahale etmeye Çoruh nehri çoştuğu sıralarda biz araziye geçemediğimiz için hayvanları yayılıp ve ektiğimiz mahsulâtı gözümüzün önünde ziyan etmekte, köyümüz 80 hane oluşu ve çok mazlum oluşu ve Alıçlı köyü ise 200 hane oldu, köyümüzü daimi tesir altında bırakmaktadırlar.

Önceki yazılarımızda bahsettiğimiz gibi bizden yukarı olan 200 haneli köylerde 20 pare köyde okul

yoktur. Alıçlı köyü durumu bence sekizinci asırlarda olduklarını kendileriyle ispat ediyorlar. Bizse yirminci asra göre yaşıyoruz. Gelen mühendis arkadaşları geri çeviriyorlar. Köprü mahalline yol yok diyorlar. 1961 yılında köyümüze okul yapıldı. Yol durumu halen işlemekte vesait her zaman yük alıyor ve ihtiyaç olan şeyler geliyor. Maksat, araziden istifade etmesinler, daimi hayvanları Süleymanbağı arazileri içinde yayılsın bundan başka kaya yok...

« Tutacak dalımız yoktur.. »

Dertlerimiz çok.

Nasıl edelim ? Köyümüz mazlum. Dertlerimizi sizlere anlatacak kudret yok.. Ancak yazılarımızla bildirmekle başka tutacak dalımız yoktu.

Yukarda arzettiğimz konularca sizden başka derdimize derman olacak kimsemiz yoktur. Size, senin evlâtların olarak arzediyoruz. Yüksek makamınıza bizleri baba olarak muamele yapılmasını 20 köy ve köy halkı namına saygıyla sunarız.»

N'İTSİNLER?

A R A D A N aylar geçmiştir. 1965 yılının Mayıs güneşi Süleymanbağı'nda da patlar. Ayın 11 idir. Köprü tutkusu içinde çırpınan, kıvranan Muhtar ve halk gayet dertlidir. Nihayet köprü işi olumlu bir yola girmiş, Karayolları 12. Bölge Müdürlüğü ekipleri, proğram gereğince yapılacak Süleymanbağı köprüsü için mahallinde incelemelerde bulunmak üzere Norgah bucağına gelmişlerdir. Ne var ki, mühendisler, Norgah'lılar tarafından, «gideceğiniz yere yol

yok, gidemezsiniz» sözleri üzerine çaresiz kalmışlardır. Durumu Süleymanbağı halkı haber almıştır. N'itsinler ? Edecekleri şu dilekçeyi «Köprüler Dairesi Başkanlığı» na göndermek..

«Köprüler Dairesi Başkanlığına - Ankara 7.5.1965

10.4.1961 tarihli 20 para köy mührü tasdikiyle, Bayındırlık Bakanlığına arzedilmiştir. Bayındırlık bakanlığı 962 senesinde etüde alınarak Erzurum 12. Bölge müdürlüğüne bildirmiştir. Ayrıca, bir yazıyla malumaten bakanlık bize bildirmişti.

10.1.1963 tarihli 12. Karayolları bölge müdürlüğüne 20 para köy mührüyle ayrıca durum arzedilmiştir.

Karayolları bizzat köprü mahalline giderek köprünün yapımı için uygun görülerek, nitekim Norgah nahiyemizin bazı yersiz hareketlerinden dolayı köprü işi uzayıp gitmiştir.

12.8.1963 tarihinde 20 para köyün arzusunu sizlere açıkça arzetmiştik. 2.2.963 tarihinde Başbakanlık yüksek makamına 20 adet köyün okulsuz yolsuz ve köprüsüz durumumuzu arzederek durumu sizler tarafından ele alınarak incelenmesi görüldü. Dairenizin göndermiş olduğu mühendis arkadaşlar nahiyemize kadar gelmiş ve yapımını istemiş olduğumuz köprünün mahalline kadar her türlü vesaitin gittiğinde, karşımızda bulunan Norgah nahiyesinin üç adet mahallesi mühendis arkadaşların önlerine çıkarak köprü mahalline vasıtanız gitmez, yol yok diye arkadaşları mahalleden geri çevirmişlerdir.

1961 senesi köyümüzün okulu inşaatında yolları onarılarak köprünün yapılacağı yere kadar on tonluk kadar on tonluk arabalar malzeme çekmiş ve o

güne kadar çalışmaktadırlar. Yol durumundan bahsediliyorsa İspir kaymakamından ve ilgili diğer makamlardan sorulabilir.

Durum bundan ibarettir.

«İğfalâta kapılmayın..»

Süleymanbağı köyümüzün arazilerinin büyük bir kısmı köyün ve Çoruh nehrinin kuzey kısmında olup ve Çoruh nehri araziyi ikiye bölmesinde ve güney kısmındaki araziye Çoruh nehrinin coşkun zamanlarında güney kısımlardaki arazilerimizden istifade etmediğimiz gibi, ancak Çoruh nehri geçit verdiği zamanlarda araziyi kısmen zıraat etmekteyiz. Güney kısımda bulunan Norgah köylüleri araziden ve mer'adan istifade görmek için köprü hususunda yapılan bütün gayretleri engellediği ve gelen herhangi bir mühendis arkadaşları geri çevirmektedir.

Yazılan yazışmalarda bir netice sağlayamadığımız için, köyün erkeği kadını ve çoluk çocuğu birleşerek köprünün yapılmasına gereken gayretin sarfedilerek bir yaya geçidi verilmişti. Norgah köylüleri gecenin muayyen saatlerinde köprüyü tahrip etmişlerdir. Durum ilgimiz kaymakamlığına arzedilerek bahsi konu köprünün yapılmasına karar verilerek tekrar köprü yapılmıştır.

Aradan iki ay geçmeden ikinci defa köprü Çoruh nehrine aynı köylüler tarafından atılmıştır... Cumhuriyet savcılığına köprü mahalline köyü bütün köyümüzün arazilerini 20 adet köyün göz önüne alınarak yapılması için teşebbüse geçilmesi ve köyümüzün ikinci defa tahribe uğrayarak köprünün bedenen çalışma, ağaç kısmı, köprüye çalışma zamanlarında ar-

zilerinin geri kalıp zıraatin geri kalması sebebiyle çok zaruret içindedirler.

200 hanelik köylerde okul yoktur halen. 1960 senesindenberi Karataşa okul yapılacak. Köprüsüzlük ve yolsuzluk durumundan ihale edilememiş, bir sağlık evi aynı sebeplerle yapılamamış başka köylere iştigal etmiştir.

Durum sizlerin yüksek takdirlerinize arzedilerek bizzat gecikmeleriniz yukarda arzettiğimiz müşkül durumdan kurtarmak için Norgah köylülerinin igfalatına kapılmadan, merkez kazaya gelerek kaymakamlık ve gerek zıraat odasına aynı köyden idare heyeti başkanının iştirakiyle köye gidilebileceğini saygıyla arzederim.»

Kara haber...

Bir halk türküsünde böyle denir, «Kara habar telgraftan tez gider.» Süleymanbağılar bir «kara habar» almışlardır. Kendi deyimleriyle «gayet mazlum olan Süleymanbağı köylüleri» bu haberden kahrolmuşlar «Karayolları Köprüler Dairesi Başkanlığına» hemen bir dilekçe daha postalamışlardır.. Dilekçe diğerleri gibidir.. Olay en baştan ele alınmakta, tarih ve sayılar verilmekte, yazışmalar bir kere daha tekrar edilmektedir.. İşte bu dilekçenin bir yerinde şöyle denilmektedir :

«Bu durum karşısında köprümüz aleyhinde bulunan bu köy, vermiş oldukları dilekçe üzerine köprümüzü lağvederek kendi köprülerini yapması için teşebbüse geçmişler ve ilgili dairelerden Süleymanbağı önüne değil Alıçlı köyüne (Norgah) yapılması sözlerinden anlaşılmış olup bu durum karşısında ilgili makamların böyle bir olumsuz işin karşısında

bulunmalarını, köy halkı adına saygılarımla sunar, dileğimizin yerine getirilmesini arzederim. Muhtar Yavuz.»

Bu kelimeler nasıl da gitmiş yerleşmiş Süleymanbağı Köyüne?

Dilekçeleri okurken dikkatimi çekti bazı kelimeler.. Nasıl da gitmiş yerleşmiş, halkın malı olmuş şu kelimeler :

«Olumlu, okul, durum, dilekçe, söylenti, ilgili, saygı, sunar, yıl, kuzey, güney, batı, onarmak, yararlanmak, engellemek, yazışma, gerekli, konu, savcılık, yapım, sağlamak, uygun, anlayış, önem»

«Devletimiz bizi düşünürse yapar..»

Aradan bir ay geçmiştir. «Başbakanlık Yüksek Makamı»na köy halkı adına yeni bir dilekçe gönderen Muhtar, bu dilekçe de olayları en baştan almakta ve şöyle demektedir :

«Köprünün 1965 yılında yapılmasına karar verilmiş, bu karar üzerine Norgah köyü nahiye de içinde olmak üzere teşebbüse geçerek Ankara,ya gelmek ve Erzuruma gitmek, kazaya gitmek suretiyle bu hakkımıza mani olmak, kendi köprülerini yaptırmak kendimizin de yaptığı köprüye de tecavüz yapmak kayesiyle, maksat kaye Süleymanbağı köprüsünü yaptırmamaktır. Kendilerinin köprüsü vardır. Ve yapmak maksadı olsa belediyelerinin 80 bin lira paraları vardır. Üç yüz hanedir. 200 maişçi adamları vardır. Biz isek mazlum bir köy sahibiyiz. Dilimiz dönmez. Bir kere, haklı davamızı anlatmak durumumuz yok. Kuvvete başvuracak durum da yoktur. Ancak ev-

vel Allah, sonra sizler sayesinde iş yaparak zamanında getireceğimiz zaman bir tekme vurarak elimizden gitmektedir.

Ne yapacağız ?

Çare nedir? Bunu sizlerin düşünmesini mazlum halkımızın bu derdini en son sizlere bildirmekle siz de bu davaya halledilmesini köyümüz öyle bir haldedir ki, devletimiz bizi düşünürse yapar, yoksa bizim bu yapacağımız yoktur.

Köy muhtarlığı olarak durum bundan ibarettir.

Benim bir şey yapacağım yoktur.

Çünkü köy kalkınmasına giderken daimi surette, başımıza darbe hazırdır.

Durumu yüksek makamınıza arzolunur. Süleymanbağı köyü adına : Muhtar

«Bölgemiz İki Asma Geçit Köprüsünü Aynı Mevsimde Yapar»

Karayolları 12. Bölge müdürlüğü ilgilileri, her şeye rağmen Süleymanbağı köyü köprü mahalline gitmişler, gerekli incelemeleri yapmışlardır. Zira, Süleymanbağı köprüsü 1965 yılı uygulama programına alınmış 35.000 lira ödenek ayrılmıştır. Yapılan incelemelerden sonra durum, 12. Bölge Müdürlüğü tarafından 14 Haziran 1965 tarihinde Karayolları Genel Müdürlüğü Köprü Dairesi Başkanlığına şöyle bildirilmiştir :

«Çoruh nehri sol sahilinde bulunan Süleymanbağı köyünün Çoruh karşı tarafında bulunan arazilerine geçebilmeleri için bir geçit köprüsüne ihtiyaç vardır. Nehrin mahsap cihetinde Süleymanbağı köyüne ikibuçuk kilometre Norgah Nahiyesi bulunmakta olup bu Nahiyenin de Çoruh Nehrinin karşı sa-

hili ile irtibatını sağlayacak geçite elverişli bir köprüsü yoktur. Mevcut metruk ve harap bir ahşap köprü kullanılmaz halde olup, onarılması mümkün değildir.

Anlaşıldığına göre bu köprü hizmete elverişli halde iken civar köyler nahiye ile ve Çoruh'un iki sahili arasında yegâne irtibat noktası imiş. Mevcut yolların bu noktada birleşmesi bu hali isbatlamaktadır.

1965 tatbikat proğramında yapılması derpiş edilen Süleymanbağı köprüsü önünde yapıldığı takdirde ötedenberi kullanılagelen yollarla irtibatı olmadığı için yeni köy yolu yapımı icabedecek veya sadece Süleymanbağı köylüleri tarafından Çoruh'u karşıya geçmek için kullanılacaktır. Halen bu mıntakada Çoruh nehri üzerinde geçide elverişli köprü bulunmadığına göre yeni yapılacak asma geçit köprüsünün daha geniş bir çevreye faydalı olabilmesi için uygun bir mevkide inşaası icabetmektedir.

Süleymanbağı ve Norgah nahiyesi sakinleri mevzu üzerinde hassasiyetle durmakta ve zaman itibariyle istismara müsait bulunmaktadırlar.

Ödenek tahsisi mümkün olursa Bölgemizce 2,5-3 kilometre ara ile asma geçit köprüsünü aynı mevsimde yapmak mümkündür. Bu takdirde Süleymanbağı köyü sakinleri karşı sahildeki arazilerini işlemek üzere hergün 4x3 kilometre yolu tesisatlarıyla katetmekten kurtulmuş olacaktır.

Keyfiyetin tetklki ile ikinci bir asma geçit köprüsü için ödenek verilip verilmeyeceği ve tatbikatın ne suretle yürütülmesi hususlarını acil emirlerinize arzederim. Bölge Md.»

Merhaba Anayasa...Merhaba!...

Kim demiş «Ay doğmadan şavkı tutmuş ovayı» diye... Ay doğmuş öyle aydınlanmıştır ova... Kendi deyimleriyle mazlum olan Süleymanbağı köylüleri son çare Anayasa'ya sığınmışlar, insan hak ve eşitliğinden dem vurarak Köy İşleri ve Tarım Bakanlıklarına da bir dilekçe yollamışlardır.

Anayasa, güzel Anayasa, ne mutlu; taaa Erzurum'un, İspir ilçesinin Süleymanbağı köyüne kadar ulaşmışsın...

«ANAYASA NİZAMI MUVACEHESİNDE...»

SÜLEYMANBAĞ'LI iki vatandaş, Köy İşleri ve Tarım Bakanlıklarına, 17.7.1965 tarihinde gönderdiği dilekçede «dilek» faslını şöyle özetliyorlar :

«Dilek :

Kalkınma çabası içinde olan köyümüz halkının, köyümüz önündeki Çoruh nehri karşı cihetinde kalan araziden fevkalade istifademizin temini ve bu köprünün yapılması zararlı olmadığı halde, müdahale eden Norgah nahiyesi aşağı Norgah köylülerinin haksız müdahalelerinin önlenmesi ile 1965 programına alınan köprünün yollar idarasince bir an evvel tesisinin temini talebine mütedairdir...»

Al baştan...

Bu dilekçe de diğerleri gibi, al baştan bütün olayı anlatıyor. Köprü neden yapılmasın? Yapıldığı takdirde ne olacak? Bunu Süleymanbağlı iki vatandaşın kaleminden, açısından görelim :

«Bu köprü yapılmadığı takdirde, şahısların kanun dışı faaliyetleri karşısında Anayasamızın vatandaşlara sağladığı eşitlik hak ilkeleri ihlâl edilmiş olacaktır. Çünkü kendilerinin irtifa ve indifa haklarına hiç bir şekilde müdahale etmeyeceğimize dair her türlü teminatı bugünden vereceğimizi ve de arzettiğimiz halde kanun dışı şiddete başvurmakta, köprü üzerinde şerit halinde dahi hiçbir kanun ve nizamı dinlemeden kesip suya atacaklarını beyan etmektedirler.

Bu halin devamı, köyümüzün istifade haklarını yok edip, kalkınma çabası içinde kıvranan köy aile fertlerini mağdur etmekte ve hattâ bu haktan feragat etmezseniz kazaya geçen yolda sizleri teker teker imha ederek ve devamlı surette döver ve her türlü hakarette bulunur şeklinde tehditlerde bulunmuşlardır.

Bir taraftan Anayasa muvacehesinde insan haklarına ve eşitlik prensiplerine saygı gösterme mülahazası ile, diğer taraftan millî gelirin haleldar edileceği göz önünde tutularak alâkalı bakanlıkların, haksız müdahaleleri, yani aşağı Norgah köyü halkının haksız, kanun dışı ve zor kullanmak suretiyle müdahalelerin önlenmesiyle köprünün bir an evvel yapılarak köyümüz halkının arazisinden kısa mesafede lâyıkı veçhile istifade etmek suretiyle huzur ve sükunun sağlanmasına delalet buyrulmasını alâkalı makama ve mercilerden en derin saygı ve bağlılıklarımızı talep ve istirham eyleriz.»

Alâkalı Bakanlığın aynı tarihte önemli bir işi...

Süleymanbağı Köyü halkından iki kişinin dilekçe

yolladığı Tarım Bakanlığı, aynı tarihlerde, «Aksilik yapan hayvanların ancak kuyruklarının bükülebileceği» yolunda bir yönetmelik hazırlıyordu.

«Ankara. (a.a.) — Tarım Bakanlığınca, mezbahalar için «kesim ve yüzme işleri yönetmeliği» hazırlanmıştır.

Yönetmeliğe göre, hayvanlar kesim salonuna tam temizlikleri yapıldıktan sonra alınacak ,aksilik yapan hayvanların vücutlarına sopa ile vurulmayacak, ancak gerektiğinde kuyruğu bükülecektir.»

Ah bu insan yüreği, sen nelere, nelere kaadirsin!..

T.C. İçişleri Bakanlığına
T.C. Erzurum Valiliğinden...

Bu sefer de vali almış kalemi eline, bakalım ne demiş :

«İçişleri Bakanlığına - Ankara

Çoruh nehri üzerinde inşa edilmesi istenilen köprü dolayısiyle, İspir ilçesine bağlı Süleymanbağı köyü ile Norgah Bucağı halkı arasında ihtilâf çıktığı ve bu ihtilâfın halli için gerekli teşebbüse geçildiği, her iki köyün konu üzerinde uzlaşmadıkları ve giderilmesine de imkân olmadığı, Kaymakamlık cevabî yazısından anlaşılmıştır.

Bilgilerinize arzederim. 2.1.1966»

«O elleri kırılası zalimler...»

Mayısın 31 i.. Yıl 1966... İspir'den bir mektup salındı «Sayın Başbakan Süleyman Demirel'e.»

Süleymanbağı köprüsünün durumunda bir hayli değişiklik var.. Değişiklik var amma, neler oldu bu arada, neler!.. İşte bu mektuptan olanlara dair bir özet :

«..... Köyümüz muhtarı İspir kazasına çağrılarak köprüde kullanılacak malzemenin teslim alınması için muhtarı kasabaya istediler. Muhtarımız kasabaya giderek malzemeyi bir kamyona yüklenerek köyümüz köprüsünde kullanılmak üzere gidecek iken Norgah nahiyesi ve aşağı mahalle halkı, kasabada baskı yaparak bu malzemenin kendi mahalle köprüsüne gönderilmiştir. Bunun üzerine İspir kaymakamı köyümüz muhtarı ve bizlere dedi ki (hiç merak etmeyin sizin köprünüzün de yapılması için en kısa zamanda faaliyete başlanacaktır.) Kaymakamın bu sözü üzerine bizler de sabrederek beklerken köprünün yapılması için Norgah köylüleri Ankaraya giderek bizim bu köprünün yapılmaması için her ne bahasına olursa olsun çalıştıklarını haber aldık. Norgah nahiyeliler bu köprünün şu bakımdan yapılmaması için çalışıyorlar:

Köyümüzün arazisinin çoğu Çoruhun karşı, yani Norgah nahiyesine yakın olduğundan, ilkbahar ve sonbaharlarda Çoruh nehri çoğaldığından bu nehirden gerek biz, gerekse hayvanlarımız geçememektedir. Geçemeyince Norgahlılar bizim bu arazilerimizi kendi hayvanlarını sokarak otlatmaktadırlar. Bunun için Norgahlılar bu köprünün yapılmasını istememektedirler. Norgahlılar zengin ve İspir kasabasında her dairede nüfuzları geçer kimseler olduklarından ve kendileri de CHP sine mensup olduklarından, memurlar bundan istediği gibi hareket yapıyorlar.

Köyümüz çok fakir, çoluk çocuğumuzun iaşesini, kuvvetlerimizle sırtlarımızda yük çekerek temin etmekteyiz.....»

Mektupta, partizanlık örnekleri verilmekte ve

bazı isimler sıralanmakta sonra şöyle devam edilmektedir :

«Köyümüzün değirmenini yaktılar, kavak ağaçlarını ve meyva ağaçlarını gecenin birinde kestiler. Köyümüze büyük zarar vermekteler.

Korku...

Geceleri korkumuzdan dışarı çıkamamaktayız. Bu yüzden köyümüz muhtarı, muhtarlık görevinden ayrılmıştır. Halen, köyümüzde muhtar yoktur. Muhtar möhürlerini teslim ederek köyden de ayrılarak İstanbula nakletmiştir.

Bu ne zulum?

Bu ne devir?

Siz bilirsiniz bizleri, bu sıkıntı ve zulum bu ıstıraptan kurtarmanızı Kıbrıstaki Türk kardeşlerimize Yunanlılar dahi bizlere yapılan zalimce hareketi yapmamışlardır.

Hadiseyi bir kerecik kendi gözünüzle görseniz ancak inanırsınız.

Gencecik fidanlarımızı elleri kırılası zalimler, içleri hiç sızlamadan nasıl onlara balta vurdu? O fakir fukaranın ekilmiş topraklarını nasıl çiğnetti?

Dertlerimiz büyüktür, yazmayınan bitiremeyiz. Sizlerin de vaktınızı almak istemediğimizden kısadan bağlıyoruz.

Şimdi siz böyüklerimizden istemiş olduklarımız, köyümüzde yapılmasına karar verilen köprünün yapılması için emir vermenizdir. Norgah nahiyelilerinin köyümüzü baskı altında tutmamaları için ilgili makamlara emir vermenizi en derin saygılarımızı sunar, ellerinizden öper, Cenabı Haktan iyi günler dileriz... Yirmiden fazla imza...»

Aynı gün...

Süleymanbağlıların «Cenab-ı Hak'tan iyi günler dilediği «Süleyman Demirel» aynı gün, İzmit'te konuşma yapıyor ve şöyle diyordu :

«6.5 ay içinde büyük Türk milletinin yüzü güldü, rahat bir nefes aldı..» Evet, rahat nefes alınmasına alınıyordu ama, bazı yerlerde tıkanıklık vardı.

Yine aynı gün, Hamido namlı milletvekili (AP) Elazığ ın Maden ilçesinde aşka gelmiş, havaya kurşun sıkıyor, Cape Kennedy'de Amerika, 3 ayaklı uzay gemisini ay'a fırlatıyordu.

Ne diyordu Hoca? «Sen de haklısın»

Şimdi söz sırası Norgah'lılarda...

«T.C. Norgah Nahiyesi Belediye Başkanlığı — 30.5.1965

Bayındırlık Bakanlığına - Ankara

İspir ilçesine bağlı Süleymanbağı köyü önüne köprü yapılması için aynı köy halkı bu hususta uğraşmakta ve şimdi ise de köprü yapılması emri gelmiş bulunmaktadır.

Süleymanbağı köyü önüne köprü yapılırsa Belediyemiz sınırına alt Norgah mahallelerinin arazi ve mer aları büyük zarar göreceği kanaatindeyiz.

Bu köprü meselesi mahallelerimizle, Süleymanbağı arasında daima münazaa ve fenalık tevlid edeceği aşikardır. Belediyemiz bu mer'aları ıslah ederek belediyeye bir gelir sağlıyacağı göz önündedir.

Ötedenberi altı yol kavşağında bulunan ve tahribata yüz tutmuş umuma mahsus eski köprü yerine, geçen sene yeni bir halat köprü yapılmış olup, bu köprü ise Süleymanbağına yarım kilometre mesa-

fede bulunmakta herkesin istifade edeceği şekildedir.

Yeniden köprü yapılması için daha müsait ve elverişli yerler bulunması ve kimseye zarar vermeyecek şekildedir. Bu bakımdan münazaa ve fenalığı önlemek için Süleymanbağı önüne köprü yapılmaması, keşif yapılarak zarar ve ziyanın önüne geçilmesi hususunda gerekenlere emirlerinizi arzederim. Belediye Başkanı»

T. C. Bayındırlık Bakanlığından

T. C. İçişleri Bakanlığına

«Erzurum İlinin İspir İlçesine bağlı Süleymanbağı köyü önünde Çoruh nehri üzerinde emaneten bir asma geçit köprüsü yapılması 1966 tatbikat programında bulunmaktadır.

Ancak, bu köy civarındaki Norgahlıların adı geçen köprünün yapılmasına mani oldukları ve bu yüzden bazı nahoş hareketlere de tevessül ettikleri anlaşılmaktadır.

Karayolları Genel Müdürlüğünde, sureti ekli olarak takdim edilen yazıyla durum Erzurum Valiliğine arzedilmiş olmakla beraber, Bakanlığımızca da bu hususta gerekli müzaharetin gösterilmesini, gerekenlere emir vermesi hususunu arzederim. Bayındırlık Bakanı»

Erzurum Valisinden

Erzurum İl Jandarma Komutanlığına...

«19 Ekim 1966

1 — İspir İlçesi Süleymanbağı köyü civarında Karayolları tarafından yapılacak olan köprüye Norgah köylülerinin mani olmak maksadıyla taş ve sopalarla, giden ekibe mukavemet ettiklerine dair ya-

zı suretl Ilişiktir. Durumun ayrıca Karayollarından makamınıza telgraflarla ihbar ve şikayet edildiği anlaşılmaktadır.

2 — Karayolları memurlarının görevlerine mani olmak, mukavemet etmek ve tecavüz etmek gibi ortada bir durum mevcut olduğuna göre mütecasirler hakkında kanunî muamele yapıp adalete teslim etmek icabederken hiç bir muamele yapılmadığı anlaşılmaktadır. İlçe zabıtasının olaya el koyup tahkikat yapması ve suçluları adliyeye teslim etmesi gerekmektedir. Tahkikatı yapacak ve gerekli tedbirleri alacak yeteri kuvvet İspirde mevcuttur. Evvelâ İspir zabıtasının olaya el koyup tahkikat sırasında bir hadise çıktığı takdirde veya çıkmasına kanaat getirilir ve zabıtanın takviyesi icabederse ondan sonra takviye istenmesi gerekir.

3 — 3 Ekim 1966 gün ..... sayılı yazılı emirde de açıkça belirtildiği gibi kanunî muamele yapılması istenmiştir. Kanunî muamele bir hadisenin zuhurunu önlemek veya mukavemet ve tecavüz gibi bir adli suç meydana geldiği takdirde mütecasillerini tesbit ve adli makamlara teslim etmektir.

Makamınıza ihbar edilen olaya el koyup gereğinin yapılmasını ve bu yolla ilgili dairenin gereğini yapmasının sağlanmasını rica ederim.

Erzurum Valisi»

İspir Kaymakamlık Makamından
İl Makamına - Erzurum

10.9.1966

«Karayollarının 1966 inşaat programında olan Süleymanbağı köprüsünün yapımına aşağı Norgah mahallesi mümanaat etmiştir.

Durum mahallinde Incelendiğinde; aşağı Norgahlıların arazi, mer'a ve mahalle yolu gibi sebeplerle köprüyü yaptırmak istemedikleri anlaşılmış, inşaata kat'i surette rıza göstermediklerini beyan etmişlerdir.

Köylüyü ikna mümkün olmamıştır. Köprü bu yıl yapılsa dahi ilerde bu köprüden geçişe mani olacakları da anlaşılmaktadır. Diğer yandan köprü, programlı işlerden olup yapılması da gerekmektedir. Köprünün yapılmasıyla bir çok köyler geçişe kavuşacağından programlı bu işin yapılmasının faydalı olacağı muhakkaktır.

Gereğine emirlerinizi arzederim.»

«Artık tahammülümüz kalmadı...»

16.9.1966 tarihinde İspir telgrafhanesinden «Başbakanlık Yüksek Makamına» YILDIRIM bir tel vurulur. Süleymanbağı muhtarı ve halkının imzalarını taşıyan yıldırım telden anlaşıldığına göre, Süleymanbağlılar da siz okuyucular gibi sabırlarını tüm yitirmiş.. Oysa ben, bu yazışmaları tamamen özetledim. Aslı, güreş tefrikası gibidir, seçme yapıp derledim, kuşa çevirerek. Ama sıkın dişinizi de telgrafı okuyalım :

«1965 yılı köprümüz yapılacaktı. Yapılmadı. Mevsimler çok soğuk diye 1966 yılına devredildi bu durumda halen başlanmadı aynı giden sene gibi bizleri oyalandırmakla bu durum karşısında halkımız endişe içinde olduğunu bir daha hatırlatırken 9.12.1965 tarih 3.3.1966 tarih bakanlıklar kuruluna durum açıkça beyan ederken yakından bizleri azıcıkda acımanızda lüzumludur karşımızda dev gibi köyün olduğunu Norgah aynı onyedinci asırda yaşamış insanlar

gibi hareket etmektedir hükümet tanımazlar bizlerin yolunu kesmek dövmek hakaret yapmak arazimlzi cebircilikle hayvanlarına yaymak canımıza kastetmekten geri kalmayarak sanki yirminci asırda yaşamıyoruz arzumuz köprümüzün yapılması eğer devletimiz bu köylerle başa çıkamazsa bizlerde haliyle Norgah köyünü hökümet bilelim ve boyun eğelim yoksa köyümüzü kaldırın artık tahammülümüz kalmadı»

Telgrafın tellerinde kuşlar yok...

Telgrafın tellerine artık kuşlar konmamaktadır. Öylesine bir sallantı içindedir ki teller, sormayasız!. 10.10.1965 tarihinde Erzurum telgrafhanesinden «Bayındırlık Bakanlığı - Ankara» ya şu acele tel çekilmektedir :

«Erzurum İspir kazası Norgah belediye hududları dahilinde Süleymanbağı önünde karayollarınca yapılması kararlaştırılan köprü inşaatı civar köylerin birbirlerine düşmesine ve aralarında ihtilafa yol açmıştır köprü inşaatına başlanması halinde çok müessif hadiseler olacak ve arada bir kaç şahıs ölmek ve bir kaç aile mağdur olacaktır inşaatın durdurulması için gerekli mercilere müracaat yapılmış ve bir netlce alınamamıştır bu itibarla acilen köprü inşaatına başlanmamasına müessif hadiselere meydan verilmemesi için karayollarına ve vilâyete acilen emir verilmesini ve bu işe bir hal çaresinin temin buyurulmasını saygıyla arzederim..... norgah belediye başkanı»

Norgah nire? İstanbul nire?

ELT - Bayındırlık Bakanlığı - Ankara
8.11.1966 - İstanbul telgrafhanesi

«Erzurum ispir kazası norgah köyüyle süleymanbağı köyü arasında çoruh nehri üzerinde köprü yapılmasına karar verilmişti köprünün norgah tarafına konan çenesi ve köprüye gidecek yol tapulu arazimizden ve meramızdan gitmektedir ilerde bu hal bugün olduğu gibi iki köy arasında müessif olaylara meydan vereceğinden arazimiz istimlak edilmeden köprüye başlanmamasını istanbuldaki 500 norgahlı alıçlı mahallesi namına arzeder ilerde çıkacak büyük hadiseyi şimdiden hatırlatmayı vicdani borç biliriz»

Güzel yöneticiler merhaba...

Karayolları 12. Bölge Müdürlüğünden, Bayındırlık Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğüne — 7.12.1966

«Bölgemizce, Süleymanbağı köprüsünün yapılmasına başlanmış olmasına rağmen Norgahlılar yeni bir köprü yeri teklifleri üzerine 3.12.1966 günü Erzurum Valisi ve Bölge ilgilileri Norgah ve Süleymanbağı köylerine giderek:

a — Norgah ve Süleymanbağı halkının anlaşabileceği bir köprü yeri aranmış fakat bir anlaşma mümkün olmamıştır.

b — Bunun üzerine mahallinde herhangi bir olaya meydan verilmemek üzere Süleymanbağı ve Norgahın üç mahalle muhtarı 5.12.1966 günü vilayette toplanmak üzere davet edilmişler, burada, anlaşabilecekleri bir yönün tesbitine tavassut edilmiştir.

c — Mezkûr tarihte gelen muhtarlar köprü yeri hakkında gene bir anlaşmaya varamayınca durum bir tutanakla tesbit edilmiştir.

d — Köprü yapımı devam etmekte olup halatlar gerilmiş bulunmaktadır.

Bu hususta ki emirlerinizin acilen bildirilmesini rica ederim. Bölge Md.»

Devlet vardır...

«Karayolları 12. Bölge Müdürlüğüne, Karayolları Genel Müdürlüğü Köprüler Daire Başkanlığından şu yazı gönderilir cevaben :

«1 — Süleymanbağı köprüsünün inşaasına, başlamış olduğunuz yerden devam ederek süratle ikmaline,

2 — Köprü yerinin yeni teklif edilen yere kaydırılması, gerek köprü açıklığının fazlalaşması ve gerekse inşaat zorluğu itibariyle uygun olmadığına bilginizi,

3 — Bugüne kadar geçen muhabere ve cereyan eden uyuşmazlığın esasen tam olarak müsbet şekilde hallinin mümkün olmadığı sabit olmakla, uzun zamandanberi gerek idaremizi ve gerek idari makamları fuzuli yere işgal ve taciz eden bu iş için bundan böyle hiçbir mütalâaya lüzum olmadığını bilginize önemle rica ederim. Daire Başkanı»

Netice endişe verici durumdadır..

Erzurum Karayolları 12. Bölge yöneticilerinin bütün açıkyürekliliklerine rağmen, çabalarına rağmen işler iyi gitmemektedir. Barışı sağlamak için gösterilen uğraşılar, azgın Çoruh sularına kapılıp gitmektedir. Amma, köprü yapılacaktır. Devlet vardır, devletin var olduğunu isbat da köprü yapımcılarına düşmüştür!.

12. Bölge Müdürlüğü, köprüyü program süresi içinde bitirmeyi başlıca görev bilmektedir. Ama karşılarına taşlar, sopalar çıkmakta, güvenlik kuvvetleri ise demokrasi gereği (!) ortada görülmemektedir.

Bölgeden, Genel Müdürlüğe gönderilen telgrafta şöyle denilmektedir:

«..... Norgah nahiyesi sakinlerinin bölgemiz elemanlarının işlerine engel olmaları için gerekli emniyet tertibatının alınmasıyla ilgili olarak Erzurum valiliğine ispir kaymakamlığına ..... tarihli telgrafımızla bildirilmiş ve gerekli emniyet tertibatının alınarak şantiye yerine gitmemizin sağlanması istenmişti stop valilik ise muhteiif yazılarıyla ispir kaymakamlığına asayişin teminini istemesine rağmen gerekli ortam temin edilememiştir stop son olarak merkez jandarma komutanlığı nezaretinde jandarma kuvvetlerinin yardımıyla inşaata girmeye teşebbüs ettik fakat norgah sakinleri kadın ve çocuklarla yolumuzu kestiler stop netice endişe durumdadır stop neticeye varılması için içişleri bakanlığı nezdinde gerekli teşebbüse geçilmesi ve neticenin bölgemize bildirilmesi emirlerinize arzolunur»

«Her türlü çabalara rağmen...»

Telgraf tellerinden Başkent Ankara'ya Erzurum İspir İlçesine bağlı Norgah Bucağının Süleymanbağı köyü muhtarı ve halkının imzalarını taşıyan ve Başbakan Süleyman Demirel'e şu yıldırım telgraf gelir:

«Süleymanbağı köprüsü için vaki müracaatlarımızla hükümetimizden ve bizzat sizden köprünün yapılması için verilen emirleriniz vilâyetimiz erzurum ve kazamız ispirde hasır altı edilmiştir karayollarının her türlü çabalarına rağmen köprümüz yapılamamak-

tadır karayolları vasıtaları köprünün malzemesiyle yüklü gelerek norgah aşağı mahalle halkının tümü tarafından geri çevrilmekte buna da hiçbir işlem ya pılmamaktadır müktesep hakkımız olan bu davamıza yüksek emirlerinizi 600 nüfuslu köyümüzün istikbali için istirham ederiz.»

Gerginlik son haddinde...

Gerginlik son haddine gelmiştir. Norgahlılar, senatörlerine, milletvekillerine, bakanlarına tel üstüne tel çekmekte inşaatın bitlrilmemesi için tavassutlarını ve «verdikleri sözü tutmalarını» haklı olarak istemektedir. Her yandan baskı başlamıştır. Malzeme, jandarmaların güvenliği altında çekilmekte, Süleymanbağlı yetmişlik nineler, küçük küçük bebeler sırtlarında çimento torbalarını yılmadan taşımaktadır inşaat mahalline.. Erkekler demirleri çekmektedir.. Diz boyu çamur içinde, kadınlar, erkekler, çocuklar, sırtlarında, hayvan sırtlarında durmadan, dinlenmeden malzeme taşımaktadır. Kurtuluş savaşında da insanlarımız, halkımız böyle değil miydi? Ama şimdi düşman yok karşıda, anlaşmazlık var, fukaralık var, ekonomik düzensizlik var, toprak anlaşmazlığı var.. Oysa bu canım insanlar, tutup birbirlerine kızıyorlar!. Bakarsınız gün olur kime kızacaklarını da öğreniverlrler..

Ve efendim...

Ve efendim 1966 yılının son günü köprü bitmiştir. Altı yıl sonra!. Ve efendim bir takım insanlar, devlet görevlileri gözden ırak, doğuda uygarlık, hizmet yarışındadır, nasıl öpmem gözlerinden? Köprüler yapılıyor, yıllarca uğraşılarak. Neden mi? Bebe-

ler doktora kavuşsun, ölmesin diye... Bu, 56 metre uzunluğunda bir köprünün öyküsüdür.

Çabuk bana bir iğneci...

Hastaneye gittim yeniden... Yola çıkmam gerek.. İlâçlar aldım eczanelerden.. Kar diz boyu, böbrekte olmaz olasıcası taş.. Kıvrandırır adamı.. Nasıl kıvrandırır hemi de, çekenler bilir.. Siirt'e ulaşmam gerek. Yol hali bu ne olur ne olmaz, tedbir gerek..

Otomobil, karlı yollara Siirt yöresine vurdu burnunu.. Abbas yolcu.

BİR SÜNNETÇİ İMDADIMA YETİŞTİ!.

TİPİ savuruyordu Hınıs'a ulaştığımda. Selâm ettik eşe dosta. Ver elini Varto. Gelirim demiştim bir haftaya kadar.. Sözde durmak gerek.. Gelirim denilince gelinmeli; insanların insanlara güvenini yitirtmesi namuslu iş mi ola?

Ters V biçimi tahta barakalar, barakalarda günlük yaşantısına dalmış Varto'lular.. Tahta Varto.. Dağ köylüleri dert yanmada, unutulduk diye.. Tek göz tahta dam yetmiyor tabii, yetmeyince Varto'lular ek odalar yapmışlar o barakalara.. Kap kacak, odun modun koymak için.. Nitsinler?.

Ölülerinln; artık etlerinin kemiklerinden ayrıldığı Varto'da pek kalamadım. «Unutma bizi, unutma.. Boş koma bizi..» sesleri kulağımda, havada sallanan nasırlı eller gözlerimde..

Soğuk terler

Muş, yaşamasız ışıklar içinde.. Yağmur dökülüyor sicim gibi. Şehire girip bir iğne yaptırmak var amma, bırakmazlar sonra, Bitlisi tutmak iyi olacak.. Sancı başlıyor hafiften, yol boyu hap yutup durdum, yahut «hapı!.»

Yol bozulmuş kardan - kıştan.. Yol mu dayanır? Muş - Bitlis arası kar serpelemeye başladı, arttı, arttı, hızını alamadı daha bir arttı.. Aracın hızını ister istemez seksenden on'a düşürdük!. Bir metre ötesini görmek mesele..

O hayın Rahva boğazı yine ihanetler içinde! Çok kaldım bu boğazda, tipide, buz dolabının buzluğunda kalmış ete dönmeme ramak kalmıştı.. Amma, herşeyin «vız gelip, tırıs gittiği» zamanlardaydı o... Geçti..

Rahva, ardınızda kaldı, sağa vurduk, Bitlis boğazına.. Ellerim böbreklerimde, gözlerim kilometrede.. Sağ yanda, boğaza daldıktan sekiz dokuz kilometre sonra, Genco Mantalman'ın evi olacaktı. Hani yerden bir metre yükseklikte bir göz dam altında yirmidört kişinin yaşadığı yerin sahibi, Genco Mantalman.. (*)

Nasıl tipi bu?. Bitmiyor, gidemiyoruz.. O yarım saatlik yolu, asırmış gibi aştık. Kör kandil bir ışık.. Şoför, direksiyona abanmış bakıyor. Birden bağırdı:

«Kurtulduk..»

Bitlis çarşısına girince Belediyenin önünde atladım arabadan. Kahveye dalıp seslendim, «Aman bana bir iğneci, durman.. Bir de terzi Selahattini..»

Kimisi gocuğumu alır, kimisi papağımı.. Başıma üşüştüler, merakla sorarlar n'oldun diye.. Dört kişi seğirtti kahveden, beş dakikaya kalmadan bir iğneci geldi, ardından kadîm dost Selahattin.. Geçtik bitişik binaya, kollar açıldı, amma yer mi kaldı iğnelerden? Gömgöv damar boyları. Şey, iğneci dost da sünnetçi imiş! Eli hafif mi hafif. Ne var ki, bütün

(*) Bak: Gide Gide : 8

hamleleri boşa gidiyor, iğne direniyor damara girmemek için!. Haydi ver sağ kolunu.. Ona da yeni hamleler, ak ilâç kırmızı oluyor.. Yarısı içeri, yarısı dışarı!. Rahatlıyorum.. Kahveye gidip yandan çarklı çaylara vuruyoruz kendimizi.. Siirt'ten çoktan gelmiş arkadaşlar araçlarla.. Bitlis'li dostlar bırakmak istemezler.. Amma işimiz var Siirt dağlarında.

Kar gide gide artıyor Bitlisin göğünde.. «Bırakmayız bu havada» diyorlar, «Gitme kal.. Yarın gidersin..»

Kar aydınlığında salıverdik arabayı Siirt yöresine.. Yarım saat sonra karlar geride kaldı.

İlk kez 1953 yılında geçtim bu yolları. Yeni yapılıyordu.. Dağların nasıl, nasıl devrildiğini, kayaların helva gibi nasıl parçalandığını iyi bilirim, konuk olmuştum şantiyede.. Sonraları kaç kez geçtim, unuttum sayısını.. Kekliklerin fariçleriyle hangi yamaçtan suya indiklerini, dağdaki çiçeklerini, sularındaki balıkları, koca gagalı kartallarını göklerde iyi bilirim..

Siirt

Geldim Siirt'e. Gürül gürül yanıyordu konuk evinin sobası. İliğim kemiğim bir güzel ısındı. Sancı ha geldi, ha gelecek diye dar ettim sabahı.

Sabah vali ile dolaştık Siirt'i.. Botan asma köprüsüne gittik. Yağmur iniyordu alabildiğine. Aksilik buna derler.

Hani gazetelerde okursunuz, bilmem ne çetesinden, bilmem kim müsademe sonunda yakalandı diye. Bunların çoğu Siirt cezaevindedir. Tanışlarım var içlerinde.. Gidip ziyaret edeyim dedim. Suskunluk içinde hepsi.. İstanbul'lu savcı dosta selam ede-

rim, tuttu önceden aldığı tedbirler! Ne yapalım, biz de dışardakilerle konuşuruz dedim, içimden!

Yağmur... Yağmur..

O gün öğle üzeri bir kaç dostla buluşacaktık. Sonra katırla altı yedi saatlik bir yolculuğa çıkacaktım. Sayın vali, öğle yemeğine bırakmadı. Kıramadım, ama sözleştiğimiz saat geçiyordu dostlarla. Tam kapıdan çıkarken bir dost geldi, «Şimdilik kalsın bu iş» dedi.. Hak verdim. Daha ilerde bir başkası, hem küm etti «Kurban oliyk beg» dedi.. «Yağmir çok yağir.. Islanırsın, harab olursun. Sonna»

Herkes haklı.. Hem valinin arabasıyla gez-dolaş.. Hem yemek ye başbaşa.. Hem arkandan bazı jeep'ler eksik olmasın, elbette «sonra» derler adama..

Koyun postuna sararlar..

«Katırın üstündeyken gelse sancı n'apardık?» dedim arkadaşa.. «Bir koyun keserler, yüzerler, derisini hemen sıcak sıcak sararlar beline, sonra kazana sıcak su doldurup oturturlar içine sancı geçinceye kadar.» Dedi.

Böyle geçirirlermiş böbrek sancısını!.. Tekrar dönmek üzere ayrıldım Siirt'ten. Akşama ulaştım Diyarbakır'a.. Güm diye vurdu bir ağrı.. Soğuk terler boşandı, gece.. Atladı.

Saat bire doğru kendimi yerde buldum, tam topaç olmuşum.. Nere gidersin, elbette her ay tıkır tıkır para ödediğim Sosyal Sigortalar hastanesine..

Güzeldir yapı olarak hastane.. Ama ne var ki, nöbetçi kapıcılar derin uykularda oluyor!. Zili duy-

muyorlar bir türlü!. Çizmeli ayaklarınızı zil niyetine kullanıyorsunuz, kızıyorlar onlar da.. Halimizi anlattık.. On dakika sonra uykulu bir hanım bacı geldi. Yanımdaki iki ampulden birisini verdim. Çekti enjektöre «Aç kolunu» dedi. Açtık.. Ha babam dürtükler şırıngayı... Damarı sıkacak ne lastik, ne de bir tedbir.. Yedi sekiz kere kakaladı.. Damarı rı buluyor gibi oluyor, kan geliyor enjektöre, gelgelelim sıkmaya başlayınca o morluktan da öteye gitmiş kolum balon yapıyor!. Haydi diğer kola.. Orada da aynı işlem!.

«Bacı..» dedim.. «Bacı.. Dayanamayacağım.. Doktor yok mu burada?»

Varmış.. Gitti.. Gitti ama gelmez.. Neden sonra geldi uykulu - salına salına.. «Doktur dedi ki.. «Ne dedi söyle çabuk, ölüyorum..»

«Çek pantulunu, kalçadan yapacam, kalçadan yapıver dedi doktor..»

İlk kez yitirdim kendimi, ama acıdan.. Basın kartımı çıkarıp «N'olur götür şunu doktora» dedim.. Başladım topaç olmaya!

Sanırım doktor, Muş'ta falan oturuyordu! Neden sonra gelebildi!.. Ben ister miydim, tatlı uykusundan etmeyi?.. Ne edeyim, bunu yaptıran ufacık bir taş, kanallardan mesaneye doğru inen.. Soğuktan, sallantıdan..

Doktor kızdı o bayana.. «Dök» dedi. «O ilâcı dök, boşalt.» kanı pıhtılaşmış mayii boşalttı kadın. Son ampulümü verdim. Tam çekerken enjektöre, elinden düşürüp kırıverdi!. Tam bir saat olmuş hastaneye geleli.. Yitiriyorum kendimi ara sıra.. Doktor kızıyor bayana.. «Nerede acil ecza dolabı» diyor..

«Yok» diyor hastabakıcı bayan.. «Ne yoku kızım? Ne biçim hastane bu?» Ö biçimmiş anlaşılan.. Kayboldu doktor.. Gitti gelmez.. Başhekimin odasının anahtarını aramış bir süre, sonra dolapları, sonra çekmeceleri falan karıştırmış, bir ampul bulabilmiş, homurdanıyordu odaya girdiğinde.. Dikkatlice çekildi ampul, hastabakıcı yeniden hamle etmeye başladı, tam bu sırada doktor sordu :

«Kızım, kolu sıkmak için lastik de mi yok?»

«Yok.» cevabını aldı hastabakıcıdan! Gece bekçisinin kemerini çözdük, kol sıkıldı? Neyseki bu sefer doktor nezaretinde başladı hamleler, defalarca.. Keşke katır sırtında tutaymış sancı, insan öldüğüne yanmaz.. Halkım gibi ölüyorum dersiniz.. Doktorsuz, ilâçsız, dağ başında..

Sonradan öğrendim. Doktor yeni gelmiş hastaneye.. Diyarbakır hastanesinde doktor kalmayınca, bir telgraf emriyle ve iki ay geçici görevle adamcağızı İstanbul'dan apar-topar getirtmişler bu hastaneye, oradaki sosyal sigortalar hastanesinden!.

Beterin beteri var..

Beterin beteri var deyimini, artık bundan sonra daha iyi anlayacaktım. Konuk evinde, sabaha karşı, o tarifsiz acıyla fırladım yataktan..

Dar attılar 7. Kolordu hastanesine.. Gece, 7. Kolordu Komutanı Korgeneral Faruk Güventürk, «Şimdi yatırayım hastaneye, böyle gitmez bu iş» demişti.

Aklıma geldi Güventürk'ün bu sözleri.. O gece Güventürk paşa, bizi kapıya kadar uğurladıktan sonra «denetlemeye çıkmış» sabaha karşı dönmüş evine.. Sade bir vatandaş olarak başvurdum askeri has-

taneye.. İki dakika sonra, açılan bir subay kovuşunda evimdeki döşekten rahat bir döşekte yatıyordum. Bir assubay ilk hamlede buldu damarı, ilâcı boşalttı. Sonra alt kata indirdiler. Küvet sıcak suyla doldurulmuş, tertemiz havlular.. Daha sonra tahliller v.s.

Akşama doğru Karayolcu arkadaşlar gelip buldular. Diyarbakırlı meslekdaşlarım da geldi.. Ankara'ya uçakta yer bulundu.. Ankara bürosundan arkadaşlar bekliyordu alanda.. Ankara Sosyal Sigortalar hastanesinde yerimiz ayrılmış!. Vurduk kafayı.

Dilimizde bir türkü :

«Şu gurbeti benim için yapmışlar
Direğini ne kuvvetli çakmışlar
Ölüm ile ayrılığı tartmışlar
Elli direm fazla gelmiş ayrılık»

Odamın penceresinden gecekondular görünüyor.. Geceleri, titreşimler içinde ışıklar.. Binlerce insan bu «ev» denilen yerlerde.. Köyden şehire «terfi» eden Anadolu insanları!

Bir yetkilinin gecekondular hakkındaki sözlerini hatırlıyorum :

«Ankara'da % 59, İzmir'de % 33, Adana'da % 45 oranında gedekondu olması konut problemlerinin bütün önemini ortaya koyuyor. Yakın bir gelecekte, 25 milyona ulaşacak olan şehir ve kasabalarda karşılaşılacak 12.5 milyonluk gecekondu konusu, durumun dehşetini belirtmeye yetmez mi?»

Kırk yaşını, o gece gecekonduları seyrederek devirdim. «Gezilerde hastalanıp, hastanelere düşecek adam mıydık?» acısı bir yana, böbrek sancısından daha acı, acılar izledi birbirini, bir ben bilirim.

Bütün bunları, kişisel acılar unutmak gerek.. Ye-

niden yollara düşmek gerek.. Daha güzel Türkiye olsun diye. Halkın insanca yaşaması için, didinmek gerek. Tükeninceye dek..

Portakal.. Portakal...

Posof uzak.. Posof'un il lle, ilçelerle sekiz dokuz ay ilgisi - ilişkisi kesilir kışın, kardan.

Bir kız bebesi hastalanır.. Yanar alev alev.. «Portakal» der.. «Portakal..» Ararlar Posof çarşısında.. Yok.. Kimde ola? Kaymakamgillerde... Okul müdürügillerde.. Komutangilde..

Varırlar kapıya.. Hal böyle böyle derler.. Onlarda da yokmuş..

Güneyde dağlar gibi yığılıdır portakallar.. Kimi zaman ineklere yedirirler de sütleri portakal portakal kokar.

O, Posof'lu kız bebesi «Portakal... Portakal» diye diye yumar gözlerini.

Elazığ toprağında, üç yaşlarında Ali Karaduman da hastalanmıştı bıldır. Fırat azgın akıyordu. Sal geçmedi karşıya, akşama doğru zorla çıkabildiler Malatya topraklarına.. Kamyona bindiler. Vardılar Malatya'ya. Malatya'da doktora.. Ama Ali yaşamıyordu ki..

Köprü olsaydı, kimbilir, Ali ölmeyecekti, Ali'ler ölmeyecekti..

Namuslu genç eller, genç yürekler Türkiye'de; doğu'da, batı'da, kuzey'de, güney'de daha güzel Türkiye için çalışmaktalar her şeye rağmen.. Bakmayın, halk, komşu köye kızıyormuş.. Varsın kızsın.. Neler neler öğrenildi yıllar yılı? Neler neler.. Gün olur Anayasa'yı belledikleri gibi, olumlu, olumsuz, uygar, yıl, saygı, savcı, dilekçe, söylenti, yararlanmak, uygun,

kelimelerini belledikleri gibi, asıl kime, neye kızılması gerekeni de belleyecekler..

Ve korkusuz yaşayacaklar..

Silvan'da bir siyasi, kahveyi dolduran köylülere sormuştu:

«Toprak reformu istiyor musunuz arkadaşlar?»

Ayağa kalkan bir köylü «Hayır» diye bağırmıştı.. «İstemiyoruz, bir avuç toprağımızın üstünde, canımızdan, malımızdan, ırzımızdan güven yok... Bize güven sağlayın toprak reformundan önce, buna yaşamak denmez. Önce korkusuz yaşamak istiyoruz. Elbette bundan sonra reform da isteyeceğiz.»

Genç, namuslu ellerde Türkiye daha güzel olacaktır.

Binlerce insan yollar açmada, köprüler kurmakta.. Kalemler, yazılar yazmada.. Bebeler ölmesin diye, güzel günler tez gelsin diye..

AÇLIKTAN... AÇLIKTAN!..

SÜRÜNÜR gibi geldi kerevete.. «Sabahın hayırlı olsun anam» dedim.. Başını salladı...

60 yaşındaymış Hatice Şahin. Saçları ak ak dökülüyordu yemenisinin kenarından.. Çoluk çocuğundan anlatıyordu, «Bir de topal oğlan var..» dedi.. «Topal oğlan. Fink topalı. Fink topalı..»

«Nasıl oldu o?»

«İşte yemişlermiş, topal olmuş çocuk. Kıtlık vardı, fink ekerlerdi ondan yidi topal oldu oğlan. Ne yapsın çocuk? Açlıktan! Açlıktan!.. Yidi fingi, açlıktan! İşte hal böle böle...»

Sustu.

.....

Anamur'un kuzeyinde, Naldöken dağlarının güney eteklerinde, Karadiken dağının batısında bir köy vardır, Karaçukur. Ormanların arasında. Adı gibi, çukurda.

Anamur'dan bir jeeple yola çıkarsınız Kalınviran, Orhana, Ovabaşı köylerini geçersiniz. Köşşek bükünün oradan Yarukdeğirmen'e varılır. Heygeldi gediğini aşıp Yapma sırtından kıvrılır yol. Şahinali suyu şırıl şırıldır, ormanın içinde .Alasay mezarlığı.. Eğri çam esiği, sonra Yenisu suyu.

Çataloluk, namı diğer Sarıdana köyü.. Akseki mevkii, Çamurluca suyu, Yağlıdere suyu, Sıraca beleni derken yol, Kükür köyüne döner sağdan. Kumluca konağı, El yaylağı düzlüğü ve suyunda üşürsünüz, serindir buralar, yel eser haşmetli. Gelinsini mezarlığına gelince yol burada ikiye ayrılır. Sol, Filir köyüne götürür sizi, sağ yol ise yayla yoludur.

Filir'in ilerisinde yeniden ikiye ayrılır jeep'ir seke seke sıçrayıp ilerlediği yol, soldan Yivil köyüne gidilir. Daha aşağılarda Karaçukur köyü.

Filir'in ilerisinde Bodeyme, Uluyat köyleri vardır Mastan dağlarının eteklerinde..

Kıvrıla kıvrıla yükselir bu keçi yolu. Anamur, denizden on metre yüksekliktedir. Kuzeye doğru vurunca yola, yarım saat sonra dağlar başlar. Melengiç, yabanî zeytin, çınar, sulak yerlerde ardıç ağaçlarıyla kaplıdır tabiat..

Eğer hava açıksa, denizden yana bakın, sisler arasındaki ada Kıbrıs'tır..

Kırmenekşesi, Salep çiçekleri, yabanî Sümbüller tarifsiz bir renk cümbüşü içindedir.. Zaman zaman, ağır ağır başını çeviren köşşek* leri görürsünüz, sevimli.

Yivil'e varmadan...

Ecel terleri döke döke, mümkün mertebe yaklaştık Karaçukur'a.. Teker, uçurumdan kaydı kayacak.. Kaymadı da vardık o düzlüğe.. Sırt çantasını yüklendim.. Zorlu bir iniş başladı dağdan aşağı. Kırkbeş dakika sonra Karaçukur'un ilk evi göründü, bir köpek lâf olsun diye ürüdü!.

* Köşşek: Deve yavrusu

İkinci evin hizasına gelince dermanım kesildi, çiti itip merdivene geldim, derin bir nefes aldım sırtımı ağaca dayayıp.

Kerevete çıktım...

Kerevete çıktım. Kapı açıktı tek göz damın. Başımı uzattım, karanlık, gün içinde!. İki çocuk çul döşek yatıyor. Fırladılar beni görünce..

«Korkman» dedim.. «Korkman bebeler. Babanız, ananız nirde ola?»

Oğlandı biri, yedi sekiz yaşında. Başı sarılıydı. Kabakulak olmuşlar evcek, kardeşleri. Hepsi yatıyordu.. «Yoklar amca» dedi kulağını tutup. Sonra içten bir «ooooffff» çekti. Sancı gelmiş kulağına. Bacısı hemen iki parmak kalınlığında bir minder çıkardı kerevete. Serdi yere.. Bir üçüncü çocuk da fırladı çul döşeğinden!. Kuşkulu ve meraklı üç çift göz bakıyordu gelenlere.

«Bebem» dedim.. «Fink var mı burada, ekili fink var mı?»

Kabakulaktan daha büyümüş kafasını salladı, burnunun ucuyla öteleri gösterdi. Bacısı içeri girdi, bir avuç fink getirdi.

Kara tohum

Mercimekten biraz ufak, yamru yumru bir kara tohumdur fink. Anamur'un Karaçukur, Uluyat, Bodeyme, Yivil, Sarıdana, Karakilise köylerinin orman içinde yaşayan, kendi deyimleriyle «zilletlik içinde» olan fakir sakinleri, arpa, yahut yulaf, yahut buğday ile karıştırıp un ederler finki ve yerler. Ne var ki, bu karışımda finkin dozunu kaçıranların ayak damarları, sinirleri zamanla çekilir ve bunlar topal olurlar. Sefilliklerine sefillik katılır topallık başlayınca.

Vurduk Anamur'un dağlarına...

Anamur'un içi, baharın portakal çiçeği kokar, portakal kokar.. Anamur ile deniz arası üç kilometredir. Karaçukur köyü saatler ötede dağların arasında, çukurda. Kerevete oturur oturmaz teypi açtım. Sordum fink denilen nesneyi çevremdekilerden. Sonra, dereden tepeden, geçimlerinden, sağlıklarından, dünya ve ahret işlerinden, Başkan Johnson'dan, ikili anlaşmalardan, yağlarından ballarından..

Kerevet sohbeti

«Anlat bakalım şu fink işini amca...»

«Mln evvel minel ahirde bu köy fink ekmezidi. Orman işletmesi dışarlardan çalı kestirmiyoru ve ebemizden ve dedemizden kalma ekeneklerimizi ektirmeyiverdiler. Bu devir biz de toprakların gıdasız yerlerine bu fingi ekmeye mecburi kaldık. Bu devir yedik topal olduk, Yok, bir mümkünümüz yok. Halimizi hernekadar arzettiysek Ankara'daki hokümat bizim burada sefillik çektiğimizi ne bilsin? Hiç bilemez. Hiç bilemez. Hiç bir tanemizin halini bilemez..»

«Ne zaman ekilir bu?»

«Aynı, yağışta ekilir.»

«Buğday gibi?»

«Ekimde, ekimde. Aynı buğdayın, arpanın ekildiği zamanda ekeriz, aynı yolarız çekeriz, harmana, süreriz götürür değirmende öğütür yerlz.»

«Birşeyle karıştırmıyor musunuz?»

«Karıştırsak da yine topal eder, karıştırmasak da topal eder.»

Bir kadın : — Gıdalı.. Gıdalı..

«Hülâsa her bi şeyle topal eder.»

Kadın : — Gıdalı.

Türkçesi : Fiğ
Halk dilinde : Fink
İngilizcesi : Vetch
Latincesi : Vicia sativa

Fiğ baklagiller familyesine dahil bir bitkidir. Tohumlarına da halkımız fiğ der. Daha çok hayvan yemi olarak kullanılır. Memleketimizin hemen her yerinde yaş ve kuru şartlar altında yetiştirebilir. Amerikada ve Avrupa memleketlerinde de hayvan yemi olarak kullanılmak üzere yetiştirilmektedir.

Tam karşılığı latince «Vicia Sativa» olan fiğ'in daha bir çok varyeteleri vardır. Bunlar arasında «Vicia Wicia Norvonciencis» gibileri sayılabilir. Ayrıca Lathyurus denilen baklagiller familyesi de tohumlarının toksik etkileri bakımından «vicia»lara benzerler. Lathyrus'lar türkçeye «Bırçak» olarak daha iyi tercüme edilebilmektedir. Gerek vicia'lar ve gerekse lathyrus'lar yekdiğerlerine çok benzerler. Bunların tohumları da şekil itibariyle yekdiğerine benzediklerinden halk hemen hepsine bırçak, fink, fiğ gibi deyimler kullanmakta ve sebep olduğu zehirlenmelere de «Bırçak zehirlenmesi» demektedir. Bu defa Anamur civarındaki olaylar dolayısile bir de «kara tohum» deyimi kullanılmıştır.

Baklagillerin hemen hepsinde ve bilhassa «vicia» ve «lathyrus» dediğimiz türlerinde bulunan zehirli maddeler insan ve hayvanlarda «Lathyrism» ve «Cicerism» denilen zehirlenmelere sebep olmaktadırlar. Bırçak zehirlenmesini bir lathyrism olayı olarak tavsif edebiliriz. Kesin olarak çok miktarda fink ile uzun süre beslenen insanlarda görülen bu hastalıkta :

(1) -- Spastk paraplajia (spazmlı felçleri
(2) -- Titreklik
(3) -- İskelette deformasyonlar

görülmektedir. Daha çok «Lathyrus sativus» ve «Lathyrus odoratus» denilen fiğ ve bırçak nevilerinin sebep olduğu bir hastalık olduğu için buna ilim dilinde «Lathyrism» denmiş ise de «Lathyrogenic» baklagillerin hepsi bu hastalığı tevlit edebilirler. Anamur ve civarındaki halk arasında görülen olaylar bu hastalığa ilişkin belirtilerdir.

Zehirlenme çok değişik bitkiler tarafından tohumları yendiğinde ortaya çıktığı için bu bitkilerin bazılarının latince isimleri şöyledir :

-- Ervum ervilia
-- Lathyrus sativus
-- Lathyrus cicera

- Lathyrus cıymenum
- Lathyrus latifolius
- Lathyrus splendes
- Lathyrus sylvestris
- Lathyrus sphericus

Bütün bu bitkileri türkçemize bırçak ve fiğ olarak tercüme edebiliriz. Aralarında çok az botanik farklar olduğu için halk bunlara genel olarak fiğ veya bırçak der. Bu bitkilerin tohumlarının sebep olduğu araz :

1. Neuro - lathyric araz
   daha çok sinir sisteminde görülen araz, titreklik, felçler gibi.
2. Osteo - lathyric araz

İskelet sisteminde görülen deformasyonlar şeklinde iki gurupta toplanmaktadır. Kemiklerde deformasyonlara sebep olan zehirli madde kimyasal olarak tecrit edilmiştir. Bunun terkibi :

B - (N - L - glutamyl) aminopropionitrile terkibindedir.

Fakat sinir sisteminde tahribat yapan zehirli madde henüz tanımlanmamış bulunuyor.

Lathy, sıska, ince uzun anlamına gelmektedir. Bu hastalığa tutulanlar sıskalaşıp sırık gibi bir hale geldiklerinden lathyrism biraz da hastanın durumunu tavsif eder.

Lathyrus familyesindeki zehirlerden başka vicia familyesinde de «Vicianin» gibi bazı toksik maddeler tesbit edilmiştir. Bunlar da zehirlenmelere sebep olurlar. Bu olaylar üzerine Stockman isimli bir zat 1917 tarihinde geniş araştırmalar yapmış bulunuyor. 1929 yıllarında Güney Avrupada geniş zehirlenmeler tesbit edilmiştir. Young isimli bir araştırıcı bir insanın kullandığı besinlerin yarısı veya 2/3 kadarı fiğ veya bırçaktan ibaret olursa bu hastalığa kısa bir süre içinde tutulabileceğini bildiriyor.

Young, bu zehirleri uzun uzadıya etüd etmiş ve bunların tıpkı afyon, tütün ve koko zehirleri gibi öncelikle merkezi sinir sistemini tenbih ve daha sonra da tahrip ettiğini tesbit etmiştir. Bu zehirler önce refleksleri arttırırlar. Daha sonra refleksler kaybolmağa başlar. Bu toksik maddeler bildiğimiz adi bezelyede de tesbit edilmiştir. Çok bezelye yenilecek olursa yahutta bezelye kaynatılarak suyu farelere sırınga edilirse zehirlenme tevlit dilebilir. Zehirler bir süre sonra sinir hücrelerini ve sinir liflerini dejenere ederler. Bu zehirin küçük dozları dimağ ve murdar ilik üzerinde (sitimulan) etkileyici ve yüksek dozları ise (narkotik) uyuşturucu etkiler yapar. Zehirler ısıya dayanıklı oldukları için yiyecekler pişirildiği veya kaynatıldığı zaman da harap olmazlar.

Doç. OSMAN KOÇTÜRK

HAYVANLARI DA TOPAL EDEN TOHUM...

«Orman köylüsüne iş sahaları açacağız. Orman içinde yapılan kesimlerde, hiç olmazsa her aileden bir kişinin çalışmasına ve sigortaya bağlanmasına gayret edeceğiz.»

Süleyman Demirel
25.9.1965 radyo konuşmasından..

G E Z İ M süresince bütün şikâyetler «İşletme» den idi. Vatandaş «İşletme» den yakınıyordu durmadan. Vatandaş, Orman İşletmesinden şikâyete alışmıştı. Asıl kendisini işletenleri anladığı zaman, daha mutlu olacaklar elbette.

Gıdalı!...

Erkek — (Devamla) : Bizim vatandaşlarımızın hepimizin topallığına sebep olan işletmedir. Başka kimse değildir. Eğer bizim şimdiki hali hazırdaki ekilmiş olan ekeneklerimizi (tarlalarımızı) bize verseler de bir daha ormana girmiyeceksiniz deseler bize, biz ormana da girmeyiz de hiç bir zaman topal olmayız da.

F — Ne dedin anam sen?

Kadın — Gıdalı diyerim fink. Şimdi bir kile arpanın içine iki üç tutum kattın mıydı.

Erkek — Yine topal eder

Kadın — Gene topal eder.

F — Bir kile?

Erkek — Heee. Sekiz kutu.

F — Bir kutu ne kadar?

Sesler — Dört... Beş... kilo eder.

F — Sekiz kiloya dört kilo koyarsanız yine topal eder öyle mi?

Erkek — Deel... Otuziki kilonun içine sekiz kilo koysan yine topal eder.

Kadın — Kuvvatlı.

Erkek — Kuvvatlı.

Kadın — Mala bile fazla versem malı bile topal eder.

Erkek — Harhangi bir hayvanınız ossun, on gün devamlı yedirdin mi malın ayakları eğilebilir, eğilir ayakları. İktidarımız olmadı yiyoruz, iktidarı olan vatandaşımız yemiyoo. Ne yapsın? Ne yapsın?

F — Pekii ana, onu ekmek gibi mi yapıyorsunuz?

Erkek — Aynı... Aynı ekmek.

Kadın — Gıdalı. Aynı bazlama.

F — Bi anlat bakalım, nasıl yapıyorsunuz?

Kadın — Ne anatacağım? Yoğururuz, eleriz, taşın içinde ederiz, oklavayla ederiz.

F — Yufka gibi mi açarsınız?

Kadın — Yufkadan aşağı olur, bazlama. Darı bazlaması gibi...

F — Sıcak sıcak mı yiyorsunuz onu?

Daştan başkasını yiyoruz!..

Kadın — Isıcak da yiyoruz, elimizde çomaşlar gideriz, fukarayık, yoklukluyuk. Ne yediğimizi kimse bilmez. Allahla biz biliriz. Bizim burada geçinmemiz ayaz, bir idara. İdara. İdara. Ne yiyeceksin? Daştan

başkasını yıyoruz!.

F — Eeee?

Kadın — İşte bööle.. Ne yapacaksın? Denize mi kakacaksınız ne yapacaksınız yapın!. Ekenekler ekiliyordu. Daha ekilirken geldi, zabıt tuttu, mapusa, altı aylık bi senelik yatılacak..

F — Kime?

Kadın — Kim ektiyse.

F — Neyi? Ormana?

Kadın — Heyee.. Eski ekeneklere.

F — Kim ekiyorsa alıp içeri tıkıyorlar ha?

Kadın — Tabiiiii..

F — Kaç ay ceza veriyorlar?

Erkek — Altı aya kadar.

Kadın — Altı ay da var.

F — Eeee?

Kadın — Sekiz aylık var, iki aylık da var, üç ay da var. Neyi denk getirirse. Yazıp yazıp veriyoru. Ne edelim biz?

F — Kaç yaşındasın sen anam?

Kadın — Bilmeyom ağam..

F — Bir yetmiş var mısın?

Kadın — Belki varımdır ne bileyim?

F — Kaç çocuğun var?

Kadın — Şimdi hali hazırda 3 oğlum var.

F — Torunlar?

Kadın — Torunlar da var iki üç tane. Onlar da Karaçukur'da oturur, hep hep..

F — Ne tarafta ev?

Kadın — Ahaa, şu depenin orda.

F — Taaa oradan mı geldin buraya?

Kadın — Heye.. O da oğlumun evi, bu da oğlumun evi.

Keçi üzerine tartışma..

F — Peki, hayvan yok mu keçi meçi?

Kadın — Yok.

Erkek — Yok. Hayvanımız mayvanımız yok. Taşıtmıyorlar amca...

F — Haa?

Erkek — Ormana salmayacaksın keçiyi diyorlar, bakımcılar.

F —Eee, doğru diyorlar, ormanı bitiriyor keçi.

Erkek — Tamam, biz de birşey demiyoruzu, tamam.

F — Yani zararsız mı keçi, şimdi dinine imanına söyle..

Erkek — Ormanı kesmessen, keçinin ormana hiçbir zararı yoktur. Kesersen keserle, kesip de yukardan kesip de aşağı indirirsen yer keçi, kesmessen hiçbir zararı yoktur ormana keçinin!.

Kadın — Ormanı maffedecek olan da biziz, maffetmeyecek de biziz deel mi? İşte bu.

Erekk — Ormanı koruyan da vatandaştır.

Kadın — Öyle ya.

Erkek — Orman da vatandaşın, vatandaş da ormanın.

Yine topallık üstüne..

F — O şeyin üstüne, yaptığımız bazlamanın üstüne yağ mağ sürünce daha mı çabuk oluyor topallık?

Erkek — Sovanla sarımsak da çabuk topal eder.

Kadın — Südile.

F — Ne?

Kadın — Süt ile, süt. Heye süt ile.

F — Amca kaç yaşındasın sen?

Erkek — 329

F — Doğma büyüme Karaçukur'lu musun?

Erkek — Karaçukurlu

F — Kaç çocuk var? Kaçı kız, kaçı erkek, en büyüğü kaç, en küçüğü kaç yaşında?

Erkek — Yedi... Üçü erkek, dördü kız. Otuzbeş doğumlu en büyüğü.

F — 1935?

Erkek — Evet 935 doğumlu.

F — En küçüğü?

Erkek — En küçüğü 53 doğumlu.

F — 1953?

Erkek — Evet 953.

Gördüm ki buralarda «Bin» deyimi geçmiyor!.

Yılda kaç para kazanırlar?

F — Pekiii, şimdi senin geçim nasıl? Yılda kaç para kazanırsın?

Erkek — Hiç çalışmam da, kazanmam da!.

F — Eeee, ne içip ne yiyorsun yani?

Erkek — Ne yapalım? Ebemin, dedemin elinden kalmış olan tarlamı, filişimi eksem, bakımcı gelip zabıt yaptıktan sonra ceza almamızı hiçbir imkânımız yoktur.

F — Olur mu böyle şey yav?

Erkek — Bizi daraltan, bizi bu finki ektiren işletmedir. Evet bu bakımcıların ve bu müvendizlerin burda bize yapmış olduğu zulumu, Angaradaki hokümatın bir habarı yoktur. Bilemez hokümat bunu. An-

garada sen bizim burda aç kaldığımızı susuz kaldığımızı, çıplak kaldığımızı sen bilemen, biz kendimizle Allah bilir.

F — Pekii, şimdi tarlan marlan yok mu? Varsa ne kadar ekersin?

Erkek — Tarlam var, son kaldırsam onbeş yirmi kile zahra kaldırırım. 15-20 kile zahraylan dört ekmek yiyemiyoruz. Kaldıramıyoruz bir kere, açlıktan, ne yapacağız? İdareyle yiyoruz. İdare etmesek zaten açıkta kalacaz. Messah memuru tayin etmiş devlet hokümat. Messah (mesaha) memuru, messah. Messah memuru gelip de bizim üzerlerimize tapuladığı, vergi koduğu bir vergili yerleri dahi ektirmiyorlar bize.

F — Satmaz mısın onu, yalnız boğazınıza mı yetiyor?

Erkek — Boğazımıza yetiyor, nere gidecek?

Kadın — O da yetse..

Erkek — Bugün sekiz baş nüfusum onun içinde.

F — Peki, şimdi gelir ne kadar oluıyor? Başka hiçbir yerden gelirin yok mu?

Erkek — Benim gelirim yok.

F — Eee, çocukların? Çalışanlar, malışanlar?

Erkek — Çalışanım da yok!.

F — Yahu yalnız buğday ekmekle...

Erkek — Ekmek düşmanı (anlaşılamadı)

F — Yalnız ekmek yenmez ki yav?

Erkek — Ne yapacan?

F — Yağı var bunun, tuzu var, kili var?

Erkek — İki üç keçi var, ondan alıyoruz.

F — Üst baş?

Erkek — Üst baş işte...

F — Gaz yağı?

Erkek — İyi kötü idare ediyoruz, ne yapalım?

SENEDE ÇOK ALSAM 300 LİRA ALIRIM!.

B İ R yabancının geldiğini haber alanlar yavaş yavaş kerevete yaklaşıyor, sohbeti kuşkulu gözlerle izliyorlardı. Sonra ilk dakikaların çekingenliği gitmiş, yerini ısıcacık bir dostluk almıştı. Yıllardır Türk köylüsüyle, meslek icabı nasıl dertleşileceğini, onları nasıl konuşturacağımı artık iyi biliyordum. Ama burada pek kolay olmadı.. Önce kabakulaktan kafaları daha bir büyümüş bebelerle oynadım.

Fakirlik...

Fakirdi bu insanlar. Hem çok fakir. Bir tabiat cennetinin ortasında, taştan, ağaçtan yapılmış evlerde, kendilerini topal edeceğini bile bile fink yiyerek yaşantıyla boğuşuyorlardı. Taaa dağlarda, ormanların içinde kaybolmuş, milyonlarca insan. İşte bir kaç tanesi... Dakikalardan beri konuştuğumuz Karaçukurlu'nun yıllık gelirini tartışıyoruz kerevetin üstünde.. Kuşlar cıvıl cıvıl ormanda, ortalık misk gibi, temiz hava.. Ah sadece havayla yaşansa, hoş yaşanıyor da...

Gelir kaynaklarını açıklıyor!.

F — İyi amma babacığım, bir gelir var işte.

Erkek — Yok, bir gelirimiz yok.

F — Yahu, bedava verirler mi sana gaz yağını,

bir teneke gaz yağını bedava? Verir mi? Ne yakıyorsun peki?

Erkek — İki badem fidanım var.

F — İşte var bişeyler..

Erkek — Hııhh.. İki badem fidanım var, dört kutu badem olur, kabuklu verirsen beş lira..

F — Kutu ne kadardı, kutu?

Erkek — Dört kilo falan, dört kutu verir temsil.

F — Meselâ..

Erkek — Meselâ... Dört kutu verir.

F — Beş kutu diyelim, beş kâğıttan yüz lira falan.

Erkek — On liraya gider kilosu, iki kilosu. Bunlardan, fıstıkdır, bademdir, cevizdir, bunlardan domatacıktır, fasülyeciktir, baldırcancıktır, bunlardan işte harcıyacağımızı alıyoruz işte.

F — İşte ne kadar onu soruyorum, yani ortalama senede kaç para kazanırsın?

Erkek — Senede?... Çok alsam üç yüz lira alırım.

F — Üç yüz lira?!..

Erkek — Üç yüz lira alırım, sekiz nüfus...

F — İkiyüz indirmişindir canım.. Beş yüz de ona..

Erkek — 500 kağıt de, 1000 kağıt de..

F — Eeee?

Erkek — Fingi yemecez, bin kâat, çolumun çocuğumun sabununa mı yetecek? Tuzuna mı yetecek? Yağına mı yetecek? Sırtına mı, başına mı yetecek? Ne yapacam ben fingi yemeyip de? Mecburum yemeğe. Yemesem ne yapacam?

.... Büyüklerimizden

Büyüklerimizden bir vatandaş gelip de, burada kaymakam gelir kazaya, hangi mahalleye gelip de hangi bir köy muhtarlığı çıkıp da nasılsınız? Halınız ahvalınız diye soruyor mu? Geliyo, oturuyo daireye, allahaısmarladık, vatandaş hak aramak yoktur.

Aldı nine...

F — Senin oğullar senede kaç para kazanır anam?

Kadın — Bir şey de kazanamaz. Akşama ekmeklerini çıkatıp getseler kâfi, onu da çıkaramıyorlar şimdi.

F — Bin lirayı bulur mu senelik gelir?

Kadın — Bulmaz... bulmaz.. bulmaz.. bulmaz.. Bu adam bilir ya, hiç bi şey yok. Bileğinen bi şey tutabilirse, dokuz baş mı, on baş mı horanta.. Bizim iş hiç iyi deel..

F — Arıcılık yapmıyor musunuz burada?

Erkek — Yok..

F — Hıı?

Erkek — Yok!. Yok...

F — Niye yok amma, onu da mı Hükümet vermiyor?

Erkek — Yok.. Olmuyooo..

F — Arı olmuyor mu?

Kadın ve erkek aynı anda — Olmuyoo..

Kadın — Kırıldı.. Tükendi, kırıldı.

F — Olmadı yani. Denediniz olmadı ha?

Erkek — Bizim kendi arılarımız var. Hepimizin yok haa.. İçinde olan vatandaşlarımız var, o vatandaşlarınki de kırılıyoru.. Olmayoo..

F — Niye olmuyor acaba?

Erkek — Bilmiyom..

Yayla yatağımız güzel amma..

Kadın — Yayla yatağımız güzel emme olmayo, ne bilelim..

Bir ses — Orman işletmesi çamları ilâçlıyor, ondan olmuyor efendim..

Kadın — Bilen adamı gördün mü?

Erkek — İşletme ilaç ediyor, arı da uçkuna çıktı mıydı konuyor orya, gitti arı işte, arı kalır mı onda? Kalmaz...

Yatık hava..

F — Buradan kaç kilo sarımsak çıkarır senin oğlan ana? Onun değil mi bunlar?

Kadın — Ne bilim ben? Yatık hava..

Erkek — Ne olacak? Olsa olsa onbeş kilo sarımsak olur.

Kadın — O da olabilirse...

Erkek — O da olursa.. Ne olacak?

F — Çok güzel toprak ama o..

Erkek — Toprak iyi. Hava?

Kadın — Hava..

Erkek — Ağaçlar var ya, şimdi gölge.. Gün görmeyo, olmayo, hava.

Kadın — Hava..

Erkek — Zaten bu ağacı kesse, zaten o zaman bu ağaçtan işte acaba iki kutu badem.. Acaba bi eksiğimi görürüm mü der..

F — Kötü vaziyet yani?

Erkek — Kötü..

Kadın — Kötü.. İstediğin kötü..

Erkek — Kötü..

Kadın — Kötü.. Şimdi burada bununla seyredecek bizim lâfları deel mi?

F — Dinleteyim mi ana? (Gülüşmeler)

Karaçukur Köyünde eğitim durumu

F — Sevim, kaç yaşındasın sen?

Sevim — Oniki.

F — Soyadın neydi Sevim?

Sevim — Civan..

F — Kaçıncı sınıfa gidiyorsun sen?

Sevim — Dört, dördüncü sınıfa.

F — Peki Sevim, okul nerede? Kaç saatte gidiyorsun okula?

Sevim — Bir!.

F — Haaa?

Sevim — Biir..

F — Bir saatte gidiyorsun.. Peki Sevim en uzak yerde oturan arkadaşın kaç saatlik yerden geliyor?

Sevim — Üç!.

F — Üç mü? Yani gün doğmadan mı çıkılıyor yola? Kaçta başlıyor okul?

Sevim — Dokuzbuçuk.

F — Demek onlar altıda falan çıkıyorlar yola, sabah altıda.

Sevim — Evet..

F — Öğleden sonra kaçta bitiyor okul?

Sevim — Üçbuçuk.

F — Kaç öğrenci var sizin okulda? Kaçı kız kaçı oğlan?

Sevim — 129 efendim. Elli tanesi kız.

F — İyi okutuyor mu öğretmeniniz sizi?

Sevim — Evet.

F — Pekiiiyyy. Türkiyenin başkentı neresi?

Sevim — Ankara.

Cevcet Sunay..

F — Cumhurbaşkanımız kim?

Sevim — Cevcet Sunay oldu şinci.

Radyo

Onüç mahalleli, iki muhtarlığı olan Karaçukur köyünde elli kadar radyo varmış. Köy pek büyük, bir uçtan bir uca saatler sürüyor.. İki ev bir yamaçta, üç ev karşı yamaçta, bir ev bir tepenin ucunda, diğeri iki saat ötede tepenin başında.. Orman yer yer açılmış.. Evler taştan.. İçinde ocaklar var, bir iki göz, lâmba yeri.. Pencereleri kepenkli, soğuğa karşı olsun diye..

Sevim Civan, gece yirmiiki otuza kadar derse çalışıyor. Taa ki Anamur radyosu bitince yatıyor yirmiiki otuzda.. Ankara radyosunu da, ajansı da dinliyorlarmış sık sık.

Bir matematik sınavı..

Kutlay Civan, Sevimin küçüğü.. O da kabakulak olmuş.. Ara sıra sancı geliyor ki, yüzü ekşiyor.. Odalarına girdiğimde çul döşekte yatıyordu, sonra konuk geldi diye, o çul döşeği kerevete çıkartıp altımıza sermek istediler.

F — Kutlay, üç kere beş ne eder, söyle bakalım?

Kutlay — Onbeş.

F — Pekiii, dört tane onbeş kaç eder?

Kutlay — (Düşündü, düşündü) Unuttum biliyordum.

F — Dört tane onbeş?

Kutlay — Yüz... yir... mi..

Kutlay'ın işte o anda kulağı pek sızlamış olmalı ki elini başına götürdü «uuuuvvv..» diyerek kaçtı!.

HATİCE ŞAHİN BAĞIRDI: «KENDİMİN DERMANIM YOK!» «ONU YERLER. NAPSINLAR? ÇOK ZELİLLER...»

F — Hayırlı sabahlar anam. Adın ne senin?

Kadın — Hatice Şahin.

F — Kaç yaşında varsın sen ana?

Hatice — Ha varım bi atmış yaşında, bilemiyorum.

F — Nerden geliyon şimdi sen?

H — Burdan, evden geliyom.

F — Çoluk çocuk var mı anam senin?

H — Gelinimin var. Gelinimin var.

F — Senin çocuğun kaç tane anam?

H — Benim çocuğum?.. İkisi evde kızda. Biri de oğlan. Bir de topal oğlan var. Topal oğlan.. Fink topalı.

F — Neee? Neden oldu o?

H — Fink topalı. İşte yemişlermiş, topal oldu çocuk.

F — Kaç yaşında o?

H — Var o.. Kırk yaşında, elli yaşında bilene var.

F — Sen on yaşında mı doğurdun onu? Atmış yaşındasın, o elli yaşındaysa?...

H — Eeeee canım, elli yaşındaysa oğlan da, bayağı büyük yaaa. Saçı bilene karardı. (Gülüşmeler)

F — Ana ana, sen atmış yaşında olsan, o da

elli yaşında. O zaman sen onu on yaşında doğurmuşsun, haaa?

H — Yaaa çocuğum, bilmem işte. Ötekiler de ufak daha, biri var otuz yaşında, biri var onbeş, eee yirmi yaşında.

F — Oğlan nasıl topal oldu, sen biliyor musun?

H — Biliyorum.

F — Kaç sene oldu ana aşağı yukarı?

H — Oldu onbeş sene kadarım oldu. Kıtlık vardı. Fink ekerlerdi, o finkten çocuk topal oldu, oğlan..

F — Nasıl başladı topallık anam?

H — Baktık çocuğa, topal olmaya başladı kestik ekmağını, ekmağını kesince işte topal.. Asayla gezer. Değneğinen.

F — Nerede oturuyor şimdi o?

H — Şoooo aşağıdaki yerde oturuyoru. Aşşağıda.

F — Ne iş görür o?

Topal oldu çocuk...

H — Ne iş görsün? İşte hiçbi iş göremez. Çocuğu var üç denecik. Ailesi var. Onları aldıktan sonra topal oldu çocuk.

F — Haaa.. Gelin uğursuz geldi öyleyse haa?...

H — Eeee işte, uğursuz gelmedi amma ne yapsın çocuk? Açlıktan.. Açlıktan.. Açlıktan yedi fingi.. Açlıktan yidi...

F — Kaç ayda oldu bu hastalık, topallık yani, fingi yemeğe başlayalı?

H — Yemeğe başladığında?.. Kışın yemeğe

başladığında gün dönüverirkene yaz dönüverirkene ondan sonna topal oldu. Ekmağını da kestiler.

F — Nasıl başladı anam, sen farketmedin mi ayağının topal olduğunu?

H — Ne bileceğim.. İşte sonna (benim ayağım topal oldu) dedi (finkten) Finkten olduğunu bildik. Topal şinci.

F — Neyle geçiniyor ana?

H — Naal geçinsin? İşte.. Ordan burdan, ordan burdan.. Naal geçinsin?

Zeliller. Zeliller...

F — Üç tane de çocuğu var?

H — Heye.. Heye..

F — Kaç yaşında en küçüğü, çocukların?

H — Dört yaşında. En böyüğü onbeş filana.. İşte onbeş, ortanın ikisi de kız, bi de oğlan.

F — Tarlası filan var mı?

H — Ossa n'olacak? Bi dağ kırın başında tarla marla n'olacak? Bi şeyciği yok işte, zeliller, zeliller..

Ordan burdan. Ordan burdan...

F — Eee neyle geçiniyor anacığım? Ne yiyor?

H — Ne yiyor? Ne yapsın? Ordan burdan.. Ordan burdan işte!..

F — Ne oradan buradan? Ama nereden?

H — Sadakacık toplar filan eder. N'apsınlar? Ekenek ektirmiyoru, ekenek yok...

F — Kim ektirmiyor ana?

H — Haaa? Hokümat ektirmiyoru. Kırma kırdırmıyoru, o çocuğun, erim gettiydi, o oğlum ayrı başka bir heriftenidi, getti seferberlikte. Seferberlik oluverdi. Bubası asker ocağında kaldı... Seferberilikte çocuk böyüdü, oraya ayrı koduk gittiydi, bunun bu-

baları var ayrı, burda evimiz var, orda evimiz var.. İşte böole..

Ben bakamam.. Bakamam..

F — Pekiy ana, siz mi bakıyorsunuz ona?

H — Biz bakmıyoruz. Bakamıyoruz biz. Ben bakamam.. Ben bakamıyorum kendime.. Topala bakılır mı? Kendimin dermanım yok!. Altmış yaşındaki karı, sen verirsin bi sadaka, o verir bi sadaka.. Onunla ben de geçinip giderim. Naal bakayım ben? Naal bakayım? İşte öyle... Zelîliz... Evi de hayli uzak.. İki saat gelir. Uzak.. İşte böylee.. Karşı yamaçta..

F — Orda oturuyor?

H — N'apsın oturmayıp da topal eşeği? N'ire gitsin? O çocuklara dede hatırı, şordan birine bir iş tutarı, burdan birine bir sadaka alırı yer!.. N'apsın? Ben naal bakayım? Kendim bakamam kendi kendime... İşte öleee..

F — Peki çocukları ne yiyor onun?

H — İşte.. Dağdan hatuncuk, dağdan, ordan burdan toplar yedirir.

F — Onlar fink yiyorlar mı?

H — (Hayretle) Yimezleeeer.. Gayrı. Sen verirsin, o verir, Anamurdan fitil toplar, gelir, şordan burdan n'apsınlar?

F — Fitil mi toplar?

H — Heyeee.. Fitil... Ramazanda...

F — Fitreeee.. Fitree...

H — Heyeee.. Fitile.. Onu yerler.. N'apsınlar? Zeliller.. Çok zeliller.. Zelil işte.. Yok bişeyciği...

F — Peki ana, kendi topal olduğu için, o şeyden yedirmez çocuklarına değil mi?

H —Yedirmeeeez... Heye yedirmeez.. N'apsınlar? Ekemez de, yiyemez de. İşte öleee...

F — Bak ekili ama, bak var şoooorda..

H — Eker.. Aklı başında olan eker, mala verir. Kendileri yerseler de mala da verirler.. N'apsınlar?

Hayvana da...

F — Kendileri de yiyorlar, ara sıra mala, hayvana da veriyorlar?

H — Heye.. Haaah.. Öle ederler işte.. Öyledir işte.

Tartışma..

F — Sen yedin mi fink?

H — Ben yemedim.

F — Heeeç?

H — Zaar obalardan getirip yemişimdir. O zaman topal olmadım.

F — Kaç sene evvel?

H — Yanî oğlum olalı yirmi sene falan oldu.

F — Sen daha önce yemedin mi?

H — Yemedik. Oğlan topal olduktan sonra yemedik derim...

F — Yemişindir canım, hiç yemedin mi?

H — Yemişimdir... Ama topal olmadık diyorum.

F — İşte onu merak ediyorum, yedin neden olmadın acaba? Kadınlarda olmuyor dikkat ettim..

H — Olmadık... İşte öleee.. Şindi de zeliliz işte.. Ekenek ekmezsen, kırma kırmazsan, gider, toplar yeriz Işte..

F — Ne toplarsın?

H — Dağlardan toplar, öğünlük toplar yeriz işte.. Un katıverirler, darı katıverirler filan ederler...

Bir ses — Sadaka...

H — Sadaka.. Toplarız işte sadaka toplarız. Mümkünümüz yok..

Altın bilezik böyle mi olur?

F — Altın mı o bilezikler?

H — Ihıii.. Ihıiiii. Ne arayacak? Altını nerede bulacak? Altın bilezik böyle mi olur? Kollarımıza takarık. O taraftan el gelir buraya oturur yapar.. Ondan alırız elli kuruşa çiftini, bi liraya.. İşte böleee..

Kadınlarda olmuyor

Dolaştığım bütün köylerde, fink topalı kadın görmedim. Fink yediklerini saklamayan kadınlara kara tohumun neden etkili olmadığını uzmanlara bırakmak gerek.

Kalkıp göç eyledim başka köylere, kara tohum topallarını bulmak için..

«ELİNE GEÇENLE SIRTINI BİLE DEĞİŞTİREMİYORSUN!»

SARIDANA; Karaçukur köyü gibi «nasipsiz» bir orman içi köyü. Sarıdana'lı Bekir Demir 1928 doğumlu.. Bekir Demir'i atın üstünde gördüm ilkin.. Babayiğit bir kişi.. Elinde kocaman bir değnek vardı..

Bekir'i yolda bekliyordum. Çoluk çocuk, eli boşlar yolun sağına soluna öbeklenmişler, oynuyorlar, güneşleniyorlardı..

Tepenin ucundan göründü atlı, oynayanlar durdular.. Çocuklar sevinçle bağırmaya başladılar :

«Topal geliyor haaa.. Topal geliyor!.»

Atlıya doğru koşmaya başladılar.

Elimde fotoğraf makinası, ben de ilerledim atlıya doğru, bebeleri kovaladım.

Atlı şaşkın, atın dizginlerine asıldı, at bir direndi sonra, gemini dişlemeye başladı.

Atın üzerindeki adam, önce elindeki değneği yere uzattı sonra kaydı eğerden yere.

Ayakları

Ayaklarına baktım.. Topuklarının üzerine basamıyordu, titriyordu dizleri, değneğe abandı ve atı çekti çalılığa doğru, sonra dizginleri bir güzel bağladı.

Attı ilk adımını. Sağa, sola yalpalıyordu, ayak parmaklarının ucuna basıyor, titreyen dizleri bükülmesin diye bütün gücünü elindeki değneğe, asaya veriyordu. Bir acı vardı yüzünde.. Bir an utandım fotoğraf çekmekten, biraz da sağlam basan ayaklarımdan, bükülmeyen dizlerimden utandım.. Çok, ama çok şeylerden utandım...

Valla işte, ne iş görecem?

Atlı — Adım mı? Bekir Demir

F — Hangi köyden geldin sen?

B — Sarıdana

F — Kaç yaşındasın sen Bekir kardeş?

B — 1928 doğumlu olduğuma göre?

F — Ne zaman ayağın böyle oldu, sakatlandı, sakat kaldı?

B — Taa küççükten beri var..

F — Kaç yaşından beri?

B — Yedi yaşlarında filan..

F — Neden oldu bu?

B — Fingten oldu derler, fingden gayrı neden olduğunu ben bilemiyorum.

F — Daha sonra da yedin mi fink?

B — Hayır.. Küççükten yimişim işte.. Sonna bi hastalandıydım ben, hastalanınca, biraz, ayağım hastalıktan sonna biraz fazlalandı, evvelden buğadar değildi.

F — Bir ağrı sızı yapıyor mu? Sancı falan?

B — Yooo.. Bi ağrı sızı falan yok, yalnız işte damarlar kısa..

F — Damarlar mı çekiliyor?

B — Damarlar çekiliyor!.

F — Zorluk veriyor mu yürürken?

B — Tabli, yürümeye zararı olur.

F — Ne iş.görüyorsun sen?

B — Valla işte, ne iş görecem bu yarım ayağilen?

F — Hayıır, evde bir iş yapıyor musun? Tahta işleri falan, kaşık maşık?

B — Bi iş yapmamışım işte, irençperlik falan işte, yaptığım bu.. Ne mümkün? Ne yapacağım? İşte...

Nefes nefese konuşuyordu, her soluk alışında, verişinde ses alma makinasının yeşil gözü birbirine giriyordu. Bekledim bir süre yürek boğuntusu yitsin diye..

Sonra sordum :

F — Kaç kişisiniz evde? Çoluk çocuğun var mı?

B — Var.. Bir çocuk var bi, başkaca yok...

F — Kaç senelik evlisin?

B — Yiğirmi sene falan oldu..

F — Kaç yaşında çocuğun?

B — Çocuk?... Taaa yeni, sekiz aylık falan..

F — Yeni oldu yani, yeni.. Peki, geçimini meçimini nasıl sağlıyorsun?

Buranın geçiminden ne olacak?

B — Vallaaa.. Geçimim?... Buranın geçiminden ne olacak? Anca işte gün bulup, gün yiyinceye kadar, işte öyle bi şeyler...

F — İyi amma, yani nereden kazanıyorsun? Her halde şimdi fink yemiyorsunuz?

B — Yok.. Fink yok.. İşte şöyle, bir mandal olur mandal ekersin, işte o mandalınan bi şeyler var, işte öyle, işte o kadar bi şeyler. Ne olacak? Bi iki bağın varise, ne olacak buranın geçimi? İşte.. Bu kadar bi şey...

F — Pekii, yılda ne geçer eline?

B — Gelir?

F — Gelirin? Nakit. Beş yüz, bin? Binbeşyüz ne ise.. Yediyüz sekizyüz?

B — Nereye? Öyle yediyüz, sekizyüz elime nereye varır? Elime geçenle sırtını bile değiştiremiyorusun, boğazına bile değdiremiyorusun?

F — Canım, rakam olarak? Aşağı yukarı?...

B — Fazla gelirim ossa ossa... Şöyle bi ikiyüz lira falan bi gelirim olur, fazla bi gelirim yoktur...

F — Senede?

B — Senede.. Heye.. Senede..

F — Peki ne yakarsın evde? Kaç liralık gaz yakarsın? Senede?

B — Bizim burada şehir gibi gaz yanmaz, bu-

rada ancaa meselaa, senede yaksam yaksam bi kilov şey yakarsın.. Her daimlik gaz yanıklık bir iş yokturu.. Öyle bi şey yanmaz... Evlerde öyle fazla bi şey yakılmaz!..

F — Yani bir kilo gaz yakıyorsun senede?

B — Daimi şehirler gimi burada daimi yanmaz, bi kilo.. Yanmaz.. Meselâ gelirim fazla olmadığından yanmaz öyle bi şeyler..

F — Hanım kaç yaşında?

B — Otuz yaşında, otuzbeş yaşında falan...

F — Sekiz aylık bir çocuğunuz var, yıllık gelir ikiyüz lira.. Buğday mı ekiyorsun?

B — Buğday, arpa filan bi şeyler ekiyoruzu işte..

F — Şeyde mi, orman içinde mi o tarla? Görünüyor mu buradan?

B — Buradan görünmez, oradan aşağı inince..

F — Peki Baki can, haydi eyvallah...

BİR HARİCİYECİ VE BİR YAZILI SORU

Eski Dışişleri bakanı, CHP Ordu Milletvekili Sayın Feridun Cemal Erkin, birkaç gün önce Tarım Bakanı'nın, yazılı olarak cevaplandırması istegiyle şu önergeyi Millet Meclisi Başkanlığına sunmuştur :

«Orman konusunun, yurdumuzda 20 binden fazla köyde oturan, 9 ilâ 10 milyon yurttaşı yakından ilgilendirdiği, Devletin ormanla ilgili faaliyet ve politikalarının, onların günlük hayatları ve geçimleri ile gelecekleri üzerinde büyük etkileri bulunduğu yüksek malûmlarıdır.

★ Ormanla, yakınında oturan köylüler arasındaki ilişkilerin bir yönü, tarla ve merâ arazisiyle ormanların bir çok yerlerde sınırlarla birbirinden ayrılmamış bulunması dolayısiyle bu arazi çeşitlerinin birbiri içerisine yer yer girmiş olmasıdır. Bu karışık durum, her yıl yüzbinlerce hukuk dâ-

vâsına ve çatışmaya sebep olmakta, bundan hem idare, hem de yurttaşlar zarar görmektedir.

★ Orman ve köylü ilişkilerinin diğer bir yönü, fiilen, ilmen ve tamamen orman olmaktan çıkmış yerlerin mevcut düzen içerisinde hâlâ hukuken orman sayılması ve böylece muamele görmesidir.

★ Orman bütünlüğünü bozmayan, iklim, su ve toprak rejimine zarar vermeyeceği anlaşılan ve daha verimli kullanma şekillerine çevrilmesi uygun bulunan yerlerin, biran evvel, usûlü gereğince, orman rejimi dışarısına çıkarılması, ilgili yurttaşları zor durumlardan kurtaracak ve devletle aralarındaki bayağı yumuşatacak, onları rejim ve Hükümete daha sıkı tarzda bağlayacaktır.

★ Geçen yıl seçim kampanyası münasebetiyle ziyaret ettiğim bazı illerde, ha yüzden evsiz, barksız kalmış binlerce köylü ve ailelerinin tahammülü imkânsız feci durumu bu mesele üzerine büyüklüğüyle eğilme zamanının geldiğini göstermiştir. Orman nizamları yüzünden ailesiyle birlikte tarlasından, kulübesinden atılan köylü, ormanın düşmanı olmakta ve bu durum ormana kaçakçılık ve yangınlara yol açmaktadır. Meseleyi köylüden bakıldığı ve yangınlara yol açmaktadır. Meseleyi köylüden bakıldığı, köylüye ormanın dostu ve bekçisi hüviyetini vermek, hem orman, hem de Devletin menfaatı iktizası olmak gerekir kanısındayım.

Bu itibarla, ilgilendiğim şu konuların aydınlatılmasını rica ederim :

★ Yıllardanberi tamamlanmayan orman tahdit işinin biran evvel bitirilmesi hususunda, Tarım Bakanlığınca ne gibi tedbirler alınmaktadır? İllerden, kaç adet tahdit komisyonu, memleketin hangi bölgelerinde faaliyette bulunmaktadır? Önümüzdeki yaz aylarında, komisyon sayıları artacak mıdır? Doğu Karadeniz ve özellikle Ordu ili, bu yılki çalışma plânı içerisine alınmış mıdır? Alınmadıysa, ne zaman sırası gelecektir?»

«BİZE AĞLAYAN ACIYAN YOK!... ELYÖVM ÇOLUK ÇOCUK TOPAL OLMAKTA...»

O Karaçukur'a inen yokuştan bir de çıkmak vardı! Önceleri bir tüy gibi gelen sırt çantası, fotoğraf ve ses alma makinaları, şişme yatak, uyku tulumu, dağ çadırı, matra, gide gide kurşunlaştı!

Yanımdaki dost; terzi Osman, o üşenmeden önüme düşen «Belki yazdıklarının bu gariplere bir menfaati olur» diyen filozof Mustafa, eşyaları bölüştü.

Bayırı tırmanıyoruz. Tırmanıyoruz a, o deli fişek Fikret yok, yok gayrı!. Bir kez daha anlıyorum o bitmeyecek gibi gelen yamacın bilmem neresinde!. Nefes nefese gelmem, soluğumun kesilmesi «fink» yediğimden değil, kocamışlıktan!.

«Bu güzel topraklar bizim, bu dağlar.. Bu yeşiller, bu kuşlar, bu masmavi gökyüzü.. Ama neden aç bura insanları? Bunca zenginlik içinde?» Böyle diyor ve dinleniyorum üç adımda bir!. Diyorum dâ gerilere bakıyor nefes alıyorum!. Bebeler oynaşıyor melengiçler dibinde, işte havayla suyla gelişen, büyüyen bebeler.. Pancar gibi yüzleri, sonraları zor koşulların cengi başlayacak, bu pembe yüzler solacak, tıpkı ağaları, bacıları gibi..

Yine nefeslenmek için, resimlerini çekiyorum, ağlıyor bir tanesi, korkudan.. Derim her zaman, benden kötülük gelmeyeceğini ne bilsin bebecikler? Onlar için geldiğimi ne bilsinler?

Söylüyordu Hüseyin Dayı..

Utanıyordum o atla gelen Bekir'in basamayan ayaklarından!. Yokuş çıkarken bir kez daha anladım ki, dermanı kesilen dizlerimden de başkalarının utanması gerekiyordu.. Ne çare, biz yıllar yılı utanmışız halkımızın, insanların halinden, bunlara acıyan bizler için, aynı sorunlar içinde olduğumuz halde, asıl acıması gerekenler tepemize tepemize vurmak için türlü oyunlara girişmişler, girişmekteler.. Sanki bütün oyunlar, sanki bütün bu olumsuz çabalar, yıl-

da eline ikiyüz lira geçen Bekir canın mutluluğuna mutluluk katacak!.

«Fakir olduğumuzu millet düşünmüyor... Hükümetimiz düşünmüyor.. Bilmiyor!. Ne bilsin? Ağlamasak ne bilecek? Ağlasak, derdimizi öyle bilecek.. Elyevm çoluk çocuk topal olmakta..»

Söylüyordu Hüseyin dayı.. Nefes almadan söylüyordu.. Anlatıyordu Fink derdini, açlığı.. Yokluğu.. Kendi deyimleriyle «zilletlik içinde» oluşlarını..

Dağ bayır..

Dağ bayır, altımda jeep aradım Hüseyin dayı'yı. Buldum da.. Berbad bir kulübeye sığınmış Hüseyin dayı, gelini vardı o kulübede.. Keçenin üzerine çöktüm..

F — Şeyden bahsedelim amca, finkten.. Finkten..

H — O yerlerde fink olur, arpa olmaz, buğday olmaz, ayaklarımız topal Elyevm bugüne bugün ekilmekte olan yeri ektirmediler. Bak, geçen sene ekeneklerimizi ekemedik... Çavdar, buğda olan yerlerimizi ektirmediler, kaldıiii... Bu sene ektirdiler burda zabıt tuttular mahkemeye verdiler bizi! Acıyan yok, ağlayan, sızlayan yok!. Arayan yok!.. Böle körü körüne öleceyik.. Baştaki adamların da bizden malumatı yok!. Bu milletten de malumatı yok, zelil olduk!.

Fakir olduğumuzu

Fakir olduğumuzu millet düşünmüyor, hükümetimiz düşünmüyor... Bilmiyor.. Ne bilsin? Ağlanmasa ne bilecek? Ağlasak, derdimizi onlar öyle bilecek.. Bu şekil... (Gelini plâstik bir tabak içinde pembe kepek şekeri getirdi, elini uzatmışken hemen geri çekti..) Aman kızım, dişim yok.. Bu şekil, el-

yevm çoluk çocuk mütemadiyen topal olmakta, öyle... Ben sana geçen sene de anlattım.. (Beni, kendisiyle geçen yıl konuşan arkadaşım sanmıştı) Yirmi dört sene sabrettim ben, yemedim, yesem n'olacak? Yaşım yetmiş beş... Ayağım topal olsa n'olacak? Ömrüm bitmiş, yallah denize.. Başka halim olmaz... Olmaz a.. Öyle ya...

F — İlk ne zaman ekildi amca, umumi harpte mi?

H — Belki otuz senedir ekilir bu, otuz senedir ekilir. Fakat Angaraya göndermişler, zehir vardır, damarı ince olanlar yemesin demişler.. Fakat ne olsa zehir var, zehir...

İki oğlum var, topal!..

Benim iki tane oğlum var, TOPAL... Bu FİNKten TOPAL OLDU.. Bi kaç sene oldu, buraya geldiler, Anamur'da oturuyorlar.. İşte böle.. Burda, meselâ bugün idare kaymakamda.. Anlatıyorsunda, haydi baba haydi diyor... Böyle mi olması lâzım? Haydi diyiveriyorlar.

Muhtar müracaat etmiş.

Muhtar müracaat etmiş, Karaçukur'un muhtarı, bakanlığa bir kâaat göndermiş, gelmiş oradan kâat.. Ekenekiere bakın, eken ekeneğini eksin, sonna badem bahçası, zeytun bahçası yapsınlar, hokümat da yardım etsin üç bin lira beş bin lira herkesin götüreceği kadar onu da VERMEDİLER.. Aha ne yapacağız biz başka?

Ekilir fink...

Ekilir fink, millet vira topal.. Hokümata da hayır yok, millete de hayır olmaz.. Öyledir.. Ne diyeceksen de.. Sen de sor, ben de cevap vereyim, yaz,

çiz, ne yapacaksan sen yap. Benim aklım buna eriyo. İşte böle..

Bizim vaziyetimiz çok perişan, çok fakir haldeyiz hani.. Ne sığır kodum, ne davar kodum, ne eşşek kodum üçbinüçyüz lira masraf yaptım altı ayda.. (Sonra, karısının bir ameliyat İçin il il, hastane hastane nasıl dolaştırdığını, doktorlara ne kadar para verdiğini uzun uzun anlattı)

İşte çocuklar bakıyor burada bana. Halimizi bilen yok, bi doğru dürüst sıtk-ı sadık adam gönderip bizim dertlerimizi anlayan yok. İşte böle, sürüne sürüne öleceğiz...

Peki ne yapmalı?

F — Peki ne yapmalı?

H — Arpa buğda ektirmiyor. Bak işte Fink. (Gelinin elindeki tası aldı, incelemeye başladı) karamercimek de var bunun içinde. Kara mercimeğin ekmeği iyi olmaz, acımsı olur, amma çorbası pek gözel olur.. İşte fink, görün.. Görsünler işte.. Bizim hallerimiz çok perişan.. İşte öyle.. Yazın bey, belkim faydası olur.. Çok perişan halimize imdadımız olursun ahır vaktimizde, biz duacınız oluruz sizin işte böle..

F — Ne yapmak lâzım sizin o köylere? Bir kere, ekeneklerinize müsaade mi lâzım?

H — Evvel ekeneklerimiz serbest ekilmeli. İsminizi bağışlayın?

F — Fikret..

H — Fikret beğ, ekeneklerimiz ekilse, bu fingi katiyyen bulaştırmayız biz. Ekeneklerimizi eksek tövbe de ekmeyiz, biz fingi napacaz? Müsade etmiyoru.

F — Orman idaresi mi etmiyor?

H — Orman idaresi etmiyor. Baştakiler emir çıkarsa burda emir çıkmıyor.. Eee, tahkik gelecekti gelmedi, iki senedir gelecek, ne zaman gelecek? Biz öldükten sonra mı gelecek mübarek adamlar? O da gelmedi! Bütün dünya tahkik gördü, bizim köyümüz görmedi. Hem tapulu arazi.. Bu gün bize yaptıkları tapulu arazi.. Hem ekmek yüzünden çok perişan vaziyetteyiz biz.. Fingi yer insan, bir hafta tekmil yesin birden çöker, birden topal olur!.

F — Sıcak yiyince mi daha çabuk yapıyor topal?

H — Sıcak.. Soğukta ekmeği yenmez, yiyemezsin, bir tezek sözüm yabana. Sıcakken tavlı tavlı yedin mi yedin, tamam!.

F — Sovanla yeyince daha çabuk oluyormuş?

H — Zaten onun mezesi o.. Anlattım ya, ne yapsın millet? Davarsa yok, kaldırdılar, hali hazırda üç beş kişinin kaldı, onu da kaldırmaya hazırlanıyorlar, dayanamadı millet, sattı bütün malı...

Fikret beğ, şoradan bir dal keseriz doru zabıt, mahkemeye.. Eee ne yapacaz? Şu kadar bi dal çektirmezse, çoluk çocuğunu doyuramazsa ne olacak? Sat... Sat.. İşte sattık, dineldik!. Kaldık.. Dineldik kaldık.. Sütlü yesen de topal, sovanla yesen de topal... İşte böle..

Dedim ya, bizim derdimiz çok mülkül.. Çok bozuk vaziyetliğimiz var bizim..

Hele Karaçukur...

Hele bizim Karaçukur, yüz yirmi yüz kırk hane, böyle perişanız bir çok adamlar topal oldu bu sene fink yüzünden. Para yok alayım dese bizim aşağı ma-

halle var, karakolun yanı.. Yediler birkaç kişi yine topal oldular.. Dedim a gücü yok, yemese ne yapacak. Aç durulmaz ya efendi? Ekip yiyor, ne yapsın zavallı? İşte mesele bölee...

ÖNERGE

Cumhuriyet Senatosu Sinop üyesi Suphi Batur, Senato Başkanlığına şu yazılı soru önergesini sunmuştur :

«Cumhuriyet Senatosu Sayın Başkanlığına,

Aşağıdaki sorularımın Sayın Başbakan tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâlet buyrulmasını arz ve istirham ederim. 10.5.1966

1 — Cumhuriyet Gazetesinin 8.5.1966 tarihinden beri neşredilmekte olan bir röportajda belirtildiği gibi, Anamur kazasının orman bölgesi köylerinde «Fink - karatohum» denilen bir nev'i otun köylüler tarafından ekmeklik un yerine kullanıldığı bir hakikat mıdır?

2 — «Fink - karatohum» denilen bu nebatın insan uzvunda bir sakatlık bıraktığı ve bilhassa topallığa sebebiyet verdiği doğru mudur? Ve bu husus halka duyurulmuş ve bir uyarma yapılmış mıdır? Ve bunun için ne gibi tedbirler alınmıştır?

3 — «Fink - karatohum» ile yaşayan bu bölge sakinlerinin miktarı nedir? Nüfus başına düşen arazi, geçimleri için kâfi midir? Kâfi değilse Hükûmet ne gibi bir tedbir ittihaz etmiş veya edecektir?»

KEÇİ MEÇİ.. TOPRAK MOPRAK VE DE İLGİLİLER..

B İ R yetkili orman konusunda şu bilgileri vermektedir :

«Bu günkü orman varlığımız 10.583.687 hektar ile memleket genel yüzölçümünün % 13.7 sine tekabül etmektedir. Başka memleketlere baktığımız zaman bu nisbeti daha yüksek bulmaktayız. Nitekim Yunanistan da orman nisbeti % 18, Bulgaristan'da % 28, Romanya'da % 24 ve Rusya'da ise % 39'a çıkmaktadır.

Şahıs başına

Şahıs başına isabet eden orman miktarının memleketimizde 0,4 hektara ulaşabilmesine mukabil dünya ortalaması 1.5 hektar civarında dolaşmakta, nüfus kesafeti fazla olan Avrupa'da bu rakam ancak 0.6 hektara düşmektedir. Şu halde ormanlarımız kendisinden beklenilen kollektif hizmetleri yapamayacak nisbette olduğu gibi memleketimizde nüfus başına isabet eden orman miktarı da çok düşüktür.

Resmi rakamlar

Memleketimizde Orman Kanunu'nun 31 ve 32. maddelerinden faydalanan köy sayısı 20.333; 1955 sayımlarına göre bu köylerde yaşayan nüfus sayısı 9.091.672 dir.

6831 sayılı Kanunun 13. maddesi şumülüne giren köy sayısı (kaba tesbitlere göre) 13.732 ve bu köylerde yaşayan nüfus miktarı da 6.646.819 dur. Memleketimizdeki nüfus artışı % 3 kabul edildiğinde 1955 sayımlarına göre bulunan bu rakamlara şimdi ilâvesi gereken miktarı, bir milyonun üstünde kabul etmek yerinde olur. Fakat biz burada bütün bu rakamlarımızı 1955 sayımlarına dayandırmayı tercih edeceğiz.

1955 sayımları neticesinde memleket zıraî nüfusunu % 70.3 olarak tesbit etmek mümkündür. Bunun % 53.7 si orman içinde, kenarında ve orman kenarına 10 kilometreye kadar olan köylerde ve yine zıraî nüfusun %38.8 inin orman içi ve ormana bitişik (orman kenarı) köylerde yaşadığı, genel nüfusumuzun ise % 27.6 sının orman içinde ormana bitişik köylerde yaşamakta olduğunu kabul et-

mek iktiza etmektedir. Buradan memleket nüfusunun 1/4 ünden fazlasının memleket sathının 1/8 inde yaşıyor olduğu neticesini çıkartmak mümkün olur. Davanın ehemmiyeti bundan doğmaktadır.»

Çalışmalar

Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, karınca kaderince de olsa bazı çalışmalar yapmaktadır. Bunlar özetle, «Arazi Tesbit Çalışmaları» «Aile monoğrafileri ve çiftlik plânlarının tanzimi ile ilgili çalışmalar» «Arazi ve hayvan varlığı» «Alet ve makina varlığı» «Tarla ve bağ bahçe mahsulleri» v.b.

Yetkili devam ediyor

Ayni yetkili Orman içi köylerin ve buralarda yaşayan insanların durumlarını, uzun tecrübelerinden sonra şöyle sıralıyor:

«Orman içi ve kenarı köyler belli başlı şehirlerimizden ve hatta kasabalarımızdan bile uzaklardadır. Bu köylerin arazileri produktif değildir. Dik yamaçlarda ormandan açılmış sığ topraklardır. Miktarı az verimi düşüktür.

Köylerin, şehir ve kasabalarla irtibatı gayet azdır. İstihsâl edilen mahsulât hayvan veya insan sırtında pazarlara nakledilmektedir. İdari organlar, teknik elemanlarla bu köylerin irtibatı muayyen mevzular dışında hemen hemen hiç yoktur.

Dedesinden babasından..

Dedesinden, babasından, duyduğundan ve gördüğünden başka bir bilgisi yoktur. Ektiği, diktiği arasında keza evvelce yetiştirilenlerin dışında her hangi yeni bir mahsul çeşidi görmek mümkün değil veya pek az mümkündür. İhtiyaçlarını kendi istihsalleri ile karşılamağa çalışmakta ve zaruri ihtiyaç maddeleri

dışında herhangi bir şeyi pazardan alma yoluna gitmemektedir.

Görgü ve bilgisi

Görgü ve bilgisi az olduğu için zarurî ihtiyaç maddeleri dışında yenilerine heves uyanmamaktadır. Kapalı ev ekonomisi sistemi içinde yaşadığı bir vakıadır.

Evinde yediği

Evinde yediği, mahallin hususiyetlerine göre en çok yetiştirdiği patates haşlaması veya bulgur aşı, tarlasında ise soğan ile ekmek bazen yoğurt..

Giyeceği..

Giyeceği ve kullanacağı gibi yiyeceği için de fazlasını istememekte ve hatta gaye anlatıldığı zaman elde edecekleri hasıla ile temin edecekleri gıda maddelerinin veya soğanın yanına ekleyecekleri peynir veya yumurtanın midelerine dokunması ihtimalinden bile bahs ile hallerine şükredip bu kabil çalışmaya girmenin manasız ve lüzumsuzluğunu bile iddia eder durumda olduklarını görmek mümkün.

Eğitim

Her türlü eğitim kifayetsiz derecededir.

Senenin çok zamanını işsiz veya maişet açığını kapatmak için ormandan ağaç kesmek veya açma ile arazi edinmek yolunda geçirmekte.....»

Bir başkası

Bir başkasından ise şunları öğreniyoruz :

«Ormancılık hizmetleri bakımından tarih boyunca büyük gayretler gösterilmiştir. Bu faaliyetler son yıllarda daha pek çok arttırılmıştır. Bütün bunlara rağmen, Türkiye nin ormanları ve ormancılığı üzerinde çalışacak pek çok meseleleri mevcuttur.

İşte ormancılık meselelerimizden birisi ve belki de en mühimi orman içi ve civarında yaşayan köylerdir ve bu köylerden mümkün görülenlerin bulundukları yerlerde kalkındırılması işidir.

Bu düğüm çözülmedikçe

Orman içi ve civarı köylerin kalkındırılması davası, Türkiye ormancılığının çok mühim bir düğüm noktasını teşkil etmektedir. Bu düğüm çözülmedikçe, ormancılığın gayelerine ulaştırılmasında büyük zorluklar mevcuttur.

Ve Keçi meçi....

Orman konusunda bir kanun teklifi hazırlayan Cumhuriyet Senatosu Kontenjan senatörü Sadi Koçaş «Dünya milletleri arasında yüksek bir oranla artan nüfusu yanında, ormanların gittikçe azalan yurdumuzda günden güne barınılmaz bir duruma girdiği artık bir gerçektir» diye başladığı Kanun Teklifi Gerekçesinde ayrıca şu konuları ortaya koymaktadır :

«Yurdumuzun insan barındırma ve besleme gücünü günden güne tehlikeye sokan erozyon afeti; iskân durumu ve nüfus dağılışındaki muvazenesizliğin meydana getirdiği toprak darlığının sonucu olarak ormanlara açmacılık şeklinde vaki tecavüzlerin yanında kıl keçisi sürülerinin bilhassa ormanlık bölgelerimizde kesafet peyda etmiş olmasından ileri gelmektedir.

Her yıl

Her yıl millî orman servetinden önemli kayıplara sebep olan yangınları ormanlar içinde tesis olunan gözetleme kule ve kulübeleri ve yangın bölgelerinde gittikçe genişleyen telsiz şebekeleriyle vak'aların zamanında haber alınması ve hazır söndürme

ekipleriyle hadiselere zamanında yetişilmesi sağlandığına göre ormanlık bölgelerimizde her yıl sür'atle artan KIL KEÇİSİ sürülerinin tahribatı yangın zararlarından da büyük olmaktadır.....

Bilindiği gibi ....

Bilindiği üzere memleketimizin dağlık bölgelerindeki köyler halkı kifayetsiz ve verimsiz topraklar üzerinde ilkel bir tarım sistemi içinde geçim zorluğu çekmektedir. Memleket nüfusundaki payı hiç de azımsanmıyacak miktarda bulunan bu bölgeler halkı geçimine yardım çaresini hayvancılıkta aramakta ve bunun için de muhite kolayca intibak eden ve sahibinden yem ve ot istemeden beslenebilen kıl keçisini seçmiş bulunmaktadır.

«Ziftin pekini yesin...»

Ormancılığı ileri memleketlerin literatürüne geçmiş hesaplara göre bir kıl keçisi günde ortalama 5 kilogram tomurcuk, yaprak ve sürgün yemekte ve bu gıdasını günde 10 HEKTARLIK orman sahasını sömürerek sağlamaktadır. Böylece 7 yıllık hayatı müddetince bir kıl keçisi ormanın bünyesinden 12 TON 600 KİLO orman gençliğini yok etmektedir. Bu zararın yalnız maddi değeri; aynı müddet içinde eti, sütü, derisi ve oğlağı ile sahibine sağladığı 500 liralık gelirin en az 40 misli üstünde bulunmaktadır. Kaldı ki günde 10 hektarlık orman sahasının gençliğini mahveden kıl keçilerinin zararı bununla da kalmamakta, çiğnemek suretiyle sıkıştırdığı orman toprağında tabii tohumlama ile meydana gelmesi gereken gençliğin teşekkülünü de imkânsız kılmaktadır.

Bir başka hesap

Bugün memleketimizdeki mevcudu 20 MİLYO-

NUN üstünde olan kıl keçisinin en az 12 MİLYONU ormanlık bölgelerindeki halkın elinde bulunduğuna göre, bu mevcudun yarısının dişi olarak kabulü ile her yıl %85 oranında artan bu korkunç tehlikenin memleketimizin yakın bir geleceği için ne derece vehamet arzettiği kolayca anlaşılır..»

★

..... Edirne AP Milletvekili İlhami Erten 6831 sayılı Orman Kanunu'na bir madde eklenmesine dair aşağıdaki kanun teklifini birkaç gün önce Millet Meclisi Başkanlığına sunmuştur :

Gerekçe :

«Milli ve ekonomik hayatın her yönünde büyük önem taşıyan ormanlarımızın akla gelebilen her çeşit kanuni tedbirin yaz olmasına rağmen korunamadığı bir vakıadır. Ve cezai müeyyidelerden faydalanılmamaktadır. Bugün orman, ne orman köylüsü bakımından ve ne de orman bakımından memnuniyet verici değildir. Zamansız müdahaleler orman köylüsünü bizar etmektedir. Halbuki 8 Km. lik kısımlarının korunmasının ve intifaının orman genel müdürlüğünün yönetim ve denetimi altında birer kamu tüzel kişiliği olan ilgili köy tüzel kişiliklerine devredilmesi hem ormanı kurtaracak hem vatandaşı huzura kavuşturacaktır.

Madde 1 — 6831 sayılı Orman Kanunu'na aşağıda yazılı madde eklenmiştir.

Devlet baltalık ormanlarının, Köy merkezinden itibaren o köy sınırları içinde kalan ufki 8 Km. alanının korunması ve intifaı Orman Genel Müdürlüğünün yönetim ve denetimi altında o köy tüzel kişiliğine devredilebilir.

Orman idaresinin talimatına uymadığı merkez ilçelerde valinin tevkil edeceği kimsenin diğer ilçelerde kaymakamların başkanlıklarında orman bölge şefinden, teknik ziraat memurundan ve il genel meclisinden seçeceği bir genel meclis üyesinden kurulu komisyonca tesbit olunan köylerden verilen bu yetki geçici veya devamlı olarak geri alınır.

Bu hususlar bir tüzükle düzenlenir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.»

«TOPRAK REFORMU MU? HİÇ DUYMADIK DA BİLMEDİK DE...»

S E N A T Ö R Koçaş, Kanun teklifinde, keçilerin ormana nasıl zarar verdiğini enine boyuna açıkladıktan sonra, ormanların keçilerin hışmından kurtarılması için çareleri sıralamaktadır. Koçaş, ayrıca, köylünün elindeki keçilerin 10 yıl içinde tasfiyesini öngörmekte ve köylüye gelir kaynağı olarak koyun verilmesini, keçilerin değerlendirildikten sonra bundan elde edilecek parayla neler yapılabileceğini teklif etmektedir.

Teklifin birgün gerçekleşeceğini hayâl ederek Melleç köyüne uzanıverelim...

Aldı halk..

F — Bu köyün adı nedir amca?

Köylü — Bu köyün adı Melleçtir. Şimdi Demirören oldu.

F — Kaç hanedir bu köy?

K — 145 hane..

F — Nüfusu?

K — Nüfusu... sekizyüzelli falan var..

F — Kadın mı fazla bu köyde, erkek mi?

K — Orayı iyi bilemeyeceğim.

F — Sizin adınız nedir?

K — Süleyman Oktan..

F — Süleyman amca, sana şimdi bir soru soracağım, burada da fink ekiliyor mu?

S — Ekiliyor.

F — Nerede kullanılır, ne yapılır?

S — Şeye veririz, biz burada sığıra veririz deveyle..

F — Deveyle sığıra verirsinlz... Fazla mı burada deve?

S — Fazla vardır, yüz kadarı vardır.

F — Eeee, peki burada finkten topal olmuş kimse var mıdır?

S — Finkten topal olmuş kimse yok, çok eskiden varidi.

Bir ses — Ohooo..

F — Ne dedin amca sen?

Köylü — Fakirlik, yoksulluk yüzünden derim, yemişler.. Topal olmuşlar.

F — Şimdi daha iyi mi vaziyet?

K — Buyur?

F — Şimdi vaziyet daha mı iyi?

K — İyi değil.. Nereden iyi olacak? İyi değil, fakat korku üzerine yiyemediler şimdi, yenmiyor. Şu dağın başında ne yiyecen fink yemeyip? Dağda bi şey yok, kel melmeket.. Emme bir kere vatan olmuş kalmışız vaktinde, atamız dedemiz kalmış, tabi eski zamanlarda böyle değildi.. yeni yeni, yeni yeni gittikçe sıkışıp gider..

Eskiden nasılmış?

Biz evvel, şu ormanları açardık. Şimdi oradan da elimizi yüzümüzü yuduk.. Bi kayanın dibine ekersin, ek ek. Derkene bura da biter. Burada da fink bile çıkmaz, bitmez. Daha da eskidenidi ekin bitmeyiverdi, gıda yok.

F — İyi amma, ağaçları hep kessen ne olacak sonra?

K — Bakımcılar kırdırıyor mu? Bırakıyor mu?

F — Hayır, hayır, ormanı açsan tarla için, daha mı iyi olur?

K — İyi olur!.

F — Kesmeli mi yani ormanı?

Başka bir köylü — Tabii!.

K — Eskiden tarlamızın yanından yakaridik, ormanı açar ekerdik.. Şimdi o da yok!. Beş kilo altı kilo tohum ekeriz, al, üç kile zahra alırız al da doy!..

Bu köylerin hali..

Bu köylerin halını sorarsan irezillik!.

F — Kaç nüfussun sen?

K — Yeddi nüfusum

F — Çocuklar büyük mü?

K — En büyüğü oniki yaşında, en küçüğü beşikte..

F — Kaç yaşındasın sen amca?

K — Elli sekiz..

F — Adın neydi senin?

K — Bahri..

F — Bahri amca, şimdi sen bu yedi nüfusla yılda kaç para kazanıyorsun?

B — Ne kazanacığım Kimim var? Bi kendim varım.. Oğlum yok, kazanacak bi şey yok... Ne kazanacam ben? Eskiden bir kaç keçi vardı. Dağlara falan bırakmazsan ne kazanacan? Atmış yaşına geldim, ne kazanacam? Bi oğlum varidi, o da geçen sene dağdan aşağı uçtu. öldü... Bi kendim kaldım. Çocukların başında benim. Ne edeyim?

F — Bir gelirin var tabii?.

B — Benim gelirim ne olur? Ne gelirim olur?

F — Vardır bi gelir, yani bi şeyler. Üç yüz beş yüz, iki yüz, bin, iki bin.

B — Kimin?... İmkânı mı var burda? Ben gelir desem sen inanın mı?

F — Yani ne geçer eline?

B — Buyur?

F — Yani ne geçer eline?

B — Ne geçecek? Şurda burda amelelik edersen geçer eline, bi keçin varsa satarsın, onu, üç beş kuruş geçer o kadar.. Bizim elimize bundan fazla para geçmez.. Neyle geçecek para? Fıstık olmazsa, fındık olmazsa yahut başka bir şey olmazsa dağın başında para alınır mı? Alınmaz... İşte böle..

F — Doğru geçmez ama, iki yüz lira geçer mi senede?

B — Buyur?

F — İki yüz geçer mi?

B — Nereye geçecek? Dedim a, bi keçi meçi varsa satarsın, iki yüz üç yüz alırısın, onu da sokağa dağıtır yallah.. Atmış yaşındaki herif şimdiden kelli ne kazanıp geçinecek?

F — Bir şey soracam da, yani dört yüz diyelim mi buna?

B — Nirde geçecek?

Başka bir köylü — Bizim buraların geçimi çok dar efendim, bunların geçimi çok dar çok...

B — Şimdi bak, şuradan yol geldi, yolda amelelik falan deliğanlılar.. ben bu yaştan sonna atmış yaşından kelli.. deliğanlılar üç - beş kuruş alır, ben şindi atmış yaşından sonra iş yapıp da para mı kazanacam? Bizim melmeketlerimiz işte bu efendim, bizim melmeketimiz bu işte, ne sor ne konuşalım... Amma bir kere vatan olmuş neyleyecen. Eskiden böyle miydi? Herifin ikiyüz, üçyüz davarı varidi, satar geçiniridi davarları. Şimdi ormanlar şey olunca.....

Hemen bir soru sormuşum...

F — Sana bir sorum daha var amca, seçim kanunu hangi usule göre yapılsın?

Ne bileyim seçimin yapılacağını?

B — Ben bilmem, ben ne bileceğim seçimin naal yapılacağını!

F — Haaa?

B — Ben bilmiyom dedim, benim aklım erse ben bilmem seçimi meçimi...

F — Halkçıların işareti nedir?

B — Ben ne bileyim Ne bileceğim ben?

F — Adaletçilerin işareti? Mühür bastın seçimde. Aklında mı o?

B — Buyur?

F — Millet Partisinin işareti ne?

B — Orasını nidecen canım? Lâfındır.. Vaz geç canım.. Parmağını yapıştıran yapıştırır mührü, basan basar..

F — Sen mühür basmadın mı bu seçimde? Oyunu kullanmadın mı?

B — Buyur?

F — İrey vermedin mi son seçimde, mühür basmadın mı?

B — Parnak bastık verdim, mühür bastık, halka canım..

F — Bana ne nereye verdiğin canım... Merak ettim de. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi diye bir parti var, işareti nedir onun?

İç politika üzerine varyasyonlar!...

B — Bildiğim yok de yok!. Bilsem de ne faydası olacak bana? Hiçbirinin bi faydası yok beğfendi, n'idelim başka?

Fink yiyorlar

Bir ses — Fink yiyorlar beğ!.

F — Gel bakalım sen, ne tarafta yiyorlar?

K — Fakir olanlar, geçimini düzeltemeyenler, bir kısımları yiyorlar abi.

F — Karıştırıp mı yiyorlar?

K — Karıştırıyorlar (her kafadan sesler) arpayınan, buğdayınan, çavdarılan... Yaylada değiştiriyorlar... Çalı çırpıyla değiştirirler... odununan modununan...

F — Sen amca, yılda ne kadar gazyağı yakarsın, yılda?

K — Bulduğuma göre..

F — Yani iki kilo falan?

K — Ne diyon? Hiç yakmadım desen senede dört kilov falan yakarız canım!. Hele elimize bir de para geçerse günde yakarız, elimize para geçmezse ne edelim?

F — O zaman ne yaparsın?

K — O zaman?. Vurup yatıyoruzu.. Olmadığı zaman ne yapacaksın? Kanaat edeceksin. Çıra yakarsın aydınlanırsın..

F — En fazla ne yersiniz yemek?

K — Ne denk gelirse.. Patates, fasulye, bulgur, nohut, ekşi... Ülevez.. Patetese benzeri.

F — Et ne kadar yersiniz et?

K — Buyur?

F — Et... Et?

K — Et kısa olur, ayda iki sefer ya yenir ya yenmez, parası olanlar tavucak alır yer..

F — Ne, ne? Tavucak mı?

K — Heye.. Tavucak.. Tavuk, yani tavuk, gücü yeterse keser yer.

F — Yani ayda iki kere et yeniyor?

K — Heye iki kere anca alınır yenir, üç günde yenir canım...

F — Nereden alırsınız kaç paraya?

K — Buyur?

F — Kaç paraya dedim?

K — Burada keseriz canım, kilosunu beş liraya alırız.

F — Yağ, peynir?

K — Yağ peynir?... Malı olan kendi yapar, ama gider satar, ucuz yağ alır.. Fakir adam peynir yer mi beğ?...

Paran olursa..

Paranolursa, malın olursa yağını da yersin, peynirini de yersin, kaymağını da yersin, yoğurdunu da yersin, hepsini yersin..

Toprak reformu nedir?

F — Peki bir şey soracam Bahri amca, bir toprak reformu diye bir lâf var ortalıkta, söyleniyor hani, mebuslar seçimlerde geldiler anlattılar.. Ne anlıyorsun sen ondan, toprak reformundan?.. Toprak reformu dedikleri şey nedir?..

Aldım cevabını...

Bahri — Hiç duymadık da, bilmedik de, ne bileyim beğ?

F — Hiç duymadınız ha?

B — Hiç duymadık!.

SEÇİM KANUNU DEĞİŞSİN Mİ? MİLLETVEKİLİ NASIL SEÇİLİR?

R Ü Z G Â R uğulduyordu ormanda.. Evin tahta kepenkleri tak tak vuruyordu, ocağı hemen yaktılar. Güğüme su kondu, sonra ada çayı, açık yeşil elimizdeydi..

Teyp ortamızda duruyor, bir yandan ada çayını içerken, bir yandan da sigaralarımızı savuruyor, konuşuyorduk şurdan - burdan..

Radyo

F — Peki radyo var mı köyde? Kaç tane var?

K — Var, beş altı tane var, bizim bu mahallede beş altı tane..

F — Meclis saati diye bir saat var radyoda, akşamları, mecliste olanları bitenleri söylüyor. Onları dinler misiniz?

K — Dinleriz.

Seçim kanunu

F — Seçim kanunu diye bir lâf geçiyor, hani mebuslar girmiyor içeri, bilmem ne yapıyorlar falan.. Ne anlıyorsunuz ondan? Ne yapmak istiyorlar?

K — Hiçbi şey annamıyoruz, işte, onnar konuşuyor biz de duyarız...

F — Yani dinliyorsunuz.. Çıksın mı bu kanun, çıkmasın mı, bir fikriniz?

K — Canım işte orada oturanlar ne yaparsa onnar yapar, biz ne desek fayda etmez.. Ama onnar karardan çıkarabilirse?

F — Bir partiye irey verdlniz şu işleri yapın diye?

K — Evet?

F — O partinin adamları geldiler, dediler ki, bizi seçerseniz şu şu şu işleri yapacağız..

K — Eeeeeey, yapacak diye biz de verdiiiiiik?

F — Başka partiler de geldi, bi seçme yaptınız değil mi? Şuna versek memleket daha iyi olur diye?

K — Eveeeet... İşte burası şöyledir, en fazla Adaletilen, Halk partisi fazlacası. Biz seçimde sandıkta aza oluruz onun için biliriz. Adalet önce çıkar bizde.

F — Şimdi Adalet partisine rey verenler, mühür basanlar, onlar seçim kanununu değiştireceğiz dedilerdi, değiştirsinler mi onu?

K — Onu baştakiler bilir!.

F — Ama sen oy verdin yahu?

K — Verdik ama beğ, ne ideyim ben, verdik.. Değişecekler ama nasıl değişecekler? Şimdi biz düşünsek ne yaparız? Ne yapalım yani? Bizden irey mi alacaklar seçim kanunu değişecek diye? Ne yapalım? Nasıl yapacaklarsa yapsınlar, bize ne?

F — Emmi, sen ni diyon bu işlere?

K — Ne diyeyim? Biz cahil adamlarız, ne diyelim ilerisine gerisine?

F — Sen kaç yaşındasın amca?

K — Elli falan..

F — Yapma yav? Ben seni yetmiş falan sanıyordum!.

K — Ne edecen beğ? Zamanın irezilliğinden işte, iki malım var. Bileğimle kazanırsam kazanırım, amelelik falan, kazanamazsam yatar kor gideriz işte!. Yeddi nüfus var, gidiyoruz işte..

F — Okuyan çocuk var mı?

K — Var işte.. Gitti geldi kız çocuğu, işte, lâf...

1949 Doğumlu,
Köyün imamı konuşuyor

F — Delikanlı gel bakalım, gel şuraya otur, şuraya.. Adın ne senin?

K — Hüseyin Aktan.

F — Kaç yaşındasın? Haaa sen amcanın oğlu musun?

H — Hıııı. 49 doğumlu..

F — İlkokulu bitirdin mi sen, okudun mu?

H — Hıı, beşten ayrışmıştım.

F — Cumhurbaşkanımız kim bizim şimdi?

H — Şey... Cevcet Sunay..

F — Ne zaman seçildi O?

H — Yeni seçildi..

F — Demirel kimdir?

H — Süleyman Demirel.. O başbakandır.

F — Hangi partiden?

H — Adalet Partisinden genel başkanı..

F — Bravo!!.. Radyo dinliyor musun sen? Gazete okur musun?

H — Dinliyoruz. Okuyoruz amma gazeteye burda köyde bulmadığımız için seyre okuyoruz.

F — Ne geçerse eline onları okuyorsunuz?.

H — Evet.. Dek gelirse okuyoruz. Şurasından burasından..

Conson kimdir?

F — Conson kimdir duydun mu böyle bir isim?

H — Biliyorum... Şeye.. Amerıka Başbakanı.

F — O'nla bizim İsmet Paşa arasında bi şey geçti neydi o?

H — Mektub..

F — Ne oldu o mektupta? Ne diyorlardı?

H — O mektubdaaa?... Şeyinizi.. Kuvvatınızı çekmezseniz bir hazırız ımı diyorlar, öyle bir sözleri varıdı yani..

F — Hıı? Kim diyordu onu?

H — Conson öyle söylüyordu... Rusya da karşınızda hazır diyerek...

F — Canın sıkıldı mı senin bu işe?

H — Tabiy, canımız sıkılma mı?

F — Kızdın mı yani?

H — Tabiy kızarız.. Kızarız amma, baştaki adamlar varken bizim elimizden ne gelir hali hazırda?

İkili anlaşmalar...

F — Pekiy, ikili anlaşmalar diye bi şeyler geçiyordu radyolarda gazetelerde.. Ondan fikrin var mı?

H — İkili anlaşmalar?..... Duydum efendim amma, neticesinin ne demek olduğunu tabi bilmiyoruzu...

Bir ses — Bizim imamızdır..

F — Demek ki sen köyün imamısın aynı zamanda? Nerde öğrendin imamlığı? Nerde tahsil ettin? Ne yaptın? Nasıl bildin bu işleri?

H — Hocalarımızdan okuduk, öğrendik..

F — Yani ilkokulu bitirdikten sonra, Kur'an kursuna falan mı gittin?

H — Kur'an kursuna gittik. Burda köyde okuduk, sonra Anamur Kur'an kursunda okuduk bi sene.. İmtihanlar aldık.

F — Eski yazı da öğrettiler mi bu arada?

H — Evet...

F — Ezbere okumuyorsun yani, açınca?

H — Ezbere okumam efendim, fevğalade okurum yani. Kur'an kursunda okudum..

F — Ne öğretiyorsun din bakımından? Ne anlatıyorsun ne söylüyorsun?

H — İslâm dini neyi emretmiş onlardan anlatıyoruz işte.Sonra? Çalışın çabalayın, aydınlık verin diye böyle şeylerden bahsediyoruz. Başka? Kitapta ne gibi bir çıkar yolu varsa, gördüğümüzü duyurmaya mecburuz ve duyuruyoruz.. Tabi ezbere konuşmuyoruz.

F — İnsanlar, tarağın dişi gibi eşit mi değil mi?

H — Eşittir efendim. Hepsi kardeştir. Cenabı Allah, sen çalış ben vereyim diyor. Tembel durana da kapının dışında rızzık yoktur diyor. Biz çalışacağız o dileyip verecek. Vermezse ne yapalım?

F — Peki baban, Bahri emmi çalışmıyor mu?

H — Çalışıyor, çalışıyor rızkı o kadar mı yoksa melmeketimizin taşı ağır melmeket olduğundan mı bilmiyorum tabi. Yekün teşkil eden bir işimiz yok, ne işimiz var?

F — Yani taş toprak iyi olsa Bahri emmi de çalışsa zengin olur mu diyorsun?

H — Çalışsa tabi zengin olur.

F — Ama ben çalışıyorum diyor, elime kırk elli lira geçiyor diyor senede?

H — Toprak yok burda efendim. Çalışmak lâzım, yalnız elinde avucunda olmasa nasıl ticaret yapsın?

F — Kız çocukları illa okumalı diyorsun değil mi?

H — Tabii okusa cahillikten kurtulsa çok iyi olur efendim.

Cento diye bir şey var

F — Sento diye bir şey var duydun mu bunu?

H — Senato?

F — Sento Sento?..

H — Sento, bilmiyorum efendim..

F — Senato'yu duydun mu? Kimler var orada?

H — Senatoya?.. İşte büyük adamlar giriyorlar tabii..

F — Millet Meclisine kimler giriyor?

H — Millet Meclisine şeyler giriyor efendim, bakanlar veyahut diğer mebuslar gibi adamlar giriyor. Tabii mecliste herşeyin ortaya atılması lâzım.

F — Toprak reformu için ne diyorsun?

H — Toprak reformu?..

Bir ses — Toprağı fazla olan bize verir mi beğ?

H — Fakirlere dağıtmak için taksimleştirecek yani.. Her tarafı müsavileştirmek için o. Toprak reformu tabi olsa olur. Ama o adamlar biraz zor verir elindeki malını tabi..

Bir ses — Baştaki adamları, mebusları siz seçiyorsunuz..

Bir ses — Kim adam olduğunu bilerek mi seçiyoruz? Memlekette seçilen adamı kim tesbit edip de kim seçiyor? Sözünü atıyor, ismini duyuyor işte bu..

F — Sen amıca, bu dağ orman köylülerinin menfaatı için, mebus olsan ne istersin? Mebus olsan ne yaparsın?

K — İstesek de verecek mi? Atmış yaşına geldim böyle hiç bi şey görmedim de duymadım da..

F — Bahri dayı sana bir sual, memleketi bir parti mi idare etmeli yoksa beşi mi?

B — Bana soracaklar mı? Tabi bir kişinin lâfı başka, beş kişinin lâfı başka. Beşi idare etse iyi olur. Sen bi lâf dersin, ben bi lâf derim sonu iyi olur tabi..

En çok kullanılan kellmeler ...

Fink, kara tohumla aç karınlarını doyurmaya çalışan, kendi ifadelerine göre bu yüzden topal olan, bu orman içi, dağ köylülerinin kaleme gelmez yoksulluğu gözümden gitmeyecek.. Az konuşuyorlar, o dar konuşma hazinelerinde en çok kullandıkları kelimeler ise yine kulağımdan çıkmayacak:

«Açız... Sefiliz.. Halimiz irezillik.. Zilletliyiz.. Fukarayık.. Daştan gayrısını yiyoruz.. Yılda ne geçecek elimize? Hükümet bize acımıyor.. Millet halimizi bilmiyor.. Zilletliyik.. Fukarayık.. Yoksulluluk.. Halimiz böle.. İşte... İşte hal böle böle..»

Posof çarşısında portakal yoktu

Çünki yollar böyle karlıydı. Makina zor açıyordu

Bir hastamız var, bebe.. Çatkıda götürülüyor sağlık ocağına!

70 lik dedeler, jandarma koruyuculuğunda
böyle çimento taşıdılar köprüleri için...

Her şey yıkıldı Varto'da
«Atatürk» hariç..

Ve köprüler kuruluyor, vatandaşlar geçsin deyû!

«Anam, adın ne senin?» «Hatice.. Hatice Şahin..» →

← Bir yudum su için şu manzaraya bakınız!.
Ve bebeler birgün gülecek, mutlu olacaklar.. Olmaları gerekir de ondan

BAŞNUR MATBAASI, ANKARA

10 TL.